

ПРОПОЗИЦІЇ

ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БІЗНЕС АСОЦІАЦІЇ ЩОДО
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ЗМІСТ

ПОДАТКОВІ ПИТАННЯ	3
ПИТАННЯ ІМПОРТУ ТА ТОРГІВЛІ АЛКОГОЛЬНИМИ НАПОЯМИ	9
МИТНІ ПИТАННЯ	19
БУДІВЕЛЬНА СФЕРА	24
ЛОГІСТИКА ТА ІНФРАСТРУКТУРА	29
ЕНЕРГЕТИКА	34
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ	43
СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО	49
ЕКОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ	52
ПИТАННЯ ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ	61
ДЕРЕВООБРОБНА ГАЛУЗЬ	68
ХАРЧОВІ ПИТАННЯ	72
ТЕХНІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ	76
ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ	78
ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА	81
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ	84
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я	87
ТРУДОВІ РЕСУРСИ	98
ПЕНСІЙНА РЕФОРМА	100
ПОЛІТИКА РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА РІЗНОМАНІТТЯ	102
ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ	105
ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТЕЖІ	117

ПОДАТКОВІ

ПИТАННЯ

Необхідність внесення змін до діючого законодавства в сфері оподаткування доходів фізичних осіб

На думку експертів Європейської Бізнес Асоціації (далі – Асоціація), існуюча система оподаткування доходів працівників (фізичних осіб) є дещо надмірною та викликає запитання щодо її ефективності. З одного боку є високе податкове навантаження (ПДФО - 18%^[1], ЄСВ - 22%^[2], військовий збір - 1,5%^[3]), а з іншого – непропорційно низьке соціальне забезпечення з боку держави широких верств населення України. Крім того, існуюча система оподаткування дозволяє застосовувати схеми ухилення від оподаткування недобросовісними платниками податків, що значно погіршує конкурентне середовище для прозорого бізнесу.

Вирішення:

Розробити та прийняти закон, яким внести зміни до Податкового кодексу України (далі – ПКУ) в частині оподаткування доходів фізичних осіб, який запровадить прозору систему податкових стимулів для сумлінних платників податків, а також податкових знижок для соціально незахищених категорій. Одним із таких стимулів може стати запровадження системи оподаткування домогосподарств. Проте, варто обережно і зважено запроваджувати зміни не порушуючи принцип стабільності податкового законодавства.

При цьому, зміни до ПКУ мають як стимулювати платників сумлінно сплачувати ПДФО, так і перешкоджати існуючим схемам ухилення від сплати цього податку.

Вважаємо доцільним запровадження ризик-орієнтованої системи, яка б враховувала загальновідомі схеми мінімізації податкового навантаження на фонд оплати праці. Це, насамперед, вплине на тих суб'єктів господарювання, які вдаються до мінімізації сплати ПДФО.

Необхідність звільнення від оподаткування благодійної допомоги отриманої від нерезидентів в період дії воєнного стану

Громадяни України, які вимушено отримали статус тимчасового прихистку в інших країнах на період війни в Україні, отримують від урядів іноземних держав фінансову допомогу для забезпечення своїх гуманітарних потреб. Благодійні організації іноземних держав та нерезиденти (фізичні/юридичні особи) з власної ініціативи надають матеріальну допомогу громадянам України. Така міжнародна допомога не має стати додатковим об'єктом оподаткування персональних доходів громадян в Україні.

Вирішення:

Внести відповідні зміни в ПКУ, а саме в статтю 165 «Доходи, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу».

[1] Податок на доходи фізичних осіб, ставка податку передбачена пунктом 167.1 статті 167 Податкового кодексу України.

[2] Єдиний соціальний внесок, розмір передбачений частиною 5 статті 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI від 8 липня 2010 року.

[3] Ставка військового збору передбачена підпунктом 1.3 пункту 161 підрозділу 10 Розділу XX Податкового кодексу України.

Необхідність уникнення подвійного оподаткування доходів українських громадян

Велика кількість громадян України через збройну агресію Російської Федерації у період дії правового режиму воєнного стану, починаючи з 24 лютого 2022 року, вимушена була виїхати за межі території України. Враховуючи це, виникає проблема у визначенні їх статусу як податкових резидентів. На даний час відсутність однозначної позиції на державному рівні щодо визначення статусу податкового резидента фізичної особи - громадянина України (у тому числі, але не виключно, тих громадян, що зареєстровані фізичними особами-підприємцями) може призвести до визнання таких осіб податковими резидентами країн-перебування або до подвійного оподаткування доходів зазначених осіб, що суперечитиме міжнародним договорам про уникнення подвійного оподаткування.

Вирішення:

Уряду України необхідно узгодити з компетентними органами країн найбільшої концентрації українських тимчасово переміщених осіб, підходи до практичного застосування набуття статусу податкового резидента з урахуванням вище викладеного.

Також вважаємо за необхідне спростити залік в Україні податків сплачених за кордоном.

Необхідність уточнення податкового законодавства України щодо застосування правил про контрольовані іноземні компанії (далі – КІК), які запроваджені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» №466-ІХ від 16 січня 2020 року в рамках імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування (BEPS)

Незважаючи на численні уточнення ПКУ, практичне застосування існуючих норм щодо правил про КІК викликає різні трактування. Окрім того, деякі підходи, закладені у згаданих податкових правилах, видаються необґрунтовано обтяжливими.

Вирішення:

Для з'ясування питань практичного застосування чинних правил необхідне напрацювання та прийняття проекту узагальнюючої податкової консультації (далі – УПК) або низки таких консультацій щодо КІК. Наразі, за інформацією компаній-членів Асоціації, групою експертів Експертної ради з питань підготовки УПК (далі – Експертна рада) при Міністерстві фінансів України (далі – Мінфін) підготовлено проект, який очікує на затвердження Мінфіну.

Як довгострокове рішення, необхідно підготувати законопроект про внесення змін до правил КІК з метою усунення виявлених протиріч та різночитань щодо цих правил та з метою загального покращення правил КІК.

Необхідність затвердження узагальнюючих податкових консультацій щодо практичного використання окремих положень податкового законодавства

З огляду на неоднозначність окремих норм податкового законодавства існує необхідність надання Експертною радою при Мінфіні рекомендацій та пропозицій щодо прийняття ряду проєктів УПК. Серед питань щодо практичного застосування норм податкового законодавства, які потребують офіційного роз'яснення у відповідних УПК: порядок застосування штрафних санкцій за неподання повідомлення за формою 20-ОПП[4]; складання первинних бухгалтерських документів в електронному вигляді; методологія визначення прибутку для іноземних компаній, які мають в Україні постійні представництва; методологічні роз'яснення щодо останніх змін в частині трансфертного ціноутворення.

Вирішення:

Напрацювання та прийняття проєктів УПК:

- проєкт УПК щодо повідомлення за формою 20-ОПП;
- проєкт УПК щодо використання простих цифрових підписів при складанні кадрових документів та первинних бухгалтерських документів;
- проєкт УПК щодо обліку, звітності та перевірок іноземних компаній та їх представництв;
- проєкт УПК щодо трансфертного ціноутворення;
- проєкт УПК щодо конструктивних дивідендів.

Внесення змін до ПКУ та деяких законодавчих актів України

Вирішення:

- покращення правил оподаткування КІК;
- сприяння прийняттю змін до ПКУ, які стосуються запровадження Дія- Сіті;
- недопущення обмеження права на перенесення збитків минулих періодів для великих платників податків;
- недопущення скорочення граничних термінів реєстрації податкових накладних платників податку на додану вартість (далі – ПДВ) та оскарження рішення по блокуванню такої реєстрації;
- недопущення скорочення термінів оскарження рішень Державної податкової служби України (далі – ДПСУ);
- недопущення порушення принципу стабільності податкового законодавства, терміни запровадження змін мають відповідати вимогам статті 4 ПКУ;
- недопущення вибіркового суттєвого збільшення податкового навантаження на окремі галузі (зокрема, тютюнову галузь, гірничо-металургійний комплекс та газовидобування).

[4] Форма Повідомлення про об'єкти оподаткування або об'єкти, пов'язані з оподаткуванням або через які провадиться діяльність (Форма №20-ОПП), затверджена наказом Мінфіну «Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів» №1588 від 9 грудня 2011 року (Додаток 10 до Порядку обліку платників податків і зборів (пункт 7.2)).

Звільнення операцій з постачання та ввезення лікарських засобів/виробів медичного призначення/обладнання для застосування у межах клінічних досліджень від оподаткування ПДВ

Вирішення:

Внесення змін до абзацу 3 підпункту «в» пункту 193.1 статті 193 ПКУ щодо звільнення від оподаткування ПДВ операцій з постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів/виробів медичного призначення/обладнання для їх застосування в межах клінічних досліджень.

Скасування фінансових (штрафних) санкцій у разі самостійного уточнення платником податку на прибуток підприємств відомостей про контрольовані операції в уточнюючому звіті та штрафів за неподання звіту після сплати штрафу за неповне звітування про контрольовані операції

Вирішення:

Необхідно розробити та прийняти закон, яким внести зміни до ПКУ щодо скасування застосування фінансових (штрафних) санкцій (i) у разі самостійного уточнення суб'єктом господарювання відомостей про контрольовані операції в уточнюючому звіті та (ii) за неподання звіту після сплати штрафу за неповне звітування про контрольовані операції за результатами документальної перевірки.

Не допустити скасування підвищення розміру штрафів за невидачу фіскальних чеків, запроваджених з метою детінізації економіки

Асоціація підтримувала прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг» №128-IX від 20 вересня 2019 року та Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг» № 129-IX від 20 вересня 2019 року (далі – Закон № 128-IX та Закон № 129-IX відповідно), а також підвищення відповідальності бізнесу за невидачу фіскальних чеків.

Повноцінне застосування норм Законів №128-IX та №129-IX, на переконання представників бізнесу, має в перспективі сприяти виведенню економіки України з тіні та створити рівні умови ведення бізнесу.

У той же час, Асоціація занепокоєна реєстрацією ряду законодавчих ініціатив, направлених на повне скасування прогресивних норм Законів № 128-IX та № 129-IX або на їх суттєве урізання, як то наприклад, шляхом вилучення з-під їх дії електронної комерції або виключення вимоги щодо обов'язкових продажів побутової техніки та електроніки з фіскальним чеком.

Вирішення:

Асоціація вважає недоцільним прийняття проєкту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації економіки та справедливого застосування фізичними особами-підприємцями (ФОП) реєстраторів розрахункових операцій та Книги обліку доходів» №4468 від 7 грудня 2020 року, проєкту Закону «Про внесення змін і доповнень до Податкового кодексу України та інших законів України з метою детінізації економіки та справедливого застосування фізичними особами-підприємцями (ФОП) реєстраторів розрахункових операцій» № 4468-1 від 21 грудня 2020 року та проєкту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо сприяння господарській діяльності фізичної особи-підприємця без застосування реєстратора розрахункових операцій (програмного реєстратора розрахункових операцій) та збереження права на використання Книги обліку доходів» №4490 від 11 грудня 2020 року.

Вдосконалення функціонування Єдиного реєстру податкових накладних

Вирішення:

- Збільшити тривалість операційного дня для реєстрації податкових накладних та/або розрахунків коригування податкових накладних (далі – ПН та РК відповідно).
- ПН та/або РК, направлені поза операційним часом, не відхиляти, а ставити «в чергу» на реєстрацію та реєструвати протягом наступного операційного дня.
- Розглянути можливість не застосовувати штрафні санкції за порушення строків реєстрації ПН та/або РК протягом періоду некоректного функціонування Єдиного реєстру податкових накладних.
- Застосувати автоматичну розсилку інформування платників податків в режимі реального часу про технічні несправності системи реєстрації ПДВ накладних.

Щодо можливості реєстрації ПН та/або РК при зміні керівника суб'єкта господарювання

За даними представників бізнесу, виникають ситуації, за яких ПН та/або РК, які реєструються у період зміни керівництва компанії (або уповноваженої особи), направляються на реєстрацію в ДПСУ, але їх подальша реєстрація або відхилення не здійснюється. Проблема пов'язана з відсутністю перехідного періоду на застосування електронних цифрових підписів відповідних осіб. Так, у разі, якщо ПН/РК виписана в останній день роботи попереднього керівника (або уповноваженої особи), то така ПН/РК не може бути зареєстрована на наступний день після його звільнення та призначення нового керівника. У свою чергу, новий керівник не може підписати і надіслати ПН/РК за попередній період.

Вирішення:

Надати право суб'єктам господарювання здійснювати реєстрацію таких ПН та/або РК за попередній період з підписом нового керівника.

ПИТАННЯ

ІМПОРТУ ТА ТОРГІВЛІ АЛКОГОЛЬНИМИ НАПОЯМИ

Боротьба з нелегальним обігом алкогольних напоїв (у тому числі «bag in box»)

Алкогольна галузь, за оцінками експертів Асоціації, на половину знаходиться в тіні, а втрати бюджету від нелегального алкоголю та спирту можуть досягати 20 млрд гривень щорічно. Зокрема, частка тіньового ринку горілки дорівнює приблизно 55%, а відповідні щорічні втрати бюджету оцінюються в 14 млрд гривень.

Вирішення:

- оперативно завершити Програму реформування та розвитку спиртової галузі на 2020-2023 роки[5], зокрема приватизацію державних спиртових заводів, що має суттєвим чином зменшити обсяги виробництва нелегального спирту і необлікованої горілки;
- забезпечити прозорість процедур поводження із конфіскованими алкогольними напоями (на всіх етапах з моменту їх конфіскації до моменту утилізації), залучення представників Асоціації (виробників та/або імпортерів алкогольної продукції) до процедури знищення конфіскованих алкогольних напоїв. Затвердити реєстр суб'єктів господарювання, які мають право на утилізацію конфіскованих алкогольних напоїв;
- запровадити прозорі та рівні умови торгівлі алкогольними напоями в мережі Інтернет;
- поглибити співпрацю державних органів з легальними гравцями алкогольного ринку задля модернізації та полегшення регуляторного впливу на бізнес, що у перспективі сприятиме збільшенню надходжень до бюджету акцизного податку та інших суміжних податків від ведення господарської діяльності у сфері обігу алкогольних напоїв.

При цьому бізнес-спільнота виступає категорично проти запровадження будь-яких інструментів, спрямованих на облік кожної окремої пляшки алкогольного напою на всіх етапах руху товару. Це обумовлено тим, що бізнес працює з партіями товару, а не кожною окремою пляшкою. Відповідно, і відслідковування в ланцюжку поставок кожної пляшки (з урахуванням обсягів поставок суб'єктів господарювання) потребуватиме значного додаткового людського, технічного і фінансового ресурсу. На переконання представників компаній-членів Асоціації, на сьогоднішній день існує достатня кількість процедур, механізмів і інструментів для виявлення нелегальних алкогольних напоїв на ринку і вирішення питання з їх незаконним обігом.

Неоднозначність формулювання щодо застосування штрафних санкцій за торгівлю алкогольними напоями за цінами, нижчими за встановлені мінімальні оптово-відпускні або роздрібні ціни

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» № 481/95-ВР від 19 грудня 1995 року (далі – Закон № 481/95-ВР) при застосуванні фінансових санкцій за оптову або роздрібну торгівлю алкогольними напоями за цінами, нижчими за встановлені мінімальні оптово-відпускні або роздрібні ціни на такі напої, розмір штрафу визначається на основі отриманої партії товару без зазначення конкретної операції і номенклатури товару. Подібне неоднозначне розуміння потенційно створює ризики для зловживань з боку контролюючих органів.

[5] Затверджена постановою КМУ №699 від 12 серпня 2020 року.

Вирішення:

Необхідно внести зміни до Закону № 481/95-ВР, уточнивши формулювання способу визначення розміру штрафу, зокрема, виклавши відповідний абзац частини 2 статті 17 Закону №481/95-ВР в такій редакції:

*«До суб'єктів господарювання (у тому числі іноземних суб'єктів господарювання, які діють через свої зареєстровані постійні представництва) застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у разі:
<...>*

оптової або роздрібною торгівлі коньяком, алкогольними напоями, горілкою, лікєро-горілочаними виробами та вином за цінами, нижчими за встановлені мінімальні оптово-відпускні або роздрібні ціни на такі напої - 100 відсотків вартості товару, реалізованого за цінами, нижчими за мінімальні оптово-відпускні або роздрібні ціни, розрахованої виходячи з мінімальних оптово-відпускних або роздрібних цін, але не менше 10000 гривень».

Необхідність скасування маркування марками акцизного податку (і) імпортованих алкогольних напоїв з вмістом спирту етилового понад 8,5% об'ємних одиниць, розлитих у тару (посуд) місткістю 0,05 л і менше, (ii) пива з вмістом спирту більше 8,5 відсотка об'ємних одиниць

Експерти Асоціації переконані в необхідності скасування маркування марками акцизного податку для таких категорій товарів:

- імпортованих алкогольних напоїв, розлитих у тару місткістю 0,05 л і менше. Як повідомляють представники бізнесу, в іноземних виробників відсутні лінії механізованого маркування таких пляшок, тому наклеювання марок акцизного податку здійснюється ручним способом, що створює додаткові невинуватені витрати для імпортерів. Окремо необхідно зазначити проблему зовнішнього вигляду таких пляшок-мініатюр з нанесеними марками акцизного податку, особливо враховуючи той факт, що такі марки подеколи можуть закривати на пляшках необхідну інформацію про продукцію для споживачів, зазначену в маркуванні;
- пиво з вмістом спирту більше 8,5 відсотка об'ємних одиниць. Імпортери пива з вмістом спирту більше 8,5 відсотка об'ємних одиниць звертають увагу на складнощі збереження марки на алюмінієвих пивних банках в наклеєному стані. Зокрема, як зазначають компанії-члени Асоціації, акцизна марка у випадку перепаду температур при зберіганні пива в алюмінієвих банках сиріє і сповзає з банки, що створює загрозу визнання продукції такою, що не маркована акцизною маркою.

Вирішення:

Необхідно внести зміни до пункту 226.10 статті 226 ПКУ, якими передбачити, що наведені вище категорії товарів не підлягають маркуванню марками акцизного податку.

Можливість використання марок акцизного податку виду «АІ ЛГП» (алкоголь імпортований (лікеро-горілчана продукція) для маркування коньяків (брендів)

Вирішення:

Доцільним вбачається перегляд застосування позначення виду марки «АІ ВП» (алкоголь імпортований (виноробна продукція)) щодо міцної імпортованої алкогольної продукції, а саме коньяків (брендів). Беручи до уваги той факт, що на сьогоднішній день ставка акцизного податку на лікеро-горілчану продукцію та на коньяки (бренди) є однаковою, пропонуємо дозволити використовувати лише марки акцизного податку виду «АІ ЛГП» (алкоголь імпортований (лікеро-горілчана продукція)) для маркування коньяків (брендів).

Скасування використання товарно-транспортної накладної форми №1-ТН/алкогольні напої/, як окремого спеціального документа для переміщення алкогольних напоїв

Пунктом 1.4 глави 1 Інструкції про застосування форм товарно-транспортних накладних на переміщення спирту етилового, високооктанових кисневмісних домішок та алкогольних напоїв, затвердженої наказом Міністерства транспорту та зв'язку України №154 від 28 квітня 2005 року (далі – Інструкція №154), визначено, що *«перевезення продукції автомобільним транспортом у межах України здійснюється за умови наявності оформленої належним чином відповідної товарно-транспортної накладної встановленого зразка форми №1-ТН/спирт/, №1-ТН/вкд/ або №1-ТН/алкогольні напої/»*. Пункт 1.5 Інструкції №154 встановлює, що товарно-транспортна накладна оформлюється на звичайних бланках, виготовлених типографським способом або іншими засобами друку, тобто у паперовій формі. Обов'язок складання такої накладної в паперовому вигляді ставить операторів ринку алкогольних напоїв у менш сприятливі умови, адже відповідно до глави 1 Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні, затверджених наказом Міністерства транспорту України № 363 від 14 жовтня 1997 року (далі – Правила № 363), товарно-транспортна накладна може бути складена у паперовій та/або електронній формі.

Скасування спеціальної форми товарно-транспортної накладної для перевезення алкогольних напоїв дозволить операторам ринку алкогольних напоїв, за їх бажанням, або доповнити видаткові накладні, які ними наразі використовуються під час поставки товарів, необхідними реквізитами для того, щоб вони одночасно відігравали роль товарно-транспортних накладних, або використовувати товарно-транспортну накладну в довільній формі з обов'язковими реквізитами, що передбачені Правилами №363.

Вирішення:

Скасувати використання товарно-транспортної накладної встановленого зразка форми №1-ТН/алкогольні напої/, як окремого спеціального документа для переміщення алкогольних напоїв.

Скасування обов'язку покупця вести облік марок акцизного податку за видами

Відповідно до абзацу 1 пункту 16 Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №1251 від 27 грудня 2010 року (далі – КМУ та Положення № 1251 відповідно), покупець марок веде їх облік за видами. Облік марок акцизного податку здійснюється шляхом заповнення Журналу обліку видачі марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв імпортного виробництва, форма якого затверджена наказом Мінфіну №102 від 15 лютого 2021 року. При цьому, як повідомляють представники бізнесу інформація, яка міститься в ньому, вже відображається в інших джерелах, доступ до яких мають контролюючі органи.

Вирішення:

Скасування обліку марок акцизного податку, який здійснюється шляхом заповнення Журналу обліку видачі марок акцизного податку для маркування алкогольних напоїв імпортного виробництва.

Перегляд діючого підходу сплати акцизного податку в авансовій формі

Відповідно до підпункту 222.2.2. пункту 222.2 статті 222 ПКУ «У разі ввезення маркованої підакцизної продукції на митну територію України податок сплачується під час придбання марок акцизного податку <...>». Такий підхід ставить у невигідне фінансове становище імпортерів, адже, як повідомляють представники бізнесу, з моменту подачі заявки-розрахунку на придбання марок акцизного податку до надання марок проходить 2 місяці, а до моменту імпорту продукції, маркованої такими марками, в середньому проходить від 3 до 6 місяців.

Вирішення:

Перегляд механізму сплати акцизного податку в авансовій формі, а саме: перенесення обов'язку зі сплати акцизного податку з імпортерів алкогольних напоїв на момент подачі митної декларації для проходження процедури митного оформлення імпортерів підакцизних товарів (за умови, якщо не виявиться можливим реалізувати підхід зі сплатою акцизного податку в момент продажу підакцизного товару кінцевому споживачу).

Скорочення строку для задоволення потреби в марках акцизного податку

На переконання експертів Асоціації, строк для задоволення потреби в марках акцизного податку необхідно скоротити до 1 місяця з моменту отримання ДПСУ попередньої заявки-розрахунку про потребу в марках акцизного податку.

Вирішення:

Внести зміни до абзацу 4 пункту 3 Положення №1251, зокрема, виклавши його в такій редакції:

«Підприємства-виробники та імпортери алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюновмісних виробів для електричного нагрівання (ТБЕН) за допомогою підігрівача з електронним управлінням і рідин, що використовуються в електронних сигаретах (далі - покупці марок), подають засобами електронного зв'язку в електронній формі з дотриманням вимог Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги» щомісяця до 8 числа продавцю марок акцизного податку (далі - продавець марок) для задоволення через один місяць потреби в марках такої інформації: попередню заявку-розрахунок про потребу в марках за їх видами, реквізити платіжного документа/ платіжних документів (номер, дата платіжного доручення та сума перерахованих коштів) на перерахування плати за виготовлення марок та звіт про використання марок, придбаних у попередньому місяці. Поняття «продавець марок акцизного податку» вживається у значенні, наведеному в Податковому кодексі України.»

Запровадження маркування марками акцизного податку імпортованих алкогольних напоїв на території України

На думку компаній-членів Асоціації, можливість запровадження маркування марками акцизного податку імпортованих алкогольних напоїв на території України позитивно впливе на введення бізнесу. Так, очікується економічний ефект від оптимізації логістичних процесів, а також покращення ситуації всередині держави за рахунок створення нових робочих місць та збільшення відповідних надходжень до державного бюджету.

Разом з тим, представники бізнес-спільноти в перспективі підтримують повне скасування марок акцизного податку для алкогольних напоїв, оскільки, на їх думку, контроль за обігом підакцизних товарів можна забезпечити більш сучасними засобами, у тому числі, за допомогою впровадження відповідної автоматизованої системи.

Відсутність правил роздрібної торгівлі алкогольними напоями в мережі Інтернет

Вирішення:

Необхідним є розроблення та прийняття відповідного закону, що врегулює правила роздрібної торгівлі алкогольними напоями в мережі Інтернет. Зокрема, на думку бізнесу, на законодавчому рівні потрібно запровадити єдиний реєстр сайтів, через які здійснюється реалізація алкогольних напоїв, з зазначенням ліцензій на роздрібну торгівлю алкогольними напоями виданих відповідним суб'єктам господарювання. Також важливим є розроблення механізму блокування сайтів, які будуть відсутні в такому реєстрі.

Спрощення процедури реєстрації місць зберігання алкогольних напоїв, передбаченої Законом №481/95-ВР

Вирішення:

Експерти Асоціації вбачають за доцільне розглянути можливість спрощення процедури реєстрації місць зберігання алкогольних напоїв, зокрема, щоб така процедура відбувалася на засадах декларування - виключно через інформування органів ДПСУ в електронному кабінеті суб'єкта господарювання про адресу/місцезнаходження приміщення/приміщень зберігання алкогольних напоїв, без необхідності отримання довідки про внесення місця зберігання до Єдиного державного реєстру або будь-якого іншого додаткового погодження з боку ДПСУ.

Скасування необхідності отримувати ліцензії на право оптової/роздрібної торгівлі алкогольними напоями в паперовій формі відповідно до Закону №481/95-ВР

Так, статтею 18 Закону № 481/95-ВР передбачено, що «Для ліцензування діяльності, передбаченої цим Законом, використовуються бланки ліцензій єдиного зразка, встановленого Кабінетом Міністрів України».

Вирішення:

Експерти Асоціації вбачають за доцільне переведення реєстру ліцензій на право оптової/роздрібної торгівлі алкогольними напоями виключно в електронну форму із відкритим доступом, із можливістю отримувати витяги з цього реєстру (за необхідності).

Внесення змін до частини 52 статті 15 Закону №481/95-ВР щодо підстав анулювання ліцензії (повернення до редакції, яка діяла до 1 січня 2022 року) з метою унеможливлення зловживань з боку контролюючих органів

З 1 січня 2022 року набули чинності зміни до абзацу 6 частини 52 статті 15 Закону №481/95-ВР[6], відповідно до яких

[6] Внесені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» №1914-ІХ від 30 листопада 2021 року.

«Ліцензія анулюється шляхом прийняття органом, який видав ліцензію, відповідного розпорядження на підставі: <...> встановлення факту торгівлі суб'єктом господарювання (у тому числі іноземним суб'єктом господарювання, який діє через своє зареєстроване постійне представництво) алкогольними напоями або тютюновими виробами без марок акцизного податку;», а не на підставі рішення суду – як було передбачено попередньою редакцією зазначеної норми.

За інформацією компаній-членів Асоціації, після набуття чинності зазначеними змінами стали траплятися випадки зловживання контролюючими органами своїми правами. Зокрема, підставою для анулювання ліцензії могли бути поодинокі випадки ненавмисного пошкодження марки акцизного податку на продукції.

Враховуючи викладене вище, експерти Асоціації пропонують внести зміни до частини 52 статті 15 Закону № 481/95-ВР та повернутися до попередньої редакції відповідного абзацу. Запропоновані зміни мають суттєво знизити випадки зловживання контролюючими органами своїми правами, оскільки прямий умисел суб'єкта господарювання щодо торгівлі алкогольними напоями без марок акцизного податку необхідно буде доводити в судовому порядку.

Вирішення:

Викласти абзац 6 частини 52 статті 15 Закону №481/95-ВР у такій редакції:

«рішення суду про встановлення факту торгівлі суб'єктом господарювання (у тому числі іноземним суб'єктом господарювання, який діє через своє зареєстроване постійне представництво) алкогольними напоями або тютюновими виробами без марок акцизного податку.».

Невизначеність строків одержання суб'єктом господарювання розпорядження про анулювання ліцензії

Так, поточною редакцією частини 53 статті 15 Закону № 481/95-ВР не передбачений строк, протягом якого орган, який видав ліцензію, має прийняти розпорядження про анулювання ліцензії та повідомити про це відповідного суб'єкта господарювання. Як наслідок, суб'єкт господарювання не може спрогнозувати та передбачити дії контролюючого органу щодо анулювання ліцензії. Таким чином в день отримання розпорядження про анулювання ліцензії суб'єкт господарювання опиняється в ситуації заборони здійснення господарської діяльності щодо продажу підакцизних товарів. Запропоновані зміни дозволять не зупиняти господарську діяльність компанії, мінімізують економічні втрати та забезпечать можливість підготувати необхідні документи для отримання нової ліцензії без шкоди для бізнесу.

Вирішення:

Викласти частину 53 статті 15 Закону №481/95-ВР у такій редакції:

«Ліцензія анулюється та вважається недійсною після спливу 15 календарних днів, що настають за датою одержання суб'єктом господарювання (у тому числі іноземним суб'єктом господарювання, який діє через своє зареєстроване постійне представництво) розпорядження про її анулювання в електронній формі засобами електронного зв'язку».

Перегляд чинного підходу та закріплення на законодавчому рівні відшкодування повної вартості сплаченого акцизного податку у разі пошкодження/знищення/крадіжки/втрати (в тому числі в процесі перевезення) чи конфіскації марок акцизного податку при підтвердженні імпортером (або перевізником) такого факту

З початку введення на території України воєнного стану[7] з міркувань безпеки було закрито повітряний простір для цивільної авіації. Як наслідок, з березня 2022 року суб'єктам господарювання з метою здійснення імпорту підакцизної продукції необхідно експортувати марки акцизного податку (для здійснення наклеювання марок акцизного податку на алкогольну/тютюнову продукцію до її ввезення на митну територію України) автомобільним транспортом. Строк такої доставки, за інформацією компаній-членів Асоціації, становить 5-7 календарних днів. Доставка марок акцизного податку автомобільним транспортом значно збільшує ризики їх втрати, суттєвого пошкодження чи крадіжки на шляху прямування до іноземного виробника за участі перевізника або залученого перевізника за обставин, які не залежать від імпортера.

Варто зазначити, що при експорті марок акцизного податку транспортні та/або поштові компанії несуть відповідальність тільки за вартість акцизної марки[8], а сплачений акцизний податок при втраті марки акцизного податку не відшкодовується, оскільки на сьогоднішній день, як повідомляють експерти Асоціації, страхові компанії в Україні не здійснюють відповідне страхування.

Крім того, марки акцизного податку можуть бути затримані чи вилучені та в подальшому конфісковані за рішеннями судових органів також за обставин, які не залежать від імпортера (наприклад, у випадку порушення порядку їх повернення іноземним виробником), що означає неможливість ані використання таких марок для маркування підакцизних товарів, ані повернення таких марок імпортером органам ДПСУ.

Пунктами 26, 27 Положення №1251 передбачено відшкодування сплаченого акцизного податку лише у разі повернення імпортером пошкоджених марок акцизного податку – при цьому загальна частина кожної поверненої імпортером марки повинна становити не менше 60 відсотків початкового розміру. У разі більш суттєвого пошкодження марки акцизного податку або її повного знищення – законодавством не передбачено відшкодування сплаченого акцизного податку. Більше того, за інформацією експертів Асоціації, у разі пошкодження акцизних марок на понад 60 відсотків такі марки підлягають списанню та утилізації.

Також абзацом 1 пункту 30 Положення № 1251 передбачено, що *«у разі неввезення готової маркованої продукції з об'єктивних причин або неможливості повернення пошкоджених марок імпортер видає продавцю марок документ Торгово-промислової палати або іншого органу (за процедурою, визначеною країною нерезидента) про підтвердження такого факту з обов'язковим зазначенням кількості використаних та/або пошкоджених марок, який легалізується в установленому порядку. Вартість марок та акцизний податок в такому разі не відшкодовуються.»*.

Вирішення:

Закріплення на законодавчому рівні відшкодування повної вартості сплаченого акцизного податку у разі пошкодження/знищення/крадіжки/втрати (в тому числі в процесі перевезення) чи конфіскації марок акцизного податку при підтвердженні імпортером (або перевізником) такого факту.

[7] Введений указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» №64/2022 від 24 лютого 2022 року.

[8] Відповідно до абзацу 1 пункту 5 Положення №1251 вартість однієї марки акцизного податку для алкогольних напоїв становить 0,1926 гривні, для тютюнових виробів/тютюновмісних виробів - 0,091 гривні.

Відсутність інформації щодо підприємств, які мають право на утилізацію конфіскованих алкогольних напоїв, а також необхідність вилучення норми щодо переробки

Вирішення:

Необхідно внести зміни до постанов КМУ «Про Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним» № 1340 від 25 серпня 1998 року, «Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби» № 985 від 11 липня 2002 року, «Про порядок обліку, зберігання, оцінки вилученого митницями майна, щодо якого винесено рішення суду про конфіскацію, передачі цього майна органам державної виконавчої служби і розпорядження ним» № 1724 від 26 грудня 2001 року щодо поводження з конфіскованим майном та вилучення норм щодо переробки алкогольної продукції, а також затвердити реєстр підприємств, які мають право на утилізацію конфіскованих алкогольних напоїв, і забезпечити прозорість процедур поводження із конфіскованими алкогольними напоями (на всіх етапах з моменту їх конфіскації до моменту їх утилізації).

Пропозиції на період дії воєнного стану:

- Пропонуємо розглянути можливість не сплачувати податкове зобов'язання із акцизного податку щодо втраченого підакцизного товару (продукції) у випадку, якщо підакцизний товар (продукцію) знищено (втрачено) під час дії воєнного стану, запровадженого згідно із законодавством.
- Пропонуємо розглянути тимчасове запровадження, на період дії воєнного стану на території України та протягом шести місяців після його припинення або скасування, дозволу на ввезення в режимі імпорту та продаж на території України суб'єктами господарювання алкогольних підакцизних товарів, маркованих марками акцизного податку, у випадку коли придбання та вивезення марок акцизного податку в митному режимі тимчасового вивезення було здійснено іншими суб'єктами господарювання, які перейшли на третю групу спрощеної системи оподаткування зі сплатою єдиного податку за ставкою 2%.

МИТНІ

ПИТАННЯ

Протидія реалізації контрабандної продукції через мережу Інтернет

Вирішення:

Необхідно внести зміни до законодавства у сфері захисту прав споживачів та електронної комерції, зокрема, на законодавчому рівні врегулювати діяльність таких гравців в сфері електронної комерції, як то макретплейси та прайсагрегатори, а також визначити чіткі положення щодо прав та обов'язків кожного суб'єкта електронної торгівлі і передбачати дієві механізми притягнення до відповідальності за порушення вимог закону. Це, в свою чергу, дозволить як посилити захист прав споживачів, так і сприятиме зменшенню обсягів реалізації контрабандної та контрафактної продукції.

Криміналізація товарної контрабанди

Верховна Рада України підтримала в першому читанні проєкт Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів» №5420 від 23 квітня 2021 року (далі – Проєкт Закону №5420), до якого у експертів Асоціації існує ряд зауважень.

Вирішення:

Асоціація в цілому підтримує ідею криміналізації контрабанди ряду категорій продукції, наприклад, підакцизних товарів, лікарських засобів, побутової техніки та електроніки тощо. У той же час, на переконання експертів Асоціації, Проєкт Закону № 5420 потребує суттєвого доопрацювання. Так, представники бізнесу занепокоєні запропонованим Проєктом Закону №5420 доповненням Кримінального кодексу України (далі – ККУ) новою статтею 2014 «Недостовірне декларування товарів», положення якої, на переконання експертів Митного комітету Асоціації, є неоднозначними, а тому потребують виключення з Проєкту Закону №5420. Так, диспозиція статті 2014 ККУ, на думку експертів Митного комітету Асоціації, допускає можливість притягнення до кримінальної відповідальності суб'єктів господарювання навіть за неумисні помилки в митних деклараціях. Крім того, змінами до статей 2011, 2012, 2013 пропонується застосувати кримінальну відповідальність до «дій спрямованих на незаконне переміщення або з приховуванням від митного контролю», що в свою чергу створює підґрунтя для тиску на добросовісний бізнес з боку правоохоронних органів. При цьому, не конкретизовано дії, які повинні кваліфікуватися як злочин, що дає необмежені повноваження правоохоронним органам для притягнення особи до кримінальної відповідальності.

У Проєкті Закону № 5420 не конкретизовано суб'єкта кримінальної відповідальності за недостовірне декларування та дії, спрямовані на незаконне переміщення товарів. З поточної редакції норм не зрозуміло хто повинен бути обвинуваченим у вчиненні злочину – керівник підприємства, декларант, митний брокер, перевізник тощо.

Поріг кримінальної відповідальності щодо контрабанди підакцизних товарів є необґрунтовано низьким – 113 500 грн вартість предметів контрабанди, що означає близько 35 тис грн несплачених митних платежів, розрахованих за найвищими ставками. На думку представників бізнесу, Проєкт Закону № 5420 необґрунтовано занижує рівень криміналізації правопорушень у сфері господарської діяльності, що є перепорою для розвитку підприємництва.

Експерти наголошують, що підслідність справ про економічну контрабанду необхідно визначити виключно за Бюро економічної безпеки України.

Проблема нелегального імпорту

Вирішення:

Необхідним є проведення Державною митною службою України аудит процедур з метою скорочення часу на митне оформлення вантажів. Запровадження порядку митного оформлення за принципом бек-офісу (розподіл митних декларацій для оформлення має відбуватись випадковим характером з урахуванням завантаженості органів та їх ключової компетенції) незалежно від митниці доставлення вантажу. Розробка відповідного ефективного порядку роботи інспекторів митної служби. Запровадження діджиталізації всіх етапів комунікації між декларантами та представниками Державної митної служби України. Це дозволить уникнути корупційних ризиків в сфері митного контролю.

Необхідність запровадження Нової комп'ютерної транзитної системи (NCTS)

Вирішення:

Розробка порядку оформлення фінансових гарантій щодо сплати митних платежів.

Необхідність внесення змін до критеріїв фінансової стійкості компаній, які претендують на отримання статусу авторизованих економічних операторів (далі – АЕО)

Вирішення:

Внесення змін до Митного кодексу України в частині умов відповідності критерію «стійкий фінансовий стан» з метою авторизації та набуття підприємствами статусу АЕО. Розробка підзаконних нормативно-правових актів з метою ефективного запровадження інституту АЕО.

Вирішення проблеми відсутності якісного митного пост-аудиту

Для скорочення термінів митного оформлення при перетині митного кордону частину перевіркової роботи інспекторів Держмитслужби можна перенести на наступні періоди.

Вирішення:

Необхідна розробка та прийняття нормативно-правових актів щодо регулювання порядку проведення митного пост-аудиту.

Включення сум ПДВ до складу податкового кредиту на підставі тимчасової митної декларації

Вирішення:

Необхідне внесення відповідних змін до ПКУ, які б сприяли визначенню однакового підходу з даного питання з метою нормального функціонування ринку імпортованих нафтопродуктів та інших товарів, які ввозяться із застосуванням процедури тимчасового декларування.

Необхідність створення нормативно-правового регулювання для запровадження режиму вільних МИТНИХ ЗОН

Вирішення:

Прийняття підзаконних нормативно-правових актів Міністерства фінансів України, які визначатимуть порядок обліку руху вантажів відповідно до глави 21 Митного кодексу України, а саме, режиму вільних митних зон.

Відсутність окремої процедури митного оформлення для ввезення вживаних особистих речей

Наразі діюче митне законодавство України розглядає ввезення особистих речей у несупроводжуваному багажі, як секонд-хенд або імпорт нових товарів з необхідністю декларувати кожен річ окремо з зазначенням вагових та вартісних характеристик.

Регламентом Ради (ЄС) №1186/2009 від 16 листопада 2009 року, який встановлює систему Співтовариства для звільнення від сплати мит (далі – Регламент №1186/2009), передбачено звільнення від сплати ввізного мита для особистих речей фізичних осіб, які змінюють своє місце проживання з третьої країни на країну Співтовариства.

Вирішення:

Напрацювання шляхів імплементації Регламенту №1186/2009.

Розбіжності у строках митного режиму (ІМ-74 «митний склад») та строках валютного контролю з боку Національного банку України

Вирішення:

Звернутись до Національного банку України, Міністерства фінансів України і Державної митної служби України з пропозицією внести зміни до програмного забезпечення Національного банку України та Державної митної служби України для узгодження коректного відображення інформації по товарах, які знаходяться на території України в режимі «митний склад» протягом 3 років.

Спрощення митних процедур в морських портах

Наразі в морських пунктах пропуску існує дуже застаріла процедура (правила СРСП) документального оформлення пропуску вантажів. Значна кількість внутрішніх документів оформлюється в паперовому вигляді, що створює корупційні ризики та значно гальмує обіг вантажів.

Вирішення:

Запровадження морського журналу пункту пропуску з забезпеченням можливості надання та обміну інформацією між митницею та всіма учасниками ланцюгу постачання товару. Внесення змін до нормативно-правових актів щодо регулювання митних процедур.

БУДІВЕЛЬНА

СФЕРА

Врегулювання питання надання компенсацій за зруйноване внаслідок збройної агресії Російської Федерації майно

Наразі внаслідок збройної агресії Російської Федерації (далі – РФ) проти України знищено велику кількість об'єктів нерухомого майна (житлового та нежитлового фонду), а також об'єктів, що прирівняні до нерухомості. При цьому, Верховною Радою України 1 квітня 2022 року було прийнято в першому читанні проект Закону «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» №7198 від 24 березня 2022 року (далі – Законопроект № 7198). Разом з тим, як відмічають експерти Асоціації, в запропонованій редакції Законопроект № 7198 визначає механізм надання компенсації за пошкоджене/зруйноване майно, що відноситься до об'єктів житлової нерухомості. При цьому, компенсація за знищені об'єкти нежитлової нерухомості (комерційні об'єкти) не передбачається.

Вирішення:

Необхідно прийняти Законопроект № 7198 в другому читанні, що включатиме положення, які передбачатимуть механізми компенсації не лише за знищені/зруйновані окремі об'єкти житлової нерухомості, а й за об'єкти нежитлової нерухомості (комерційні об'єкти). Відповідні пропозиції були напрацьовані та направлені Асоціацією суб'єкту подання Законопроекту №7198.

Розробка механізму надання страхування воєнних ризиків

Наразі будівельна галузь потребує значної кількості інвестицій. Разом з тим, в умовах військової агресії та воєнного стану інвестори, зокрема іноземні, не готові інвестувати в реалізацію проектів будівництва житлової та нежитлової (комерційної) нерухомості. Це пов'язано з ризиками постійної загрози знищення таких об'єктів, зупинення будівництва, потрапляння під тимчасову окупацію тощо. Відповідні пропозиції з цього питання були направлені Асоціацією, однак поки не були враховані Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) (зокрема, Міністерством економіки України (далі – Мінекономіки)).

Вирішення:

Необхідно розробити на законодавчому рівні ефективний спеціальний механізм страхування воєнних ризиків, а також спеціальний державний фонд страхування воєнних ризиків, пов'язаних з реалізацією проектів нового будівництва або реконструкції (реставрації) об'єктів житлової нерухомості (зокрема, житла для внутрішньо переміщених або інших осіб, що втратили своє житло внаслідок бойових дій) та нежитлової (комерційної) нерухомості (в тому числі інфраструктурних проектів). За аналогією пропонуємо розглянути можливість використати досвід КМУ, пов'язаний зі страхуванням ризиків авіаперевізників у лютому 2022 року.

Використання суперфіцію для відбудови об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, соціальної інфраструктури, інших об'єктів нерухомості

В Україні великою проблемою є питання недобудів та довгобудів. Як зазначають представники бізнес-спільноти, часто це пов'язано з проблемами з фінансуванням проєктів будівництва, неправомірними діями окремих осіб тощо. В умовах збройної агресії РФ проти України, дії воєнного стану, розірваних логістичних ланцюжків ризик зупинення будівництва об'єктів значно збільшується.

Вирішення:

Необхідно на національному та регіональному рівні активізувати питання використання суперфіцію для відбудови об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, соціальної інфраструктури, інших об'єктів нерухомості з імперативними умовами швидкого переходу права власності на результат роботи особи, яка не може вчасно виконати свої зобов'язання.

Активізація процесу розробки та імплементації програм комплексного відновлення областей та територіальних громад (їх частин)

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» № 2254-IX від 12 травня 2022 року (далі – Закон № 2254-IX) введено поняття «програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини)». Це обласна або місцева програма відновлення територій, яка визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включає комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), яка постраждала внаслідок збройної агресії проти України або в якій сконцентровані соціально-економічні, інфраструктурні, екологічні чи інші кризові явища.

Разом з тим, відповідно до положень Закону № 2254-IX КМУ має прийняти низку підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію положень Закону № 2254-IX щодо розробки та подальшої імплементації таких програм, зокрема в яких має бути визначено склад, зміст, порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження, внесення змін до програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини).

Вирішення:

КМУ в найкоротші строки необхідно прийняти усі необхідні підзаконні нормативно-правові акти, які дозволять областям та територіальним громадам розпочати процес підготовки, а в подальшому імплементації програм комплексного відновлення. Головам обласних адміністрацій, органам місцевого самоврядування необхідно активізувати процес підготовки до розроблення програм комплексного відновлення. Це, на думку експертів Асоціації, сприятиме відновленню будівельної галузі, оскільки дозволить ефективно планувати та реалізовувати масштабні будівельні та інфраструктурні проєкти.

Забезпечення публічності та прозорості містобудівної документації та здійснення реєстраційно-дозвільних процедур

Представники бізнесу відмічають, що забезпечення публічності та прозорості містобудівної документації всіх рівнів, а також здійснення реєстраційно-дозвільних процедур у сфері будівництва було до війни і залишається достатньо неоднозначним.

Значна частина містобудівної документації неоцифрована. Часто відсутні будь-які інструменти отримати актуальну інформацію щодо містобудівної документації в тих чи інших населених пунктах. Видача містобудівних умов та обмежень не проводиться автоматично (має суб'єктивні та інші, в тому числі корупційні фактори). Експерти Асоціації зауважують, що в цілому дозвільна система зазнала позитивних змін, однак має ряд недоліків (зокрема, в роботі органів державного архітектурно-будівельного контролю).

Вирішення:

Створення нормативних та технічних передумов впровадження містобудівного кадастру державного рівня, в який інтегровано всі інші містобудівні кадастри та реєстри. Окремим питанням є технічне забезпечення автоматичної видачі містобудівних умов та обмежень з допомогою програмних засобів містобудівного кадастру у формі відповідного документа (витягу).

Має бути напрацьовано ефективний механізм автоматизації реєстрації дозвільних документів на виконання будівельних робіт, а також введення таких об'єктів в експлуатацію.

Створення умов з технічної готовності системи оцінки відповідності у сфері будівництва

З прийняттям у 2020 році Закону України «Про надання будівельної продукції на ринку». № 850-IX від 2 вересня 2020 року було імplementовано у національне законодавство положення Регламенту Європейського Парламенту і Ради №305/2011 від 9 березня 2011 року що встановлює гармонізовані умови надання на ринку будівельної продукції та скасовує Директиву Ради 89/106/ЄЕС (далі – Регламент №305/2011).

Виконання цих вимог забезпечується, у тому числі, через використання під час будівництва будівельної продукції з належними експлуатаційними характеристиками. Експерти Асоціації зазначають, що оцінку та перевірку стабільності експлуатаційних характеристик мають здійснювати виробники разом із призначеними органами з оцінки відповідності вимогам Регламенту № 305/2011. Разом з тим, наразі відсутні призначені органи з оцінки відповідності. Ситуація ускладнюється також відсутністю або недоукомплектованістю наявних лабораторій обладнанням, необхідним для проведення випробувань будівельної продукції.

Вирішення:

Створення інфраструктури для оцінки відповідності будівельної продукції вимогам Регламенту №305/2011: (1) формування експертного середовища, необхідного для акредитації нових та переакредитації існуючих органів з оцінки та перевірки стабільності показників будівельної продукції: призначення експертів та аудиторів з акредитації органів оцінки відповідності; (2) акредитація органів з оцінки відповідності для виконання як третьою стороною завдань у процесі оцінки та перевірки стабільності показників будівельної продукції тощо.

Впровадження системи поводження з будівельними відходами

Наразі в Україні відсутня ефективна система поводження з будівельними відходами. Враховуючи, що внаслідок агресії РФ знищено тисячі об'єктів нерухомості та інфраструктури ця проблема є критичною для України, зокрема з екологічної точки зору.

Вирішення:

Запровадження системи сталого поводження з будівельними відходами, що утворились, в першу чергу, в результаті бойових дій на території України. Так, на думку представників бізнесу, мають бути реалізовані нормативно-правові Норми, що прийняті або ще будуть прийняті у сфері поводження з будівельними відходами.

Також необхідно на національному рівні розробити та імплементувати плани управління будівельними відходами.

Експерти Асоціації зауважують, що у цьому контексті важливим є пошук інвестицій в будівництво об'єктів поводження з будівельними відходами (місця тимчасового зберігання, дробильні та сортувальні установки/лінії, полігони). Крім того, представники бізнесу вбачають за доцільне визначити шляхи забезпечення фінансування засобів поводження з відходами будівництва і знесення (контейнери, навантажувачі, екскаватори, сміттєвози).

Забезпечення максимальної кількості населення укриттями від небезпечних уражень внаслідок бойових дій

Як зазначають представники бізнесу, наразі в Україні недостатня кількість захисних споруд цивільного захисту та укриттів для всього населення. Значна частина таких укриттів формально входить до фондів захисних споруд цивільного захисту, однак не відповідає законодавчо встановленим умовам. Частими є випадки, коли укриття закриті або використовуються не за призначенням.

Вирішення:

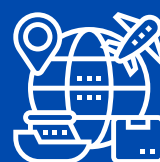
Першочергово необхідно здійснити проведення інвентаризації та аудиту існуючих споруд цивільного захисту.

Розширення фонду захисних споруд цивільного захисту за рахунок наявних будівель і споруд, що можуть використовуватись як споруди подвійного призначення.

Створення та імплементація нового ефективного підходу до планування територій та будівництва будівель і споруд, спрямованого на забезпечення захистом максимальної кількості цивільного населення.

Зазначені заходи необхідно супроводжувати (1) визначенням відповідальності за недотримання вимог цивільного захисту суб'єктами владних повноважень під час проєктування, будівництва та здійснення контролю під час приймання в експлуатацію об'єктів будівництва; (2) забезпеченням належного використання існуючого фонду захисних споруд.

ЛОГІСТИКА ТА ІНФРАСТРУКТУРА

Відсутність положень, що регулювали б ринок залізничних перевезень із оперуванням на ньому приватної тяги (локомотивів)

Відкриття ринку приватної тяги – це черговий крок на шляху до євроінтеграції. Експерти Комітету з логістики Асоціації стверджують, що конкуренція на ринку локомотивної тяги сприятиме встановленню ринкової ціни на залізничні перевезення.

Вирішення:

Прийняти проєкт Закону «Про залізничний транспорт України» №1196-1 від 6 вересня 2019 року (далі – Проєкт Закону №1196-1) із урахуванням наданих бізнесом пропозицій.

Паралельно необхідно розпочати розробку підзаконних нормативно-правових актів, необхідних для належної реалізації положень Проєкту Закону №1196-1 після його прийняття.

Реформування структури АТ «Укрзалізниця»

Вирішення:

Необхідно завершити реформу структури АТ «Укрзалізниця», зокрема шляхом фінансового та організаційного поділу АТ «Укрзалізниця» на окремі сегменти за видами діяльності з виділенням всередині АТ «Укрзалізниця» конкуруючих компаній у вигляді акціонерних товариств в кожному сегменті (крім інфраструктури), що створить передумови для підвищення прозорості, покращення якості сервісу та зростання ефективності залізничних перевезень.

Питання компенсації АТ «Укрзалізниця» сум акцизного податку, сплаченого при придбанні пально-мастильних матеріалів

Вирішення:

АТ «Укрзалізниця» використовує придбане пальне для експлуатації тепловозів, які не пересуваються автомобільними шляхами. У зв'язку з цим, на переконання бізнес-спільноти, потрібно компенсувати вказані кошти перевізнику та використати їх на утримання і розвиток залізничних колій.

Не створено Національну комісію що здійснює державне регулювання у сфері транспорту (далі – НКРТ)

Вирішення:

Розробити та прийняти закон, яким буде створено НКРТ та визначено основні засади її діяльності та повноваження, зокрема, щодо регулювання діяльності суб'єктів природних монополій та суміжних ринків, які здійснюють діяльність на ринках транспортних послуг. На думку представників бізнесу, НКРТ повинна стати колегіальним незалежним органом, який не буде входити в систему центральних органів виконавчої влади. Принцип незалежності як основа функціонування регулятора передбачений законодавством ЄС (наприклад, стаття 55 Директиви Європейського Парламенту та Ради 2012/34/ЄС від 21 листопада 2012 року про створення єдиного Європейського залізничного району).

Прийняття Методики розрахунку розмірів ставок портових зборів та Порядку справляння, обліку та використання коштів від портових зборів

Вирішення:

Компанії-члени Асоціації очікують на зниження ставок портових зборів, яке, зокрема, буде обумовлене прийняттям обґрунтованої Методики розрахунку ставок портових зборів разом із відповідним Порядком їх справляння та використання, що враховуватиме коментарі та пропозиції експертів Асоціації.

Прийняття Порядку та умов укладання договорів, на підставі яких здійснюється компенсація інвестицій, внесених суб'єктами господарювання у стратегічні об'єкти портової інфраструктури (далі – Порядок компенсації)

Вирішення:

Відповідний проєкт Порядку компенсації було напрацьовано за участі Асоціації, ДП «Адміністрація морських портів України» та Міністерства інфраструктури України. Представниками бізнесу сподіваються на їх врахування при напрацюванні та прийнятті відповідних нормативно-правових актів.

Необхідність спрощення дозвільної процедури для виконання будівельних робіт в акваторіях морських портів та на землях внутрішнього водного транспорту

Вирішення:

Відповідний проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо будівництва на землях, зайнятих внутрішніми водними шляхами загального користування» було розроблено експертами Асоціації та направлено на опрацювання до Міністерства інфраструктури України.

Віднесення Казенного підприємства «Морська пошуково-рятувальна служба» до сфери управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій

Вирішення:

Внести відповідні зміни до пункту 1 постанови КМУ «Про забезпечення функціонування єдиної системи пошуку і рятування на морі» №1069 від 20 жовтня 2011 року та виключити пункт 5 постанови КМУ «Про відновлення єдиної системи пошуку та рятування на морі» №158 від 24 лютого 2016 року.

Необхідність доопрацювання та прийняття проєкту Закону «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо створення Державного фонду внутрішніх водних шляхів» №4168 від 30 вересня 2020 року (далі – Проєкт Закону №4168) для забезпечення фінансування внутрішніх водних шляхів

Вирішення:

Необхідно активізувати процес прийняття та доопрацювання Проєкту Закону №4168 з урахуванням позиції Асоціації для забезпечення впровадження його положень, спрямованих на сприяння розвитку берегової інфраструктури внутрішнього водного транспорту, покращення стану річкового господарства, сприяння розвитку на конкурентних засадах ринку послуг у сфері внутрішнього водного транспорту та залученню інвестицій, переорієнтації вантажопотоків на більш екологічний та економічний річковий транспорт.

Розвиток орендних та приватизаційних процесів у морських портах для сприяння залученню інвестицій (поряд із концесією)

Вирішення:

Експерти Асоціації вбачають за необхідне прийняти політичне рішення на рівні КМУ, Міністерства інфраструктури України та Фонду державного майна України про початок приватизаційних процесів у всіх вітчизняних портах. Водночас важливим є вдосконалення законодавства про приватизацію та оренду державного майна, оскільки чинні нормативно-правові акти не в повній мірі враховують сучасні потреби розвитку портової галузі та стримують залучення масштабних інвестицій у портовий сектор.

Необхідність перегляду чинних нормативно-правових актів з метою приведення їх у відповідність до Закону України «Про внутрішній водний транспорт» №1054-IX від 3 грудня 2020 року (далі – Закон №1054-IX)

Вирішення:

Продовження Міністерством інфраструктури України системної роботи над актуалізацією нормативно-правових актів з урахуванням пропозицій бізнес-спільноти, які мають бути прийняті чи змінені у зв'язку із набрання чинності Закону №1054-IX.

ЕНЕРГЕТИКА

Ініціативи державних органів щодо скасування «зеленого» тарифу

На Міжнародній конференції з питань відновлення України, що проходила 4–5 липня 2022 року у м. Лугано (Швейцарія), Україна перед усім світом задекларувала свої наміри розвивати сектор відновлювальних джерел енергетики (далі – ВДЕ). Зокрема, Урядом України поставлена ціль побудувати нові 5-10 ГВт електростанцій, що працюють з використанням енергії вітру та сонця, та додаткові 30 ГВт ВДЕ електростанцій, що будуть використані для виробництва відновлюваного водню. За підрахунками експертів Асоціації, тільки за останні 10 років провідні міжнародні та українські ВДЕ-інвестори принесли в Україну близько 12 мільярдів доларів США прямих іноземних інвестицій в економіку України завдяки незмінності законодавства та стимулюючому «зеленому» тарифу. При цьому, як відмічають компанії-члени Асоціації, з березня 2022 року представники органів державної влади та представники деяких державних підприємств розглядають можливість ініціювання скасування «зеленого» тарифу. Разом з тим, представники бізнесу звертають увагу, що сектор ВДЕ, на їх думку, залишається недофінансований не тільки через кризу та війну, а і через в певній мірі штучно створені обмеження по оплаті.

Вирішення:

На переконання представників бізнесу важливим є забезпечення незмінності законодавчо наданих гарантій для інвесторів в ВДЕ, а також необхідним є рекомендувати органам державної влади утриматись від будь-яких ретроспективних змін до діючого законодавства.

По-перше, в умовах конкурентного енергетичного ринку, сьогоденний «зелений» тариф, зафіксований до 2030 року (88 євро за МВт-годину для вітрових електростанцій та 110 євро за МВт-годину для сонячних електростанцій (далі – СЕС)), є непоганою конкурентною альтернативою у порівнянні із цінами на електроенергію в ЄС. Середні ціни на електроенергію в ЄС у липні становили: 315 євро за МВт-годину – Німеччина, 370 євро за МВт-годину – Угорщина, 400 євро за МВт-годину – Франція, 310 євро за МВт-годину – Нідерланди. Також у цьому контексті слід відмітити, що наразі відбувається зростання експорту електроенергії в Європу, яка, зокрема, має запит саме на зелену чисту енергію й приносить значні доходи.

По-друге, така ситуація потенційно може обумовити ризики для енергетичної безпеки країни. Так, скасування «зеленого» тарифу та подальші неоплати сектору ВДЕ може призвести до втрати близько 7 ГВт потужностей ВДЕ, що матиме вкрай негативний вплив перед початком опалювального сезону в умовах дефіциту вугілля та газу.

По-третє, такі наміри органів державної влади щодо скасування «зеленого» тарифу для ВДЕ не в повній мірі узгоджуються з планами післявоєнного відновлення, заявленими під час конференції у м. Лугано. Окрім цього, у разі порушення зобов'язань перед наявними іноземними інвесторами, це може суттєво вплинути на прихід нових інвестицій до держави.

Усунення штучних перепон для розрахунків із ВДЕ з метою недопущення банкрутства галузі

Розрахунки з ВДЕ за відпущену електроенергію здійснюються за рахунок двох джерел:

- 1) кошти Державного підприємства «Гарантований покупець» (далі – ДП «Гарантований покупець») від продажу електроенергії на ринку;
- 2) кошти Приватного акціонерного товариства «Національна енергетична компанія «Укренерго» (далі – НЕК «Укренерго»), зібрані в тарифі на передачу, які він сплачує ДП «Гарантований покупець» в якості оплати послуги з розвитку ВДЕ.

З березня 2022 року, Міністерство енергетики України наказом № 140 від 28 березня 2022 року (далі – Міненергетики та Наказ №140 відповідно) штучно обмежило рівень розрахунків з виробниками ВДЕ до 15%–16%. Решту коштів ДП «Гарантований покупець» мав спрямовувати на розрахунки з Державним підприємством «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» та НЕК «Укренерго». Крім того, наказом Міненергетики «Про розрахунки з виробниками за «зеленим» тарифом» № 206 від 15 червня 2022 року (далі – Наказ №206) Міненергетики залишило низький рівень оплати виробникам з ВДЕ у розмірі 18%, але, зобов'язало ДП «Гарантований покупець» спрямовувати всі кошти на розрахунки виключно з «зеленою» генерацією. Станом на 1 серпня 2022 року, рівень розрахунків з сектором ВДЕ з березня 2022 року не перевищував 30%.

При цьому, як зазначають представники бізнесу, з березня 2022 року НЕК «Укренерго» не здійснила жодного платежу на користь ДП «Гарантований покупець» за послугу із забезпечення збільшення частки виробництва електричної енергії з ВДЕ. Водночас, за оцінками компаній-членів Асоціації, спроможність НЕК «Укренерго» здійснювати розрахунки з ВДЕ становить близько 16-18 млрд грн, що дозволило би розрахуватися з ВДЕ майже на 100% за результатами 2022 року. Крім того, НЕК «Укренерго» лише з червня 2022 року розпочало розраховуватися з виробниками з ВДЕ за обмеження потужності, проте рівень розрахунків становить всього 21%, тобто на рівні зобов'язань виробників з ВДЕ зі сплати податку на додану вартість та податку на прибуток. Окрім вищевказаного, існує також низка інших неоднозначних рішень, які фактично негативно впливають на розвиток галузі та можуть призвести до банкрутства багатьох підприємств сектору ВДЕ.

Так, рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) про зупинення у 2022 році коригування «зеленого» тарифу відповідно до змін курсу євро не узгоджується із статтею 91 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» №555-IV від 20 лютого 2003 року, якою, серед іншого, на НКРЕКП покладено обов'язок здійснювати щоквартально коригування тарифів за середнім офіційним валютним курсом НБУ. Так, станом на кінець 2021 року «зелений» тариф рахувався по курсу 30,77 грн/євро, а станом на 1 серпня 2022 року курс євро вже становив 37,34 грн/євро. Таким чином, за оцінками експертів Асоціації, існує ризик, що сектор ВДЕ внаслідок девальвації гривні недоотримає близько 21% коштів, за рахунок яких мали б повертатись валютні кредити. «Зелений» тариф фактично зменшено за рахунок безпрецедентних штрафів за небаланси. Значною мірою причиною таких штрафів є неможливість ДП «Гарантований покупець» продати весь обсяг електроенергії на організованих сегментах ринку та за двосторонніми договорами, а також суттєві обсяги обмежень ВДЕ з боку НЕК «Укренерго».

Вирішення:

1. Скасування Наказу №140 та Наказу №206.
2. Скасування постанови НКРЕКП «Про внесення змін до деяких постанов НКРЕКП» №363 від 31 березня 2022 року.
3. Необхідно погодити виплати НЕК «Укренерго» на адресу ДП «Гарантований покупець» авансів за послугу розвитку ВДЕ за рахунок коштів від тарифу на передачу та додаткових джерел (кредити, кошти від розподілу перетину).

Проблема неможливості виробниками ВДЕ вчасно ввести в експлуатацію генеруючі об'єкти та розпочати виробництво електроенергії

Законом України «Про ринок електричної енергії» №2019-VIII від 13 квітня 2017 року (далі – Закон №2019-VIII) гарантовано строк дії договорів купівлі-продажу (Pre-PPA) електричної енергії за «зеленим» тарифом для ВДЕ, які ввели свої об'єкти в експлуатацію:

- СЕС до 31 грудня 2021 року;
- інші ВДЕ до 31 грудня 2022 року.

У випадку порушення строків введення об'єктів в експлуатацію, такі договори втрачають чинність, а отже, купівля ДП «Гарантований покупець» електроенергії за «зеленим тарифом» не відбудеться.

Разом з тим, представники бізнесу звертають увагу на те, що наразі, виконати строки введення в експлуатацію об'єктів ВДЕ до кінця 2022 року значно ускладняється та є фактично неможливим через активні бойові дії та запроваджений воєнний стан. При цьому, у зв'язку з дією форс-мажорних обставин, можна констатувати втрату виробниками ВДЕ щонайменше 6 – 12 календарних місяців для того, щоб добудувати власні об'єкти. Варто зазначити, що замовники та ДП «Гарантований покупець» не можуть самостійно продовжити строки введення об'єктів в експлуатацію та чинність договорів купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом.

Водночас, як зазначають представники бізнесу, існує проблема неможливості виконання технічних умов договорів приєднання (приєднання побудованих об'єктів генерації до електромереж системного оператора). Технічні умови визначають перелік технічних заходів, які має вчинити підприємство для приєднання об'єктів генерації до електромереж системного оператора. Згідно з чинною редакцією Закону № 2019-VIII, технічні умови діють до 31 грудня 2022 року. Після цього, приєднання електроустановки ВДЕ до мереж системного оператора неможливе, а, відповідно, вироблена електроенергія не буде продаватися та не буде відпускатися у мережу. Таким чином, виробники ВДЕ через військові дії позбавлені можливості завершити будівництво своїх об'єктів до 31 грудня 2022 року, адже підрядники не можуть продовжувати будівельні роботи по укладених договорах.

Вирішення:

1. Необхідно внести зміни до законодавства щодо продовження на 1 рік строку чинності договорів купівлі-продажу електричної енергії за «зеленим» тарифом для ВДЕ;
2. Необхідно внести зміни до законодавства щодо продовження на 1 рік строків технічних умов з метою завершення виробниками ВДЕ та системним оператором будівельних робіт, технічних заходів з приєднання побудованих об'єктів генерації до електромереж системного оператора.

Подальша європейська інтеграція української газотранспортної системи (далі – ГТС) та посилення безпеки постачання природного газу до України

Вирішення:

Створення гарантованих (стійких) потужностей для транспортування природного газу в напрямку від країн-членів ЄС до України, а саме з Польщі та Угорщини.

За інформацією експертів Асоціації, наразі лише зі словацького напрямку існують гарантовані потужності транспортування газу в Україну з країн ЄС. Відповідно, в першу чергу, з точки зору безпеки постачання, для України є важливим створення гарантованих потужностей на кордоні з іншими сусідніми країнами-членами ЄС, зокрема з Польщею та Угорщиною, газові коридори яких, за даними компаній-членів Асоціації, відкривають доступ до нових джерел постачання природного газу:

- через LNG-термінал на о. Крк, Хорватія (угорський коридор);
- через LNG-термінал в м. Свіноуйсьце, Польща;
- через LNG-термінал в м. Клайпеда, Литва (польський коридор);
- Baltic Pipe (польський коридор).

Відтак, активна позиція держави у переговорах з польськими та угорськими партнерами для налагодження співпраці є необхідною.

Активізація Трансбалканського газового коридору

Вирішення:

Для формування економічної доцільності транспортування газу через Трансбалканський газовий коридор, на переконання експертів Асоціації, необхідно здійснити ряд кроків:

- Збільшити кількість точок міждержавного з'єднання на кордоні з Румунією, над чим, за даними представників бізнесу, наразі ведеться робота, тому існує значна потреба в активній позиції держави при взаємодії з румунською стороною;
- Розвивати співпрацю з Молдовою відповідно до положень Третього енергетичного пакету, зокрема, здійснити запуск віртуального реверсу.

Подальша інтеграція словацького та українського ринків газу

За інформацією експертів Асоціації, словацька сторона на точках з Україною не розподіляє потужності через аукціони та не надає згоди щодо створення єдиної віртуальної точки міждержавного з'єднання, що можуть стати ефективними інструментами інтеграції ринків та їх подальшого розвитку.

Перевагами створення єдиної віртуальної точки міждержавного з'єднання із Словацькою Республікою, на думку компаній-членів Асоціації, є:

- Зменшення обсягів використання паливного газу, необхідного для роботи компресорних станцій під час фізичного транспортування природного газу для обох сторін, що сприятиме зменшенню викидів парникових газів в атмосферу;
- Полегшення ведення бізнесу замовникам послуг транспортування, зокрема, покращення ситуації із доступністю до підземних сховищ газу України;
- Перевагами розподілу потужностей через аукціони, на переконання експертів Асоціації, є:
- Становлення прозорого та недискримінаційного доступу третіх сторін до потужностей газотранспортної інфраструктури – розвиток регіонального ринку природного газу (при цьому необхідною є активна позиція держави у переговорах зі словацькими партнерами);
- Подальша інтеграція румунського та українського ринків газу по точці Теково/Медіашу Ауріт (при цьому необхідною є активна позиція держави у переговорах з румунськими партнерами).

Розвиток сфери транспортування водню та інших відновлювальних газів

Після публікації 8 липня 2020 року Європейською Комісією Водневої стратегії ЄС до 2050 року[9] особливого значення набули питання транспортування та зберігання відновлювальних газів (водню, біометану та синтетичного метану), в якому ЄС розглядає Україну в якості перспективного та надійного партнера. Крім цього, за даними представників бізнесу, значна частина потужностей магістральних газопроводів на сьогоднішній день не використовується і може бути використана для транспортування відновлювальних газів до споживачів України та країн Європи. Таким чином, на думку експертів Асоціації, визначення можливості транспортування та зберігання відновлювальних газів має бути однією з пріоритетних задач для України.

Вирішення:

- Створення технологічних та правових умов для транспортування та обліку біометану, що подається/відбирається до/з ГТС;
- Створення технологічних та правових умов для транспортування суміші природного газу з різними концентраціями водню, а також чистого водню;
- Створення технологічних та правових умов для транспортування синтетичного метану та інших відновлювальних газів;
- Проведення науково-дослідних робіт з дослідження технічної спроможності ГТС забезпечувати безпечне та надійне транспортування відновлювальних газів і реалізація відповідних пілотних проєктів;
- Використання активів оператора ГТС та іншого енергетичного обладнання (турбодетандерні установки, газотурбінні установки, ОРС турбіни, паротурбінні установки, коопераційні установки) з метою генерації електричної енергії для його власних потреб та участі на ринку допоміжних послуг (використовуючи незадіяне в транспортній роботі обладнання або використовуючи устаткування, яке використовує залишкове тепло та силу потоку для генерації електроенергії).

Крім того, 21 жовтня 2021 року ВРУ було прийнято Закон «Про внесення змін до Закону України «Про альтернативні види палива» щодо розвитку виробництва біометану» №1820-IX, який покликаний створити законодавчі засади верифікації очищеного біогазу (біометану), фізико-технічні характеристики якого відповідають стандартам на природний газ, що може створити передумови для розвитку ринку біометану, зокрема для експорту його в ЄС.

[9] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe» (COM/2020/301 final)

Зменшення ризиків формування небалансів у зв'язку із скасуванням механізму покладення спеціальних обов'язків (PSO) на користь виробників теплової енергії

Вирішення:

Внесення змін до Кодексу ГТС та Правил постачання природного газу[10] щодо передбачення застосування механізму постачальника «останньої надії» до підприємств теплокомуненерго.

Забезпечення можливості оформлення документації на здійснення будівельних дій (в тому числі і реконструкції) на об'єктах ГТС

Законодавством України на оператора ГТС покладено обов'язок із реалізації комплексу заходів, спрямованих на модернізацію та реконструкцію об'єктів ГТС для виконання Плану розвитку газотранспортної системи на 2022 – 2031 роки Оператора газотранспортної системи Товариства з обмеженою відповідальністю «Оператор газотранспортної системи України», затвердженого постановою НКРЕКП №545 від 31 травня 2022 року (далі – План розвитку) відповідно до вимог Закону №329-VIII. Заходи, які включені до Плану розвитку, мають вкрай важливе значення для забезпечення виконання функцій оператора ГТС в частині безпечної та безаварійної роботи ГТС.

Виконання зазначених заходів, як зазначають представники бізнесу, передбачає отримання дозвільної документації, в тому числі, відповідно до вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» №3038-VI від 17 лютого 2011 року (далі – Закон №3038-VI).

Відповідно до положень Закону № 3038-VI передбачено, що дозвільна документація видається за умов наявності документів, які посвідчують право власності чи користування земельною ділянкою, або договору суперфіцію.

Однак, за даними компаній-членів Асоціації, на сьогодні частина земельних ділянок державної форми власності, на яких розміщуються об'єкти ГТС, перебувають в постійному користуванні попереднього ліцензіата – Акціонерного товариства «Укртрансгаз». За інформацією експертів Асоціації, речові права на майже 50% земельних ділянок не оформлені у відповідності до вимог чинного законодавства, а дані щодо них не сформовані в Державному земельному кадастрі; для посвідчення прав на такі ділянки необхідна розробка документації із землеустрою.

Вирішення:

Змінами до Закону № 3038-VI передбачити можливість оформлення містобудівних умов і обмежень та дозволів на виконання будівельних робіт на підставі документів, що посвідчують право господарського відання на об'єкт нерухомості державної форми власності.

[10] затверджені постановою НКРЕКП №2496 від 30 вересня 2015 року

Запровадження найкращих практик обліку газу в енергетичних одиницях

В Україні та ЄС діє різна система обліку природного газу: так, в ЄС використовують для цього одиниці енергії (кВт*год), а не кубічні метри. В свою чергу, за даними представників бізнесу, застосування кубічних метрів в обліку та розрахунках за природний газ притаманне пост-радянському простору.

Облік природного газу в одиницях енергії (кВт*год), дозволяє враховувати його енергетичну цінність в розрахунках із споживачами. Як повідомляють експерти Асоціації, в Україні теплотворна здатність газу в залежності від джерела походження може відрізнятися до 20%.

Вирішення:

Повноцінне запровадження обліку природного газу в одиницях енергії (кВт*год) (реалізація Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження на ринку природного газу обліку та розрахунків за обсягом газу в одиницях енергії» №1850-IX від 2 листопада 2021 року).

Підвищення норм споживання газу

Законом №329-VIII встановлено, що побутові споживачі у разі відсутності приладів обліку природного газу споживають природний газ за нормами, встановленими законодавством.

Тобто, якщо у будинку або квартирі немає газового лічильника, споживач сплачує за спожитий газ згідно з встановленою нормою.

Водночас, на переконання експертів енергетичного сектору, діючі досить занижені норми споживання газу роблять вигідним споживання газу без обліку.

Вирішення:

Встановлення обґрунтованих норм споживання природного газу на основі даних про фактичне споживання та закладення достатніх коштів у тарифах операторів ГРМ для встановлення індивідуальних лічильників газу споживачам.

Облік природного газу за стандартних умов із урахуванням європейського досвіду

За даними експертів Асоціації, переважна більшість побутових газових лічильників не обладнані температурними коректорами, а це означає, що вимірювання газу такими лічильниками зазнає впливу температурних змін (холодне та тепле повітря, в залежності від пори року), що викривляють показники споживання газу. Такі лічильники не враховують температурних змін, а тому їх показники можуть надавати недостовірні дані про обсяги фактичного споживання газу.

Внаслідок здійснюваної державної політики, протягом тривалого часу постачальники газу не виставляли споживачам рахунки із урахуванням приведення обсягів споживання газу до стандартних умов. Це створило передумови для накопичення дисбалансів постачальників в рамках покладення спеціальних обов'язків на ринку природного газу.

Слід зазначити, що обсяги поставленого газу побутовим споживачам обліковувались та обліковуються операторами ГРМ з врахуванням їх приведення до стандартних умов відповідно до умов законодавства.

Вирішення:

Облік природного газу за стандартних умов для всіх споживачів природного газу, аналогічно до Регламенту Комісії (ЄС) 2015/703 від 30 квітня 2015 року, яким впроваджується Мережевий кодекс щодо правил взаємодії та обміну даними, із вилученням відповідних обсягів газу із виробничо-технологічних витрат операторів ГРМ, корегуванням тарифів для всіх споживачів і застосуванням єдиної температури 0°C при приведенні природного газу до стандартних умов.

Наразі, за даними експертів галузі, 0°C в стандартних умовах застосовують в Австрії, Бельгії, Італії, Нідерландах, Німеччині та інших країнах ЄС. В Україні температурою приведення газу до стандартних умов є +20°C.

Встановлення економічно обґрунтованого тарифу на розподіл природного газу

Вирішення:

Встановлення беззбиткового тарифу на розподіл природного газу та перехід на стимулююче тарифоутворення в секторі розподілу природного газу, яке дозволить залучити інвестиції і провести модернізацію газорозподільних систем та їх складових із урахуванням економічних інтересів споживачів та європейських екологічних вимог.

Оновлення Правил безпеки в нафтогазодобувній промисловості України[11] (далі – Правила безпеки)

Експерти Асоціації звертають увагу, що на сьогодні для нафтогазового сектору діють Правила безпеки, які не враховують сучасних тенденцій газовидобутку та потребують перегляду.

В цілому, Правила безпеки встановлюють організаційні та технічні вимоги безпеки під час проєктування, спорудження та експлуатації, капітального ремонту та досліджень нафтових, газових та інших, пов'язаних з видобуванням нафти і газу, свердловин, систем промислового та міжпромислового збору нафти і газу, підготовки нафти і газу до транспортування магістральними трубопроводами та до технологічного устаткування об'єктів нафтогазовидобувної промисловості.

Вирішення:

Прийняття нової редакції Правил безпеки із врахування сучасних вимог та тенденцій видобутку вуглеводнів.

[11] затверджені наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду №95 від 6 травня 2008 року

ЕНЕРГО- ЕФЕКТИВНІСТЬ

Вирішення проблеми з димоходами в багатоповерхових будинках з поквартирним опаленням для покращення ситуації з енергоефективністю та безпечністю будівель

За інформацією компаній-членів Асоціації, згідно з існуючими вимогами державних будівельних норм, у випадках поквартирного опалення в багатоповерхових будинках з використанням колективних систем димовидалення з встановленими звичайними конвекційними (турбованими) котлами, відсутня можливість заміни такого котла на новий енергоефективний (конденсаційний) котел. Тобто колективний димохід, прокладений у багатоповерховому будинку і до якого підключено такі котли, не надає можливості підключити до нього новий конденсаційний котел у випадку виходу з ладу або критичної поломки звичайного не енергоефективного котла.

У той же час, 29 серпня 2022 року набрали чинності окремі вимоги Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для обігрівачів приміщень та комбінованих обігрівачів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №1184 від 27 грудня 2019 року (далі – ТР для обігрівачів), зокрема, заборонено введення в обіг на ринку України звичайних конвекційних (турбованих) котлів, які відповідно мають низький рівень енергоефективності.

Відтак, після 29 серпня 2022 року мешканці багатоповерхових будинків, що мають індивідуальне поквартирне опалення з колективним димоходом, в разі виходу з ладу старого неенергоефективного (конвекційного) котла, не можуть ні придбати аналогічний неенергоефективний котел, ні підключити новий енергоефективний (конденсаційний) котел без реконструкції колективного димоходу, оскільки, підключення без реконструкції, як зазначають компанії-члени Комітету Асоціації, призведе до швидкого виводу з ладу такого димоходу та може становити ризик для здоров'я та життя мешканців.

Відтак, на переконання представників бізнесу, критично важливим є пошук фінансування, потенційно у разі наявності можливості з державного бюджету або тих чи інших грантових програм для реконструкції таких димоходів, а також поступового встановлення в багатоповерхових будинках, що мають індивідуальне поквартирне опалення більш енергоефективних (конденсаційних) котлів.

Окремо варто відзначити, що, за розрахунками експертів Комітету Асоціації, перехід на нові ефективні котли допоможе суттєво покращити енергоефективність та зменшити споживання енергоресурсів. Зокрема, в Таблиці №1 наведені розрахунки експертів Комітету Асоціації щодо економії енергоресурсів в разі переходу з традиційного (конвекційного) на новий енергоефективний (конденсаційний) котел.

Таблиця №1

Тип котла		Традиційний конвекційний газовий котел	Сучасний конденсаційний газовий котел
Вища теплота згорання	Нища теплота згорання	100%	100%
	Енергія водяних парів	11%	11%
Втрати	Втрати тепла з газами, що відходять	6%	2%
	Втрати через випромінювання	1%	1%
	Втрати тепла у вигляді водних парів	11%	Відсутні
Ефективність котла (корисне тепло)		93%	108%

Тобто заміна стандартного (конвекційного) котла на конденсаційний додає +15% до ефективності.

Разом з цим, експерти Комітету Асоціації зауважують, що конденсаційні котли при використанні в старій системі опалення не будуть давати повний ефект у 15% як вказано в Таблиці №1. Проблема в тому, що конденсація відбувається ефективно при певних умовах (температура теплоносія в районі 45 градусів), які не вдасться досягнути без реконструкції системи опалення. Але в будь-якому разі, навіть без реконструкції, заміна стандартного (конвекційного) котла на конденсаційний може дати приріст ефективності на 8-9% за рахунок відбору тепла від димових газів та хоча б часткової конденсації.

Окремо, варто відзначити, що в цих розрахунках представники бізнесу припускали, що традиційний (конвекційний) котел є порівняно сучасним та має термостат типу On/Off. Тобто котел при досягненні заданої температури в приміщенні вимикається, а при зниженні на 3-4 градуси знов вмикається. У той же час, за інформацією компаній-членів Комітету Асоціації, у випадку України 50-60% інсталяцій не мають жодної терморегуляції. Тобто споживач встановлює фіксовану температуру теплоносія і регулює температуру приміщення відкриванням/закриванням вікна, або вмиканням/вимиканням котла. Це ручні маніпуляції які споживач виконує лише час від часу і це зазвичай викликає зайвий розхід газу.

Якщо оцінити зростання ефективності роботи котла при застосуванні терморегуляції, то залежно від автоматики, за розрахунками експертів Комітету Асоціації, отримаємо такі прирости ефективності:

+ 5% - Механічний термостат. Вмикає котел та дає теплоносій фіксованої температури коли температура приміщення на 1-2 градуси нижче бажаної і вимикає котел коли температура приміщення на 1-2 градуси вище бажаної температури встановленої споживачем на термостаті.

+7% - Механічний термостат, що програмується. Програмується різна бажана температура для різного часу доби і дня тижня (поки на роботі температура приміщення знижується і економиться паливо).

+8% - Електронний датчик кімнатної температури. Датчик, який заміряє температуру в приміщенні та передає котлу данні в режимі реального часу. Котел маючи відповідну логіку керування модулює роботу пальника (змінює плавно температуру теплоносія) та модулює оберти циркуляційного насосу (змінює швидкість потоку) завдяки чому досягаються оптимальні умови експлуатації.

+9% – Електронний термостат, що програмується. Взаємодіє з котлом аналогічно електронному датчику кімнатної температури але програмується різна бажана температура для різного часу доби і дня тижня.

+10% - Електронний термостат, що програмується + електронний датчик температури вулиці (або данні про температуру на вулиці отримуються з інтернету). Котел додатково може враховувати зміну температур на вулиці та підлаштовувати параметри системи опалення заздалегідь за рахунок чого модуляція відбувається більш плавно і більш енергоефективно.

Таким чином, використання сучасного конденсаційного котла замість стандартного разом з реконструкцією системи опалення для оптимальної роботи конденсаційного котла (низькотемпературні системи опалення, теплоносій до 45 градусів), а також з використанням сучасної автоматики дозволить, за розрахунками експертів Асоціації, до 25% підвищити ефективність та відповідно знизити споживання газу.

У той же час, приймаючи до уваги зношеність старого парку котлів та циркуляційних насосів та неоптимальні режими їх роботи, реальний приріст ефективності, на думку експертів Комітету Асоціації, може сягати до 30% і навіть вище.

Також значної економії електроенергії можливо досягти встановивши тепловий насос. Тепловий насос перетворює енергію, що зберігається у повітрі, воді або під землею, в тепло для обігріву будинків, використовуючи для роботи електрику. Це не нова технологія - її використовують у всьому світі десятиліттями.

Теплові насоси є найкращим відновлюваним рішенням для систем опалення та охолодження житлових і комерційних будівель. Тепловим насосам також потрібна електроенергія, але витративши 1 кВт електроенергії на роботу компресора і насосів, можна отримати 3-5 кВт теплової енергії. При цьому в літній період тепловий насос, за наявності реверсивного режиму роботи, може охолоджувати повітря в приміщенні. Теплові насоси набагато безпечніші, ніж системи опалення з використанням викопного палива. Дешевші в експлуатації, ніж твердопаливні, газові та електродіодні. Тривалий термін експлуатації - в залежності від типу і моделі до 30 років. Теплові насоси не потребують дозвільної документації в порівнянні з газовими котлами.

Окремо варто відзначити, що самим енергоефективним і екологічним методом для нагріву води і частково опалення будинку є використання геліосистем. Використання чистої енергії сонця для роботи геліосистеми дозволяє забезпечити користувача повністю гарячим водопостачанням та недорогим і не надто вимогливим опаленням без використання газу. У той же час не потрібно платити за енергію сонця, а крім того, вона ніколи не закінчиться. Головною умовою ефективної роботи є яскраве сонячне світло. Окрім насоса, пульта керування та запобіжників система оснащена двома елементами: сонячним колектором та баком-накопичувачем. Цілірічні системи дозволяють заощадити взимку до 60% енергоносіїв на гарячому водопостачанні та забезпечити домогосподарства повністю гарячою водою. Термін служби може становити 15-20 років і більше.

Вирішення:

Пропонуємо при розробленні державних програм підтримки населення з метою переходу на більш енергоефективні рішення та/або при залученні міжнародної фінансової допомоги на вищезазначені цілі, включити до зазначених програм видатки на реконструкцію димоходів, а також часткову компенсацію коштів громадянам при купівлі більш енергоефективних котлів, автоматики до них, а також теплових насосів та геліосистем. Це в свою чергу, на переконання компаній-членів Комітету Асоціації, не лише дозволить суттєво зменшити споживання газу та електроенергії населенням, а й вирішить питання безпечного використання нових котлів в багатоповерхових будинках, що мають індивідуальне поквартирне опалення з колективним димоходом.

Також, як один з можливих варіантів часткового врегулювання проблеми з димоходами є запровадження колективної відповідальності усіх мешканців за реконструкцію колективного димоходу при заміні першого конвекційного котла на конденсаційний. Для цього, необхідно розробити та зафіксувати відповідне положення в Державних Будівельних Нормам щодо методики проведення реконструкції колективних димоходів при заміні мешканцями конвекційних котлів на конденсаційні (розрахунки необхідного діаметру димоходу, дозволені матеріали димоходу, особливості конструкції «конденсаційного» колективного димоходу, методика приєднання конденсаційного котла до колективного димоходу, розрахунки для підбору та правила використання нейтралізаторів конденсату, тощо).

Пропозиція щодо можливого швидкого відновлення зруйнованих/пошкоджених систем опалення шляхом використання електричних котлів

Хотіли б наголосити, що дана пропозиція не стосується повномасштабної реконструкції існуючих систем опалення, а лише пропонує шлях для можливого швидкого відновлення постачання тепла до помешкань в місця де зруйновані/пошкоджені існуючі системи опалення (в тому числі централізовані) та закладає фундамент для майбутніх корків. Швидкий перехід зі зруйнованого центрального опалення на індивідуальне з використанням газових котлів або теплових насосів, враховуючи масштаби руйнувань та вартість реконструкції, інколи може бути не можливо здійснити в стислі терміни до початку опалювального сезону, а хаотичне використання населенням різномісних нагрівальних приладів (конвектори, радіатори, тепловентилятори, ін) без будь якого контролю та регулювання з боку держави значно підвище споживання електроенергії та зробить це споживання нерівномірним з великими піковими навантаженнями. Альтернативою може стати встановлення електричних котлів. Тому вже зараз необхідно проаналізувати наявні потужності систем електропостачання, їх можливість витримати такі навантаження, і за необхідності провести відповідну модернізацію інфраструктури (заміна, або модернізація трансформаторних підстанцій, інші необхідні кроки).

Електричний котел, з одного боку, не є енергоефективним, так за інформацією експертів Комітету Асоціації сезонний ККД в газових котлах має бути не нижче 86%, в той самий час коли для електричних котлів вимагають сезонний ККД не нижче 30%. Але з іншого боку, в окремих регіонах нашої держави, де мова йде не про ефективність, а про життєздатність та енергетичну безпеку встановлення простих та дешевих електричних котлів та державна підтримка модернізації систем електропостачання може стати альтернативою для швидкого відновлення зруйнованої системи опалення. В майбутньому, маючи підготовлену інфраструктуру електропостачання та застосовуючи програми підтримки, стане можливим замінити низько ефективні електричні котли на інноваційні високоефективні джерела тепла такі як теплові насоси та сонячні системи.

Вирішення:

В разі необхідності швидкого відновлення окремих регіонів України з метою забезпечення енергетичної безпеки та життєздатності окремих регіонів передбачити в державних програмах підтримки кошти на допомогу при встановленні електричних котлів та витрати на відновлення та модернізацію систем електропостачання.

Внесення змін до Технічного регламенту щодо вимог до екодизайну для обігрівачів приміщень та комбінованих обігрівачів

ТР для обігрівачів встановлює вимоги щодо енергоефективності котлів та поступово забороняє введення в обіг на ринку України звичайних конвекційних (турбованих) котлів. Зокрема, введення в обіг стандартних котлів заборонено з 29 серпня 2022 року, а, як зазначають експерти Асоціації, з 1 січня 2024 року буде заборонено введення в обіг теплогенераторів, які є ключовою запчастиною при ремонті звичайного котла. Окрім цього, димоходи, прокладені в багатоквартирних будинках, часто не дозволяють замінити старий неенергоефективний котел на новий. Відтак, у споживача, з одного боку, не буде можливості ні придбати новий, ні відремонтувати старий неенергоефективний звичайний котел, а з іншого боку, не буде технічної можливості підключити новий енергоефективний (конденсаційний) котел, оскільки димохід, прокладений в будинку, не зможе працювати з енергоефективним котлом.

Окремо хотіли б звернути увагу на те, що частина 5 статті 6 Закону України «Про захист прав споживачів» №1023-XII від 12 травня 1991 року передбачає, що «Виробник (виконавець) зобов'язаний забезпечити технічне обслуговування та гарантійний ремонт продукції, а також її випуск і поставку для підприємств, що здійснюють технічне обслуговування та ремонт, у необхідному обсязі та асортименті запасних частин протягом усього строку її виробництва, а після зняття з виробництва - протягом строку служби, в разі відсутності такого строку - протягом десяти років». Таким чином, навіть після припинення введення в обіг неенергоефективних обігрівачів з 29 серпня 2022 року їх виробники та постачальники зобов'язані ще тривалий час постачати на ринок України запасні частини для підтримання експлуатації вже ведених в обіг котлів.

Вирішення:

Необхідно внести уточнення до ТР обігрівачів, зокрема, дозволити ввозити запасні частини, в тому числі теплогенератори, для ремонту звичайних конвекційних (турбованих) котлів до 29 серпня 2032 року.

Скасування цінового регулювання на бензин та дизельне паливо

Асоціація вітала рішення КМУ прийняти постанову «Про зупинення дії пункту 414 постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2020 р. № 1236» №594 від 17 травня 2022 року (далі – Постанова №594), якою було зупинено державне регулювання рівня торговельної надбавки на бензини і дизельне паливо, що запроваджувалось на період дії карантинних обмежень спричинених коронавірусною хворобою (COVID-19).

На переконання компаній-членів Асоціації, прийняття Постанови №594 дозволило дещо покращити ситуацію на ринку пального в Україні. У той же час, наразі залишається чинним обов'язкове декларування зміни роздрібних цін на бензин та дизельне паливо, яке було впроваджено постановою КМУ «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 341» №450 від 29 березня 2021 року. Компанії-члени Асоціації переконані, що декларування цін на паливо обумовлює певні негативні наслідки для нафтогазової галузі в умовах дефіциту пального, добробуту населення та економіки України в цілому з огляду на таке.

1. Експерти Асоціації відмічають, що на формування цін на паливо впливають численні фактори, такі як закупівельна вартість продукції, ціни на нафту, курс обміну валют та інше. Встановлення державного регулювання цін, шляхом їх декларування, призвело до того, що суб'єкти господарювання паливного ринку не можуть оперативно адаптувати свої ціни до ринкових факторів, які постійно змінюються (вартість нафти, курс валют, ціни на паливо від постачальників). Це, як зазначають представники бізнесу, призводить до того, що вказані суб'єкти господарювання не можуть своєчасно надавати паливо у роздрібний продаж та фінансувати витрати за рахунок прибутку.

2. Компанії-члени Асоціації зазначають, що, на їх думку, обов'язкове декларування зміни роздрібною ціни потенційно може мати негативний вплив на конкуренцію на ринку, оскільки всі гравці ринку заздалегідь знають про майбутню роздрібну ціну на паливо кожного з них до початку його продажу у роздрібних мережах.

3. Постановою № 594 призупинено державне регулювання рівня торговельної надбавки на бензини і дизельне паливо. У цьому контексті експерти Асоціації вважають, що логічним кроком задля подолання дефіциту пального є призупинення дії регулювання роздрібних цін на бензини і дизельне паливо шляхом їх декларування.

Вирішення:

Пропонуємо внесення зміни до постанови КМУ «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення» № 341 від 22 квітня 2020 року та відмінити регулювання роздрібних цін на бензини і дизельне паливо шляхом їх декларування.

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

«Сірий» ринок зерна

За останні кілька років «сірий» ринок зерна досягнув таких масштабів, що претендує стати основною загрозою не тільки для агросектору, а й для всієї економіки країни. За оцінками експертів Асоціації, його частка досягає 40% від всього ринку зерна.

Вирішення:

Розробити та прийняти закони, які на законодавчому рівні впровадять превентивні механізми боротьби із «сірим» ринком зерна.

Запровадження національного звіту щодо рівня викидів парникових газів під час виробництва та обігу сільськогосподарських культур (зокрема, кукурудзи та ріпаку) для подальшої переробки на біопаливо в країнах Європейського Союзу

У грудні 2018 року була прийнята Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2018/2001 про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел (так звана «RED II»), яка замінила з липня 2021 року попередню Директиву Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року та у якій, за даними експертів Асоціації, фактично збільшуються вимоги до заводів-виробників біопалива щодо скорочення парникових викидів при його виробництві. А це, в свою чергу, потенційно призведе до ще більшої конкуренції на ринку сировини, де найбільш затребуваною буде продукція із найнижчими коефіцієнтами парникових викидів. Наразі, як повідомляють представники Комітету зернових та олійних культур Асоціації, в Україні відсутня загальнонаціональна звітність щодо рівня викидів парникових газів під час виробництва та обігу сільськогосподарських культур (зокрема, кукурудзи та ріпаку). Відповідно, відсутність подібних звітів в Україні, на думку представників бізнесу, стане серйозним стримуючим бар'єром для експорту кукурудзи та ріпаку для подальшої переробки у біопаливо в країнах ЄС і зменшення глобального парникового ефекту за рахунок використання біопалива.

Вирішення:

Розробити національний звіт щодо рівня викидів парникових газів під час виробництва та обігу сільськогосподарських культур (зокрема, кукурудзи та ріпаку) для підтримки експорту цієї продукції на ринки країн ЄС.

Переведення обігу складських документів на зерно в електронну форму

Як повідомляють представники Комітету зернових та олійних культур Асоціації, щорічно агробізнес втрачає значні суми коштів через крадіжки на зернових складах. Ця проблема давно турбує сільськогосподарські компанії, проте досі у бізнесу не було дієвих інструментів для протидії шахрайству. Однак з розвитком діджиталізації з'являються нові можливості запобігати незаконним схемам обігу зерна. Бізнес скаржиться на «історично» високий рівень махінацій при торгових операціях із зерном, які, зазвичай, супроводжуються значним переліком паперів та досить обтяжливим документообігом. Саме це створює передумови для різного роду маніпуляцій з товаром на складі, внаслідок чого компанії несуть втрати у натуральному та грошовому вимірах. На переконання експертів Асоціації, більшість проблем, пов'язаних із зберіганням зерна, в тому числі й часті випадки крадіжок, виникають саме через те, що складські документи існують у паперовій формі. Отже, щоб протидіяти випадкам шахрайства з документами, що призводять до розкрадання зерна, необхідно перевести обіг складських документів в електронний вигляд.

Вирішення:

- Адаптувати чинне законодавство для обігу складських документів та проведення операцій із зерном на елеваторах в електронному вигляді.
- Створити програмне забезпечення для переведення усіх складських документів та порядку оформлення операцій із зерном на елеваторах в електронний формат, що дозволить здійснювати переоформлення, відвантаження, перевірки якості зерна та оформлювати операції із зерном в електронному реєстрі складських документів, який перетворити в електронний кабінет власника зерна (поклажодавця), подібного за функціоналом до електронного кабінету платника податків.

Прийняття підзаконних нормативно-правових актів, необхідних для реалізації положень нового Закону України «Про ветеринарну медицину» №1206-IX від 4 лютого 2021 року (далі – Закон №1206-IX)

Закон №1206-IX передбачає досить суттєві зміни в галузі ветеринарної медицини в цілому та контролю за реєстрацією та обігом ветеринарних лікарських засобів зокрема. Ним визначено розробка понад 80 нормативно-правових підзаконних актів, більша частина з яких ніколи не застосовувалась в Україні. Водночас перехідний період є порівняно невеликим, що створює відповідні ризики не розроблення нових правил та процедур. В разі їх відсутності, ветеринарну галузь України очікує ризик повної зупинки імпорту ветеринарних препаратів, а також неможливість застосування вже існуючих.

Вирішення:

Розробити нормативно-правові акти, які забезпечать в повній мірі реалізацію норм Закону №1206-IX з дня введення його в дію, що дозволить не заблокувати галузь тваринництва у відповідний момент.

ЕКОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ

Врегулювання питання поводження з відходами в Україні

20 червня 2022 року прийнято Закон України «Про управління відходами» №2320-IX (далі – Закон №2320-IX). Це рамковий документ, на основі якого будуть розроблені необхідні підзаконні нормативно-правові акти, нові секторальні закони, а також вноситимуться зміни до деяких чинних законів. Зокрема, експерти Асоціації інформують про необхідність розроблення та прийняття проєкту закону, який врегулює порядок поводження із відходами у видобувній галузі відповідно до вимог Директиви Європейського Парламенту та Ради 2006/21/ЄС від 15 березня 2006 року про управління відходами видобувної промисловості, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС.

Вирішення:

Продовження системної роботи з метою прийняття таких ініціатив.

Розробка і прийняття змін до Закону України «Про металобрухт» №619-XIV від 5 травня 1999 року з метою врегулювання операцій управління металобрухтом, який є критичною сировиною для вітчизняної промисловості.

Розробити та затвердити рекомендації/стандарти правил поводження з великогабаритними будівельними відходами (відходи монолітного з/бетон, з/бетонних конструкції, фундаментних блоків тощо)

Прийняття законопроєкту про упаковку та відходи упаковки з урахуванням пропозицій Асоціації, зокрема, щодо дотримання ієрархії поводження з відходами та імплементації принципу розширеної відповідальності виробника.

Врахування пропозицій Асоціації при опрацюванні проєкту Закону «Про відходи електричного та електронного обладнання» №2350 від 30 жовтня 2019 року та проєкту Закону «Про батареї і акумулятори» №2352 від 30 жовтня 2019 року щодо відходів електронного обладнання та відходів батарейок.

Реформування дозвільної системи у сфері промислового забруднення та впровадження найкращих доступних технологій та методів управління (далі – НДТМ)

Наразі промислові підприємства мають отримувати як мінімум три екологічні дозволи – на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, на спецводокористування та скидання промислових стічних вод в системи централізованого водовідведення, на здійснення операцій у сфері поводження з відходами. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року Україна має імплементувати положення Директиви Європейського Парламенту та Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (далі – Директива 2010/75/ЄС), а саме: інтегрований дозвіл з метою запобігання перенесення забруднення з одних джерел на інші. Наразі у Верховній Раді України (далі – ВРУ) зареєстровано три законопроєкти у сфері запобігання промислового забрудненню: «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» №6004 від 7 вересня 2021 року, «Про запобігання, зменшення та контроль забруднення, що виникає в результаті промислової діяльності» №6004-1 від 7 вересня 2021 року та «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля» №6004-2 від 22 вересня 2021 року.

Врегулювання питання поводження з відходами в Україні

У результаті численних дискусій та відсутності консенсусу між різними стейкхолдерами, 17 листопада 2021 року Комітетом ВРУ з питань екологічної політики та природокористування прийнято рішення створити робочу групу для опрацювання зазначених законопроектів за участю народних депутатів представників центральних органів виконавчої влади, фахівців та експертів, представників громадськості. Серед зауважень до зазначених законодавчих ініціатив: неоднозначність трактувань деяких положень, неповна імплементація Директиви 2010/75/ЄС, нереалістичні терміни переходу на нові жорсткі екологічні стандарти без урахування європейського досвіду. Ключові проблеми, що загрожують реалізації всієї реформи, – це відсутність доступу до фінансування та строки переходу промисловості на НДТМ (строк прийняття та вступу в дію НДТМ, максимальний строк відступу, встановлення автоматизованих систем моніторингу викидів).

Вирішення:

Напрацювати новий законопроект з урахуванням пропозицій Асоціації, зокрема.

- Виключити із сфери його дії гірничодобувну діяльність, яка не регулюється Директивою 2010/75/ЄС і для якої відсутні затверджені Європейською Комісією висновки НДТМ для всіх виробничих процесів, що провадяться на промисловому майданчику.
- Узгодити регулювання операцій з металобрухтом із нормами чинного законодавства.
- Передбачити достатній строк відступу в залежності від типу модернізації:
 - до 7 років, якщо потрібен ремонт, реконструкція, модернізація, заміна або будівництво допоміжного обладнання, що не стосується технології, умов технологічного процесу (макс. до 2035 року);
 - до 15 років, якщо необхідні зміни у характері чи функціонуванні установки, які стосуються технології, інших технічних рішень, умов до технологічного процесу (макс. до 2043 року).
- Передбачити запровадження автоматизованих систем моніторингу викидів тільки якщо це передбачено НДТМ: через 2 роки з моменту введення в дію НДТМ та з обов'язковим врахуванням строку відступу.
- Передбачити зв'язок з Національним планом скорочення викидів (НПСВ) для енергетичної галузі, що є частиною Директиви 2010/75/ЄС.
- Визначити вичерпний перелік підстав відмови у видачі інтегрованого довкільного дозволу.
- Привести вимоги щодо передачі для оприлюднення результатів вимірювань викидів забруднюючих речовин в рамках моніторингу викидів у відповідність до положень Директиви 2010/75/ЄС.
- Забезпечити участь бізнесу, громадськості, Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України у процесі розробки та затвердження НДТМ.
- Забезпечити імперативні умови надання уповноваженим органом відступу з виконання певних умов НДТМ, як передбачено Директивою 2010/75/ЄС.
- Продовжити дію усіх поточних технологічних нормативів до моменту вступу в дію НДТМ.

Створити міжвідомчу робочу групу за участю бізнесу, громадськості, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України для розробки та затвердження НДТМ.

Визначити механізми державної та міжнародної підтримки підприємств, що здійснюють впровадження НДТМ, як ключової передумови запровадження НДТМ в Україні.

Забезпечити участь України, зокрема держави й бізнесу, у Севільському процесі для розроблення нових і оновлення наявних НДТМ ЄС.

Удосконалення процедури оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД)

Компанії, які регулярно здійснюють ОВД, зазначають, що процедура є недосконалою та потребує оновлення. Серед основних проблем: уніфікація процесу ОВД як дозвільної процедури відповідно до чинного законодавства України, необхідність проходити декілька процедур ОВД в процесі реалізації одного бізнес-проекту, зокрема під час розроблення родовища, для таких видів планованої діяльності, як «глибоке буріння» та «видобування корисних копалин», а також у разі запуску проєктів з екомодернізації; тривалий період отримання висновку з ОВД як документа дозвільного характеру; відсутність галузевих стандартів щодо структури та наповнення звіту з ОВД та післяпроєктного моніторингу.

Вирішення:

Напрацювати та прийняти проєкт Закону, з урахуванням пропозицій Асоціації, зокрема:

- забезпечити перехід на електронний спосіб подачі повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає здійсненню ОВД, звіту з ОВД та збору зауважень та пропозицій від громадськості;
- відкоригувати положення про необхідність надання додаткової інформації до звіту з ОВД та визначити, наскільки і яким чином така додаткова інформація впливатиме на видачу висновку з ОВД;
- розробити та імплементувати процедуру індивідуального скринінгу щодо визначення необхідності проходити процедуру ОВД замість діючого загально поширеного підходу;
- передбачити можливість спрощеної процедури ОВД для проєктів з екомодернізації підприємств та для підприємств видобувної галузі;
- сформулювати чітке визначення терміну «значний негативний вплив на довкілля»;
- скоротити строки здійснення ОВД.

Розробити та затвердити галузеві рекомендації або стандарти для розробки звіту з ОВД та післяпроєктного моніторингу.

Налагодити співпрацю між Міндовкілля та Державною службою геології та надр України (далі – Держгеонадра) щодо уникнення виставлення на аукціон ділянок, що містять об'єкти природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) або плануються до заповідання.

Врегулювати здійснення процедури ОВД на період дії військового стану, зокрема відтермінування виконання умов висновків з ОВД та післяпроєктного моніторингу.

Реформа державного екологічного контролю

На переконання представників бізнесу, система державного екологічного контролю в Україні є не достатньо ефективною та потребує реформування. Зараз при здійсненні заходів контролю профільний контролюючий орган може зловживати своїми повноваженнями, а щодо його роботи часто повідомляється про корупційні ризики. 15 липня 2021 року у першому читанні було прийнято проєкт Закону «Про державний екологічний контроль» №3091 від 19 лютого 2020 року (у доопрацьованій редакції від 22 березня 2021 року, далі – Проєкт Закону №3091).

Документ має забезпечити тотальне перезавантаження контролюючого органу та запровадження європейських підходів до здійснення контролю. Незважаючи на численні зауваження стейкхолдерів, у тому числі бізнесу, в документі, на думку експертів Асоціації, містяться ще більші важелі тиску на бізнес та відсутнє посилення напрямів, зловживання за якими завдають найбільших збитків державі, – браконьєрство, незаконні рубки та добування корисних копалин.

Вирішення:

Врахувати у доопрацьованій версії Проекту Закону №3091 пропозиції Асоціації, зокрема:

- узгодити Проект Закону № 3091 із чинним законодавством про державний нагляд (контроль) за здійсненням господарської діяльності (3-ступенева градація підприємств в залежності від ступеня ризику від провадження господарської діяльності; обов'язок вказувати у наказі про проведення планового/ позапланового заходу державного екологічного контролю найменування суб'єкта господарювання, щодо якого буде здійснюватися захід; встановлення права суб'єкта господарювання на недопуск до здійснення заходу державного екологічного контролю з визначених документом обґрунтованих підстав);
- чітко визначити відповідальність представників контролюючого органу за нанесену шкоду внаслідок професійних помилок під час проведення заходів державного екологічного контролю;
- виключити положення, які можуть призвести до дублювання повноважень Державної служби морського і внутрішнього водного транспорту та судноплавства України Державною екологічною інспекцією України;
- встановити чіткий перелік підстав накладення адміністративно-господарських санкцій за недопуск представників органів державного екологічного контролю до проведення заходу державного екологічного контролю;
- відтермінувати введення в дію деяких положень документу, зокрема, щодо обов'язку встановлення систем автоматизованого моніторингу протягом 6 місяців після набуття Проектом Закону №3091 чинності;
- виключити положення щодо автоматизованого моніторингу викидів (предмет закону про промислове забруднення);
- встановити можливість проведення позапланових перевірок у вихідні, неробочі, святкові дні та/або у нічний час лише при умові наявності 4 годин для прибуття керівника, а також встановити, що перевірка не розпочинається без керівника або після спливу 4 год;
- встановити максимальний строк проведення планових перевірок – 10 днів;
- передбачити, що у випадку призупинки перевірки – інспектори повинні покинути територію підприємства, а також передбачити положення, відповідно до яких інспектори можуть запитувати документи не більше 2 разів за перевірку;
- передбачити норму щодо набрання постановою про штраф законної сили через 30 днів, а у випадку оскарження до суду – після набрання рішенням суду законної сили (якщо постанова не скасована);
- виключити положення щодо поширення повноважень Державної екологічної інспекції у сфері надрокористування;
- виключити положення щодо залучення органів місцевого самоврядування до проведення заходів екологічного контролю щодо юридичних осіб;
- визначити, що реалізація обов'язку безперешкодного допуску інспекторів здійснюється виключно за наявності законних підстав/повного пакету документів;
- виключити норму про звільнення Державної екологічної інспекції від сплати судового збору;
- виключити можливість здійснення позапланових перевірок суб'єктів господарювання на підставі звернення органів досудового розслідування в рамках кримінального провадження;
- забезпечити посилення контролю у сфері охорони за спеціальними природоохоронними територіями;
- виключити положення, які запроваджують господарсько-адміністративні санкції для суб'єктів господарювання.

Актуалізувати Положення про Державну екологічну інспекцію України, затверджене постановою КМУ №275 від 19 квітня 2017 року, в частині вимог до державних інспекторів. Крім цього, важливо оновити показники ефективності для державних інспекторів (це не мають бути накладені штрафи).

Визначення порядку переговорів щодо відтермінування застосування механізму прикордонного вуглецевого коригування (the Carbon Border Adjustment Mechanism, далі – CBAM) до українських імпортерів

ЄС визначає Україну як одну з тих країн, які найбільше постраждають від впровадження CBAM. На першому етапі дія CBAM пошириться на залізо та сталь, алюміній, цемент, органічні хімічні речовини добрива, електроенергію, водень та полімери. Середня ціна CBAM-сертифікату, який доведеться купувати імпортерам, розраховуватиметься щотижня на основі середніх цін на парникові квоти в рамках європейського ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів EU ETS. Враховуючи середню ціну квоти за тону CO₂, тобто 84 євро, а також частку імпорту продукції в країни ЄС за 2021 рік, додаткове навантаження на імпорт з України щороку, за підрахунками представників бізнесу, становитиме понад 1,2 млрд євро. Зокрема, на початковому етапі запровадження CBAM навантаження на імпорт цементної продукції становитиме 3,2 млн євро, добрив – 74,2 млн євро, органічної хімічної продукції – 17,7 млн євро, полімерів – 162,5 млн євро, металургії – 961,3 млн євро щорічно.

Вирішення:

- Забезпечити наявність проблематики CBAM у фокусі представництва України при ЄС, дипломатичних представництв у ключових країнах-членах, а також країнах – найбільших торговельних партнерах України.
- Виходячи з пропозицій Європейського Парламенту до регулювання CBAM про форс мажорні обставини (exceptional and unprovoked circumstances):
 - забезпечити діалог з Єврокомісією, Радою ЄС та державами-членами задля збереження цих положень у остаточному варіанті регулювання
 - організувати роботу з Єврокомісією з метою ініціювання нею відповідних змін до регулювання CBAM і застосування положень про exceptional and unprovoked circumstances до імпорту з України.
- Активно співпрацювати з Єврокомісією з метою визнання ЄС даних по викидах парникових газів, сформованих за результатами діяльності національної системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів України, для всіх цілей та механізмів ЄС, в тому числі для цілей застосування CBAM.
- Розробити аналогічний до CBAM механізм для імпорту продукції в Україну з країн, в яких відсутня система торгівлі викидами.
- Забезпечити надання фінансовими установами ЄС доступу до джерел фінансування українським підприємствам на проєкти з впровадження технологій, що знижують викиди CO₂, на умовах, не гірших, як для підприємств ЄС.

Реформування екологічного оподаткування

В Україні, на відміну від ЄС, екоподаток має здебільшого фіскальну природу. Значна його частина є джерелом надходжень до загального фонду держбюджету, а не фінансовим інструментом підтримки та стимулювання реалізації природоохоронних заходів та модернізації підприємств. На місцевому рівні, як зауважують представники бізнесу, екологічний податок формально спрямовується в спеціальний фонд бюджетів різних рівнів, проте на практиці ці кошти використовуються не за цільовим призначенням або просто розміщуються на депозитних рахунках.

Вирішення:

- Прийняти проєкт Закону, який дозволить використовувати підприємствам до 70% екоподатку на інвестиції у природоохоронні заходи.
- У разі запровадження системи торгівлі викидами, виключити оподаткування викидів парникових газів для підприємств, що купують квоти в системі торгівлі викидами парникових газів.
- Внести зміни до Бюджетного кодексу України в частині обмеження можливості розміщення на депозитних рахунках коштів, отриманих від екоподатку.
- Внести зміни до Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженого постановою КМУ № 1147 від 17 вересня 1996 року, та оновити перелік відповідних видів діяльності, які можуть фінансуватись за рахунок коштів екоподатку.

Реформа інвестиційної політики в сфері екологічної модернізації підприємств

Підприємствам складно залучати кошти на зовнішніх ринках через низький кредитний рейтинг України, що зумовлює високі відсоткові ставки. Державні інститути фінансових ресурсів не виділяють. Тому підприємства не мають інших інструментів фінансування, крім власних коштів, що значно зменшує кількість природоохоронних проєктів та їх позитивний вплив на покращення стану довкілля.

Вирішення:

- Встановити обов'язкове цільове використання коштів, отриманих як надходження з екоподатків.
- Створити необхідну законодавчу базу для запуску фінансових інструментів стимулювання та підтримки екологічної модернізації підприємств.
- Створити інституцію, яка буде відповідальна за залучення міжнародного фінансування задля екологічної модернізації підприємств.
- Забезпечити доступ підприємств до програм фінансування екологічної модернізації шляхом залучення міжнародних фінансових інститутів та організацій.

Удосконалення порядку розширення ПЗФ та регулювання територій Смарагдової мережі

Підготовка проєктів створення або розширення об'єктів ПЗФ часто відбувається без погодження з підприємствами. Як наслідок, робота компаній, які отримали земельні ділянки в оренду або ділянки надр на підставі спеціальних дозволів на користування надрами і які можуть вважатись первинними користувачами природних ресурсів та здійснюють свою діяльність на законних підставах, фактично унеможливується. Цю проблематику потенційно може поглибити зареєстрований у ВРУ проєкт Закону «Про території Смарагдової мережі» № 4461 від 4 грудня 2020 року (далі – Проєкт Закону № 4461) та альтернативний проєкт закону «Про збереження природних оселищ та видів природної флори та фауни, що підлягають особливій охороні (про території Смарагдової мережі в Україні)» № 4461-1 від 26 липня 2021 року (далі – Проєкт Закону № 4461-1), положення яких не передбачають реальних механізмів щодо врахування інтересів землевласників/землекористувачів або первинних користувачів природних ресурсів та можуть обумовити виникнення великої кількості корупційних ризиків та несприятливих для різних галузей економіки умов.

Через постійні зміни у регуляторному полі щодо розширення таких територій та відсутність чіткого регулювання питання великі підприємства змушені згоряти інвестиційні проекти. А це, своєю чергою, призводить до скорочення робочих місць, зменшує інвестиційну привабливість та створює передумови для істотного зменшення відрахувань до державного та місцевих бюджетів.

Вирішення:

Доопрацювати Проект Закону № 4461 та Проект Закону № 4461-1, врахувавши при цьому такі пропозиції Асоціації.

- Забезпечити об'єднання процедури оцінки впливу на території Смарагдової мережі (далі – ОВТСМ) з процедурою ОВД.
- Забезпечити наявність чітких норм щодо неможливості встановлення будь-яких заборон чи обмежень на плановану діяльність (господарську діяльність), яка вже здійснюється на відповідній території на момент набрання чинності законом.
- Визначити у Проекті Закону № 4461 та Проекті Закону № 4461-1 критерії оцінки наявності/відсутності негативного впливу планованої діяльності на території Смарагдової мережі та чіткого переліку видів діяльності, які будуть обмежені та заборонені на територіях Смарагдової мережі.
- Передбачити виключення із загальних правил щодо обмеження та заборони на проведення планованої діяльності для категорії проектів, що становлять суспільний інтерес.
- Визначити чіткий перелік видів діяльності, щодо яких необхідно буде здійснювати ОВТСМ.
- Виключити необхідність здійснювати ОВТСМ для підприємств, які отримали дозвільні документи, але розпочали плановану діяльність після набрання чинності Проектом Закону № 4461 та Проектом Закону № 4461-1.
- Виключити необхідність здійснення ОВТСМ перед отриманням спеціального дозволу на користування надрами.

Внести зміни до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» № 2456-XII від 16 червня 1992 року та включити до категорії первинних користувачів природних ресурсів підприємства, що здійснюють свою діяльність на відповідній території на підставах договору оренди або спеціального дозволу на користування надрами.

Також з метою забезпечення енергетичних інтересів у сфері національної безпеки України вбачається за доцільне внести зміни до Закону України «Про нафту і газ» № 2665-III від 12 липня 2001 року щодо можливості проведення окремих видів робіт на землях природно-заповідного фонду з метою експлуатації об'єктів нафтогазовидобування власниками спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами за погодженням з адміністрацією територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Розробка економічних стимулів для збереження і відновлення флори і фауни

У рамках своєї діяльності підприємства на добровільній основі та за власний рахунок реалізують різноманітні заходи зі збереження біорізноманіття та екосистем: облаштування або перенесення гнізд птахів з опор ліній електропередачі та встановлення птахозахисних пристроїв, перенесення червонокнижних видів рослин з місць планованої діяльності, відновлення кар'єрів тощо. З огляду на відсутність системності та комплексного підходу до такої діяльності в усіх користувачів природними ресурсами, ефект від цих заходів не є довготривалим.

Вирішення:

- Розробити методику розрахунку компенсації за збереження довкілля залежно від загальної вартості ділянки для територій, які мають особливе природоохоронне значення;
- Передбачити можливість надання дотацій та податкових пільг у секторі сільського господарства для тих суб'єктів господарювання, які здійснюють заходи щодо скорочення використання пестицидів і добрив, більш широкого використання інтегрованих систем управління та популяризації органічного фермерства.

Впровадження принципів циркулярної економіки

В Україні відсутні стимули для розвитку циркулярної економіки. Чинне законодавство у сфері поводження з відходами не пропонує механізмів, які забезпечували би впровадження системи управління відходами відповідно до визначеної в ЄС ієрархії відходів. В Україні держава стягує екологічний податок за розміщення відходів, не надаючи при цьому істотних стимулів для дотримання ієрархії поводження з відходами та, зокрема, розвитку сектору ресайклінгу.

Вирішення:

- Внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII від 25 грудня 2015 року щодо встановлення обов'язку використання вторинної сировини (промислових відходів) під час здійснення робіт з будівництва та надання послуг з поточного ремонту автомобільних доріг загального користування у місцевостях, які знаходяться на відстані 100-200 км від металургійних комбінатів та теплоелектростанцій.
- Внести зміни до Закону України «Про стандартизацію» № 1315-VII від 5 червня 2014 року та включити принцип забезпечення максимального заміщення первинної сировини вторинною сировиною (відходами) при розробленні нових та/або перегляді діючих технічних норм, правил, стандартів тощо.
- Схвалити концепцію державної цільової економічної програми будівництва автомобільних доріг загального користування з цементобетонним покриттям.
- Розширити дію розпорядження КМУ «Про застосування відходів виробництва в дорожньому будівництві» №1420-р від 4 грудня 2019 року на ті області України, де присутні промислові підприємства.
- Розробити механізм компенсації витрат на перевезення промислових відходів залізничним транспортом, адже наразі, як повідомляють компанії-члени Комітету промислової екології та сталого розвитку Асоціації, транспортні витрати складають значну частину від кінцевої вартості вторинних ресурсів.
- Передбачити надання на рівні держави та місцевих громад пільгових податкових умов для підприємств, які використовують вторинну сировину та відходи у своїй планованій діяльності.
- Внести зміни у Порядок формування тарифів на послуги з поводження з побутовими відходами, затверджений постановою КМУ №1010 від 26 липня 2006 року, в частині розрахунку оплати за переробку відходів як компоненту поводження з відходами (gate fee).
- Створити перелік пріоритетних напрямів та галузей економіки, в яких підприємства, за умови наявності технічної/технологічної можливості та економічної доцільності, мають використовувати у своїй діяльності вторинну сировину (відходи) для заміщення первинної сировини.
- Звільнити від оподаткування викидів CO₂ установок, що працюють на біомасі повністю та частково через внесення змін до проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо встановлення нульової ставки податку за викиди двоокису вуглецю для установок, якими здійснюються такі викиди в результаті спалювання біопалива».
- Розробити стандарт для альтернативного палива Refuse Derived Fuel (далі – RDF), гармонізований з європейським, та створити в УКТ ЗЕД відповідного коду товарної позиції для RDF, за аналогією з кодом 19.12.10 Європейського списку відходів (European List of Waste), та для Solid Recovered Fuel (SRF) – відповідно.
- Забезпечити запровадження обмежень на експорт з України брухту металів аналогічно до обмежень, які в даний час розробляються в ЄС.

ПИТАННЯ

ВИДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ

Необхідність проведення реформи у сфері користування надрами

Через війну (закриття портів, нестача фінансових та людських ресурсів, знищені потужності, а також ведення активних бойових дій та окупацію територій, де розвідують родовища) Україна втратила свої місця в світових ланцюгах постачання, а також не може в повній мірі задовольнити внутрішній попит в гірничо-металургійній сфері. Окремо експерти Асоціації хотіли б відмітити надзвичайну важливість підвищення власного видобутку нафти і газу для енергонебезпечності від країни-агресора. Водночас, збільшення видобутку енергоносіїв та розвитку мінерально-сировинної бази є ключовим викликом для переробної промисловості в умовах війни та повоєнного відновлення.

Вирішення:

Доопрацювати проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підтримки розвитку вітчизняних галузей надрокористування» № 4187 від 5 жовтня 2020 року в редакції, прийнятій у першому читанні 1 червня 2021 року, врахувавши такі аспекти:

- уточнити умови продажу спеціальних дозволів, а саме щодо подання уповноваженому органу заявником додаткових матеріалів разом із заявою саме у випадку продажу наявного у нього спеціального дозволу;
- надати можливість продовження дії спеціального дозволу на користування надрами.

Прийняти проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання розвитку нафтогазовидобувної галузі» № 4344 від 9 листопада 2020 року.

Розробити та прийняти оновлений Кодекс України про надра, який би відповідав українським реаліям та враховував найкращі європейські практики.

Необхідність реформування процедури отримання спеціального дозволу на користування надрами та його адміністрування

В частині отримання спеціального дозволу та його адміністрування компанії-члени Асоціації стикаються із надмірною бюрократією у процедурі отримання дозволу та обов'язком повторної сплати збору за продовження строку дії спеціального дозволу на користування надрами.

Вирішення:

- публічне ініціювання та обговорення змін до Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ № 615 від 30 травня 2011 року, в частині стандартизації, спрощення та діджиталізації відповідних адміністративних процедур;
- зміна геологічного вивчення на комплексний (наскрізний) спецдозвіл строком від 3 до 20 років, у рамках якого дозволяється поєднувати розвідку корисних копалин з їхнім видобутком;
- скасування процедури введення Державною службою геології та надр України (далі – Держгеонадра) в дію протоколів Державної комісії по запасах корисних копалин;
- скасування спеціального порядку передачі розвіданих родовищ у промислову розробку між підприємствами;

Вирішення:

- скасування необхідності отримання погодження Держгеонадр проєктів розробки родовищ корисних копалин, адже ця норма дублює функції Держгеонадр та Держпраці;
- встановлення на рівні закону права власника спеціального дозволу продавати або в інший спосіб відчужувати права, надані йому спеціальним дозволом на користування надрами;
- вдосконалення Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами, затвердженого постановою КМУ № 993 від 23 вересня 2020 року, задля удосконалення механізмів унеможливлення (ускладнення) навмисного зриву його проведення учасниками;
- скасування програми робіт, адже проєктом розробки або дослідно-промислової розробки передбачено весь необхідний комплекс робіт в кожному окремому випадку.

Вдосконалення методики обрахунку вартості геологічної інформації

Суперечлива методика обрахунку вартості геологічної інформації у разі отримання спеціального дозволу на користування надрами, обмежений доступ до геологічної інформації попередніх надрокористувачів на ділянці (площі) створюють низку незручностей для компаній галузі.

Вирішення:

- вдосконалення методики обрахунку вартості геологічної інформації у разі отримання спеціального дозволу на користування надрами в частині обсягу інформації, що береться для обрахунку, стандартизації формули, визначення чітких коефіцієнтів, що впливають на її вартість.

Гірничий відвід

Компанії Асоціації зазначають, що надрокористувачі зобов'язані отримувати акт про надання гірничого відводу, який фактично дублює функції спеціального дозволу на користування надрами. Цей інструмент державного регулювання не дає змоги контролювати повноту розробки ділянки надр, а також не є засобом дотримання безпеки під час гірничих робіт. Окрім цього, це ускладнює ведення бізнесу, обумовлює корупційні ризики, додаткові фінансові навантаження на підприємство в процесі отримання акту гірничого відводу земельної ділянки.

Вирішення:

- Внесення змін до законодавства щодо скасування вимоги отримання надрокористувачами актів про надання гірничого відводу.

Необхідність погодження місцевими радами надання надр у користування з метою геологічного вивчення, розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення

В деяких областях для отримання погодження спеціального дозволу місцеві органи влади вимагають укладання угоди про соціально-економічний розвиток регіону, на території якого розташовується площа надрокористування. При цьому обов'язковість таких угод, як і розмір інвестицій надрокористувача за такими угодами жодним нормативно-правовим актом не врегульовано. Таким чином, чинне законодавство створює передумови для виставлення органами місцевої влади потенційним надрокористувачам додаткових, прямо не передбачених вимог та створює підґрунтя для виникнення корупційних ризиків.

Вирішення:

Скасувати необхідність отримання згоди органів місцевої влади на надання у користування надр корисних копалин загальнодержавного значення або розробити уніфіковану процедуру погодження органами місцевої влади надання у користування надр та передбачити вичерпний перелік вимог, що може бути встановлений до надрокористувача.

Необхідність здійснення декількох процедур ОВД

В особливих умовах спеціального дозволу на користування надрами на суб'єкта господарювання покладається обов'язок проходження процедури ОВД та отримання висновку з ОВД у разі купівлі спеціального дозволу на геологічне вивчення нафтогазоносних надр, у тому числі дослідно-промислової розробки родовищ, з подальшим видобуванням нафти, газу (промислова розробка родовищ) та/або видобування корисних копалин. Окрім цього, після створення попереднього проєкту в рамках планованої діяльності, компанії здійснюють ОВД безпосередньо під конкретну діяльність, наприклад буріння свердловини, а також на створення інфраструктурних об'єктів, наприклад облаштування промислів, будівництво установки підготовки вуглеводневої сировини тощо. Таким чином, компанії-члени Комітету Асоціації зазначають, що підприємства вимушені проходити процедуру з ОВД декілька разів, що жодним чином не спрощує ведення бізнесу. Більше цього проведення оцінки впливу на довкілля відбувається з урахуванням чинних в Україні нормативних методичних рекомендацій, що не в повній мірі співвідносяться одна з одною, або є скасованими, а нових ще не погоджено.

Також згідно аналізу компаній-членів Асоціації процедура з ОВД займає щонайменше 120 календарних днів, а з усіма супутніми процедурами (тендерними закупівлями, підписанням договору щодо проведення громадського обговорення планованої діяльності, проведенням передпроектного моніторингу стану навколишнього природного середовища окремих компонентів довкілля) – 240 календарних днів. В той же час, буріння свердловини глибиною 3500 м в середньому займає - 100 календарних днів.

Вирішення:

- напрацювати зміни до законодавства з метою оптимізації кількості процедур з ОВД, які необхідно проходити суб'єктам господарювання;
- об'єднання процедури ОВД з отриманням спеціального дозволу на користування надрами;
- розробка єдиних рекомендацій для організаторів, компаній, громадськості щодо проведення громадського обговорення під час другого етапу з ОВД;
- фіксування вичерпного переліку методологій для розрахунків впливу на довкілля.

Забезпечення доступу до ділянок надр, наданих для розвідки та видобування корисних копалин

Відповідно до Земельного кодексу України (далі – ЗКУ) ділянки усіх форм власності та категорій надаються власникам спеціальних дозволів шляхом укладення угод на проведення розвідувальних робіт у відповідності до статтею 97 ЗКУ та встановлення земельних сервітутів. Водночас укладення договору сервітуту можливе або при досягненні сторонами згоди щодо всіх його умов, або за рішенням суду. Мова йде, зокрема, про розмір плати за користування земельною ділянкою, що законодавчо не врегульовано. Для розміщення об'єктів видобувної галузі та оформлення відповідних земельних ділянок на землях комунальної власності компанія має отримати рішення (дозвіл) органів місцевого самоврядування, а на землях приватної власності погодження власника/користувача земельної ділянки. При цьому власникам землі та землекористувачам відшкодовуються збитки та втрати (в тому числі, недоотримані доходи). При недосягненні згоди розмір збитків визначає спеціальна комісія при місцевих органах виконавчої влади. Така ситуація збільшує ризик упередженого ставлення до потенційних надрокористувачів та може блокувати входження нових компаній на ринок.

Так, за інформацією компаній-членів Асоціації, непоодинокими є випадки, коли надрокористувач отримує дозвіл на користування надрами, а правовстановлюючі документи на земельну ділянку отримати не може, оскільки землевласник чи землекористувач не надає доступу до ділянки або вимагає необґрунтовано високу плату за доступ до неї.

Оскільки місце буріння визначається із урахування геологічної інформації, часто така позиція спричиняє неможливість початку розробки перспективних ділянок. Саме в такому випадку, на думку представників бізнесу, необхідно законодавчо врегульовувати питання доступу видобувних компаній до земельних ділянок із компенсацією усіх витрат землекористувачу.

Експерти Асоціації переконані, що зміна законодавства у сфері надрокористування дозволить пришвидшити доступ нафтогазовидобувних компаній до надр.

Саме тому, держава має здійснити реформування системи управління у сфері земельних відносин та зняття штучних обмежень для спрощення доступу до земельних ділянок, надати документації із землеустрою статусу публічних, відкритих та загальнодоступних даних; інтегрувати та уніфікувати землевпорядну, топографо-геодезичну та картографічну діяльності; зменшити вартість робіт та часові ресурси, що витрачаються на виконання процедур, пов'язаних з проведенням землеустрою, що, в свою чергу, дозволить зменшити корупційні ризики при здійсненні відповідних процедур.

Вирішення:

Експерти Асоціації пропонують внести зміни до земельного законодавства і законодавства про надра, якими передбачити:

- Строк підготовки та укладення сторонами договорів користування земельними ділянками, а також визначення суми договору;
- Закріплення обов'язку власника земельної ділянки надавати доступ до земельних ділянок юридичним особам, які є власниками спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами або учасниками (операторами) угод про розподіл продукції;
- Скасування попереднього погодження землевласників/землекористувачів на проведення геологорозвідувальних робіт з послідовним відшкодуванням нанесених збитків;
- Отримання дозволу на виконання будівельних робіт на підставі угоди, укладеної у відповідності до статті 97 ЗКУ;
- Проведення робіт з будівництва, розміщення і експлуатації об'єктів нафтогазовидобування та облаштування родовища на земельних ділянках лісогосподарського призначення без отримання погодження розпорядників земельних ділянок з повідомленням їх у триденний строк після початку виконання таких робіт та наступним відшкодуванням збитків після завершення робіт у порядку, визначеному відповідно до закону.

Спрощення процедури погодження і підписання угод про розподіл продукції (далі – УРП)

Законодавство, що регулює питання видобування корисних копалин, є, на переконання експертів Асоціації, досить зарегульованим. Окремі питання можуть передбачатися кількома нормативно-правовими актами, які іноді можуть містити розбіжності.

Під час проведення конкурсів на укладення УРП та підготовки текстів зазначених угод компаніями-членами Асоціації було виявлено низку проблем, пов'язаних із застосуванням Закону України «Про угоди про розподіл продукції» №1039-XIV від 14 вересня 1999 року (далі – Закон №1039-XIV), що ускладнює процес підписання та виконання УРП. Зокрема, представники бізнесу повідомляють про наявність бюрократичної складової під час укладення державою УРП, оскільки під час опрацювання текстів угод між органами державної влади часто виникають неузгодженості і складнощі, що нерідко призводить до затягування часу.

У 2019 році КМУ було проведено 9 конкурсів на укладання УРП, які передбачають залучення інвестицій у великі проєкти щодо розвідки та розробки ділянок нафти і газу в Україні загальною площею 11 400 кв. км.

Міжвідомча комісія з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції у липні 2019 року визначила переможців конкурсів. Серед мінімальних зобов'язань інвесторів за УРП за перші 5 років – буріння майже 40 свердловин та 3D сейсміка на площі 3800 кв. км, що складає інвестиції у розмірі 430 млн доларів США.

Таким чином, УРП можуть бути дієвим механізмом із залучення суттєвих інвестицій у видобувний сектор вітчизняної економіки.

Вдосконалення положень Закону №1039-XIV є важливим для підтримання інвестиційного клімату України, особливо в сьогоdnішніх складних економічних умовах.

Станом на сьогодні, за оцінками експертів галузі, військовий стан та поглиблення глобальної економічної кризи можуть повністю зупинити інвестиційну діяльність у секторі та призвести до послаблення енергетичної безпеки України.

Вирішення:

Внесення змін до Закону №1039-XIV, якими передбачити:

- скасування можливості укладання УРП без проведення конкурсу;
- встановити чіткі критерії до визначення переможця конкурсу на укладення УРП;
- встановити вимогу, що оцінка наданих пропозицій здійснюється відкрито (публічно);
- встановити строк для підготовки пропозицій (заявок на участь в конкурсі) мінімально 90 днів та зменшити строк на погодження проєктів УРП (визначення переможців конкурсів).

Розвиток видобувної галузі та збереження природних об'єктів

У процесі діяльності вітчизняних надрокористувачів часто трапляються випадки, коли у межах ділянки, визначеної спеціальним дозволом на користування, можуть знаходитись об'єкти ПЗФ, тобто на землях яких заборонено здійснення діяльності, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням, відповідно до частини 3 статті 7 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» №2456-XII від 16 червня 1992 року (далі – Закон №2456-XII).

При цьому, суб'єкт господарювання, керуючись імперативною нормою, не здійснює господарської діяльності на землях ПЗФ, однак, наприклад, при продовженні дії спецдозволу уповноважені органи за формальних причин зможуть видати висновок з ОВД про недопустимість планованої діяльності у межах всієї території спецдозволу. Більше того, не вирішеним наразі залишається питання щодо погодження Міндовкілля ділянок надр, які перетинаються із об'єктами ПЗФ або лісового фонду, для їх подальшого продажу на аукціоні. Окрім цього, до сих пір зберігається тенденція, що на ділянках надр, які були придбані компанією на аукціоні, з часом можуть з'являтися об'єкти ПЗФ, погодження створення яких із компанією законодавством не передбачено. Це в свою чергу, як відмічають експерти Комітету Асоціації, ускладнює роботу компаній та спричиняє суттєві додаткові витрати, і не сприяє залученню інвесторів, зокрема іноземних.

Вирішення:

- проведення аудиту з метою встановлення наявності територій, на яких планується створення або розширення об'єктів ПЗФ у переліку ділянок, які виставляються на аукціон з метою продажу спеціальних дозволів на користування такими ділянками надр;
- виключення територій, на яких планується створення об'єктів ПЗФ, з переліків ділянок надр, спеціальні дозволи на користування якими виставляються на аукціон;
- внесення змін до Закону № 2456-XII та включити до переліку первинних користувачів природними ресурсами підприємства, що здійснюють свою діяльність на підставах оренди або спеціального дозволу на користування надрами. Це дозволить створити механізм погодження з підприємствами проєктів нових об'єктів ПЗФ, якщо такі території перетинаються з ділянками, на які видано спеціальні дозволи на користування надрами або які перебувають в оренді;
- розробка та затвердження порядку відшкодування інвесторам збитків, завданих внаслідок створення об'єктів ПЗФ і Смарагдової мережі, а також внаслідок встановлення заборон та обмежень провадження господарської діяльності в межах територій таких об'єктів.

Відходи, що утворюються у процесі користування надрами

Станом на сьогодні в Україні є брак офіційних ліцензованих компаній, які займаються утилізацією та переробкою промислових відходів. Окрім цього відсутній систематизований контроль контролю утилізації промислових відходів і тенденція до зростання кількості компаній, які займаються лише збором, перевезенням та зберіганням таких відходів. Компанії-члени Асоціації зазначають, що існує високий ризик зростання кількості несанкціонованих звалищ відходів, які згубно впливають на навколишнє природне середовище (забруднення-засмічення земель, вод), що, як ніколи, актуально в теперішніх умовах розвитку промисловості. Цей ризик обумовлений вартістю утилізації відходів (вартість збирання та зберігання відходів нижча ніж вартість переробки чи утилізації, яка потребує ресурсних затрат).

Вирішення:

- створення ефективних механізмів врегулювання видачі ліцензій на переробку промислових відходів, що керується наявністю сертифікованого устаткування та засобів утилізації, а також врегулювання питання щодо укладення договору на утилізацію з тими підприємствами, у яких є необхідне устаткування для переробки чи утилізації відходів;
- вдосконалення механізму контролю відповідних органів.

ДЕРЕВООБРОБНА

ГАЛУЗЬ

Збільшення обсягу рубок головного користування, що сприятиме збільшенню заготівлі якісної деревини для деревообробних підприємств і забезпечить оптимальну структуру вирубки лісу

Загальна площа лісових насаджень (лісів) в Україні складає 9,6 млн га, або 15,9% території країни. Відповідно до даних дослідження «Економічна ефективність переробки деревини в Україні (2020)», проведеного ДП «Укрпромзовнішекспертиза», сукупні запаси деревини оцінюються у 2,1 млрд м³, або в середньому ~221 м³/га; річний приріст деревини складає ~39 млн м³/рік; загальні обсяги заготівлі деревини в Україні протягом 2015-2019 років складали 20,9-22,6 млн. м³/рік, або <60% від щорічного приросту деревини в українських лісах.

В структурі заготівлі деревини за породним складом домінують сосна, дуб, ялина і бук, із сумарною часткою ~82% заготовленої деревини. Частка заготівлі берези і вільхи, яка використовується у виробництві фанери, знизилася із 8% до 6%, що збільшило напруженість на ринку фансировини.

Якісна структура заготівлі деревини в Україні протягом 2015-2019 років погіршилася, зокрема, на 7,3% знизилася обсяги заготівлі ліквідної деревини: до 17,9 млн м³ в 2019 році, водночас на 12% збільшилися обсяги заготівлі неліквідної деревини: до 2,98 млн м³ в 2019 році. Погіршення якісної структури заготівлі деревини викликане збільшенням частки санітарних рубок (з 47% до 49%) і зменшенням частки рубок головного користування (з 41% до 38%).

Недостатні обсяги рубок головного користування призводять до таких проблем:

1. Перестигання лісу і, як наслідок цього, до погіршення якості деревини.
2. Дефіциту сировини, і, як наслідок підвищення цін на неї, до зменшення конкурентоздатності деревообробної галузі.

Запровадження комплексного регулювання ринку деревини в Україні

Деревообробна галузь потребує законодавчо закріплених правил щодо реалізації деревини, орієнтованих на забезпечення сировиною вітчизняних деревообробних підприємств, стимулювання поглибленої переробки деревини та ефективне використання лісових ресурсів.

Представники галузі зазначають, що питання реалізації деревини не можна розглядати відокремлено, адже це складова комплексного явища. Реалізація деревини, зокрема ціни та способи, впливають не лише на деревообробку, але також на суміжні галузі - такі як хімічна промисловість, логістика, меблева та будівельна галузі, сфера торгівлі тощо. А це, у свою чергу, знаходить пряме відображення в кількості робочих місць, відрахуваннях до державного та місцевих бюджетів, розвитку інфраструктури, залученні інвестицій та розвитку економіки в цілому.

Вирішення:

- Законодавчо закріпити правила реалізації деревини, орієнтовані на першочергове забезпечення сировиною вітчизняних деревообробних підприємств.
- Забезпечити участь власних деревообробних підрозділів державних лісогосподарських підприємств у процесі закупівлі деревини на рівних умовах з усіма деревообробними підприємствами. З метою забезпечення рівних конкурентних умов слід реструктурувати державні лісогосподарські підприємства шляхом відокремлення їх деревообробних підрозділів;
- Запровадити єдиний та прозорий механізм формування собівартості деревини;
- Передбачити дієві механізми притягнення до відповідальності осіб, які порушуватимуть встановлені правила реалізації деревини.

Обов'язковість ведення системи електронного обліку деревини всіма постійними лісокористувачами

Розробка та прийняття Закону щодо створення системи контролю та відстежування обігу деревини на ринку з моменту її заготівлі до реалізації, шляхом функціонування загальнообов'язкової для всіх постійних лісокористувачів єдиної державної системи електронного обліку деревини.

Пропозиції на період воєнного стану:

Українська деревообробна галузь, за оцінками представників бізнесу, до війни була одним з найбільш перспективних секторів економіки, щороку нарощуючи виробництво та експорт готової продукції. За інформацією компаній-членів Асоціації, в деревообробній галузі країни на тисячах підприємств працюють сотні тисяч українців. Тільки в 2021 році експорт продукції відповідно до групи 44 згідно з УКТЗЕД «Деревина та вироби з деревини» склав близько 2 млрд. дол. США, що на 42% більше по відношенню до 2020 року та становить близько 3% від загального обсягу експорту у 2021 році[12]. Українські виробники постачають продукцію до світових лідерів ритейлу: IKEA, JYSK, XXLUZ, HOMECENTER та інших.

Російська воєнна агресія в Україні вкрай негативно вплинула на роботу деревообробних підприємств: так, була зупинена велика кількість виробничих потужностей, зіпсовані логістичні шляхи, стало неможливо виконувати зобов'язання за більшістю міжнародних контрактів. Наразі суб'єкти господарювання докладають максимальних зусиль для відновлення виробництва, віднайдення логістичних шляхів сполучення для відправки готової продукції та постачання сировини.

Бізнес-спільнота розуміє всю важливість функціонування економіки у воєнний час, збереження робочих місць, сплати податків та підтримки обсягів експорту.

Разом з тим, для налагодження ефективної роботи деревообробної галузі, яка має значний потенціал швидкого відновлення виробництва, збереження та створення нових робочих місць для українців, в тому числі й для внутрішньо переміщених осіб, необхідна державна підтримка.

1. Високий рівень цін на сировину надзвичайно ускладнює відновлення працездатності деревообробних підприємств. Оскільки наразі продаж необробленої деревини відбувається на товарних біржах за допомогою електронних торгових систем, де початкові ціни встановлює постійний лісокористувач, а покупцем визнається учасник, який запропонував найвищу ціну, просимо рекомендувати постійним лісокористувачам формувати доступний рівень стартових цін з урахуванням важкого фінансового стану вітчизняних деревообробних підприємств. Також з метою мінімізації витрат, як часових так і фінансових, просимо тимчасово, на період дії воєнного стану, передбачити продаж необробленої деревини вітчизняним деревообробникам також за прямими договорами між державними лісовими господарствами та деревообробними підприємствами. Оскільки, за інформацією експертів Асоціації, реалізація деревини через аукціони на товарних біржах здорожчує вартість деревини для реальних виробників за рахунок аукціонних зборів та платежів. Враховуючи поточну ситуацію, будь-які додаткові витрати виробника погіршують конкурентоздатність національної продукції на закордонних ринках. Вказані дії дозволять оптимізувати вартість сировини та сприятимуть відновленню роботи суб'єктів господарювання деревообробної галузі.

[12] За даними Державної служби статистики України «Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2021 році» http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tstzt/tstzt_u/tstzt1221_ue.xls

2. Просимо гарантувати максимально прозору роботу Державного агентства лісових ресурсів України (далі – ДАЛРУ) та підзвітних йому державних лісогосподарських підприємств щодо FSC та PEFC сертифікації українських лісів та заготовленої деревини. Втративши можливість купувати і використовувати сертифіковану українську деревину виробники фанери та деревостружкових плит, підприємства меблевої сфери не зможуть виконувати контракти з експорту продукції.

3. Просимо сприяти збільшенню кількості (квот) дозволів на поїздку територією іноземних держав під час виконання перевезень вантажів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні (далі – дозволи) для українських перевізників. У якості альтернативи просимо розглянути можливість запровадженням бездозвільного режиму з максимальною кількістю країн ЄС. За інформацією експертів Асоціації, у зв'язку з воєнними діями європейські транспортні компанії відмовляються надавати будь-які послуги (в тому числі, оренди транспортних засобів) як безпосередньо українським компаніям, так і на території України. Як результат, фактично, до міжнародних перевезень залучаються лише українські перевізники, які дуже швидко використовують усі наявні дозволи.

4. Визнати деревообробну галузь стратегічною для ефективного функціонування економіки та створити робочу групу для оперативного вирішення проблемних питань відновлення виробництва деревообробних підприємств. Залучити до роботи групи представників профільних міністерств, ДАЛРУ та Асоціації.

[12] За даними Державної служби статистики України «Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2021 році»
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1221_ue.xls

ХАРЧОВІ

ПИТАННЯ

Гармонізація законодавства України в сфері дитячого харчування із законодавством ЄС

Вирішення:

Необхідна розробка та прийняття нормативно-підзаконних актів до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у сфері забезпечення дитячим харчуванням у відповідність з вимогами законодавства Європейського Союзу» №1822-IX від 21 жовтня 2021 року.

Забезпечення реалізації положень статей 18-19 Закону України «Про безпечність та гігієну кормів» №2264-VIII від 21 грудня 2017 року щодо створення Державного реєстру кормових добавок та спрощеної процедури реєстрації кормових добавок в Україні

Вирішення:

Прийняти рішення про визнання системи реєстрації кормових добавок в ЄС еквівалентною вимогам щодо державної реєстрації кормових добавок, які діють в Україні. Забезпечити повноцінне створення та функціонування Державного реєстру кормових добавок.

Запровадження державного регулювання, яке б створювало надійну основу для захисту здоров'я та інтересів споживачів, а також гармонізації національного законодавства в сфері матеріалів, що контактують з харчовими продуктами, із законодавством ЄС

Вирішення:

Прийняття проекту Закону «Про матеріали і предмети, що контактують з харчовими продуктами» №4568 від 4 січня 2021 року із врахуванням пропозицій Асоціації до другого читання.

Боротьба з фальсифікацією молочних продуктів

Як зазначають компанії-члени Асоціації, досі поширеною серед недобросовісних представників бізнесу є практика заміни складових молока (молочний жир, молочний білок, лактоза) в молочних продуктах, в тому числі, заміни жирів молочного походження на жири рослинного, тваринного (немолочного) походження, та випадки введення споживачів в оману при недобросовісному маркуванні таких продуктів в розумінні термінів та їх визначень, передбачених Законом України «Про молоко та молочні продукти» №1870-IV від 24 червня 2004 року.

Вирішення:

Посилення контролю з боку компетентних органів щодо питання запобігання фальсифікації молочної продукції.

Необхідність внесення змін до постанови КМУ «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення» №341 від 22 квітня 2020 року (далі – Постанова №341) та до процедури декларування цін в цілому

Як повідомляють компанії-члени Асоціації, наслідком запровадженого Постановою №341 декларування цін є труднощі із доступністю в аптечних закладах ліків, антисептиків, дезінфекційних засобів та засобів індивідуального захисту, які включені до Переліку товарів протиепідемічного призначення, що необхідні для запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, затвердженого Постановою № 341, при їх фактичній наявності. Це спричинено строками, які необхідно витримати після декларування нових цін на товари і до моменту можливості їх реалізації по таким цінам. Протягом цього часу аптека не може та не має права реалізовувати зазначені товари по новим цінам, а, фактично, вимушена покласти їх на склад. В свою чергу, споживачі не можуть придбати такі товари. У цьому контексті експерти Асоціації вважають за доцільне відмітити, що аптеки не змінюють роздрібні націнки на препарати, які використовуються при лікуванні гострої респіраторної хвороби COVID-19, а роздрібні ціни на полицях змінюються лише внаслідок зміни закупівельної ціни у постачальників.

Аналогічною є ситуація із роздрібними цінами на товари, включеними до Переліку товарів, що мають істотну соціальну значущість, затвердженого Постановою №341 (далі – Перелік соціально значущих товарів): на них так само впливає ціна, за якою суб'єкт роздрібної торгівлі купив товар у постачальника. Враховуючи, що строки зміни постачальником ціни не регламентовані нормативно-правовими актами, експерти Асоціації зазначають, що суб'єкт роздрібної торгівлі не може належним чином зреагувати на зміну ціни постачальником. Ситуація ускладнюється тим, що певні товари мають короткий строк придатності. У зв'язку з цим, компанії-члени Асоціації вбачають за доцільне розглянути можливість зменшити строки початку реалізації таких товарів після декларування збільшення ціни, інакше такі ситуації можуть обумовити виникнення дефіциту товарів, що підлягають регулюванню. Також, на переконання представників бізнесу, необхідним є перегляд товарів, що включені до Переліку соціально значущих товарів та виокремлення з нього товарів, які належать до товарів вищого цінового сегменту, а також товарів, ціна на які не зростала більше ніж на 5% за весь час дії Постанови №341.

Окрім того, експерти Асоціації зазначають, що механізм декларування, запропонований Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів до використання, дуже складний і не дозволяє автоматизувати процес.

Вирішення:

Необхідно внести зміни до Постанови №341 та до процедури декларування цін в цілому, а саме:

- зменшити строк, з настанням якого суб'єкт господарювання може розпочати реалізацію товару, до 3 днів після декларування;
- автоматизувати передачу інформації на сайт, на якому здійснюється декларування ціни;
- переглянути Перелік соціально значущих товарів і виключити з нього товари, які за загальними ознаками належать до груп товарів, визначених у ньому, але фактично відносяться до вищого цінового сегменту, а також товари, ціна яких не зростала більше ніж на 5% за час дії Постанови №341.

ТЕХНІЧНЕ

РЕГУЛЮВАННЯ

Внесення змін до Технічного регламенту обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №139 від 10 березня 2017 року (далі – TP RoHS)

За інформацією представників бізнесу, Європейська Комісія наразі переглядає строки завершення дії винятків з обмежень, визначених у додатку III до Директиви Європейського Парламенту та Ради 2011/65/ЄС від 8 червня 2011 року про обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні (далі – Директива 2011/65/ЄС). Відповідно до статті 5 Директиви 2011/65/ЄС передбачено, що на період, коли Європейська Комісія розглядає заявку щодо продовження строку того чи іншого виключення, таке виключення залишається чинним до прийняття відповідного рішення Європейською Комісією. На жаль, вищезазначене положення Директиви 2011/65/ЄС не було імплементовано в TP RoHS.

Вирішення:

Асоціація підтримує необхідність розроблення та прийняття проекту постанови КМУ щодо внесення змін до прийнятого в Україні TP RoHS, з метою повної гармонізації вимог та врахування останніх змін в законодавстві ЄС.

Розроблення підзаконних актів для повноцінного застосування Технічного регламенту на косметичну продукцію

Постановою КМУ № 65 від 20 січня 2021 року було затверджено Технічний регламент на косметичну продукцію, який набере чинності в серпні 2024 року (далі – TP косметичної продукції). В той же час, для коректного застосування TP косметичної продукції необхідно прийняти ряд додаткових підзаконних актів та вирішити ряд проблемних питань.

Вирішення:

До дати набрання чинності TP косметичної продукції необхідно розробити порядок нотифікації та створити нотифікаційний портал за зразком аналогічного порталу, що існує в ЄС. Експерти Асоціації також зауважують, що необхідним є затвердження переліку національних стандартів для підтвердження відповідності вимогам TP косметичної продукції. Необхідно перекласти та прийняти деякі найбільш ключові методичні рекомендації щодо застосування TP косметичної продукції, в тому числі: рекомендації щодо frame formulation, які застосовуються до діапазонів рецептури косметичних виробів; методичні рекомендації щодо кваліфікації експертів, які можуть підписувати звіти щодо відповідності продукту вимогам TP косметичної продукції. Доречним також є прийняття єдиного підходу щодо інформування споживачів, наприклад, стосовно тестування на тваринах чи лікарських властивостях косметики.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Прийняття нової редакції Закону України «Про захист прав споживачів»

Чинний Закон України «Про захист прав споживачів» № 1023-XII від 12 травня 1991 року дещо застарів та потребує оновлення з урахуванням відповідного законодавства ЄС. Окрім цього, в результаті його застосування бізнес досить часто стикається із зловживаннями органів нагляду (контролю) в контексті застосування вимог статті 15 щодо інформації, яка має надаватись споживачу та способу її надання. Окрім цього, чинний Закон № 1023-XII фактично не регулює питання електронної комерції, наслідком чого є незахищеність онлайн споживачів у порівнянні з офлайн споживачами.

В жовтні 2021 року Уряд зареєстрував проєкт Закону «Про захист прав споживачів» № 6134 від 5 жовтня 2021 року (далі – Проєкт Закону № 6134), в розробленні якого свого часу брали активну участь експерти Асоціації. Дана законодавча ініціатива містить положення щодо регулювання електронної торгівлі, в тому числі надає визначення сучасних гравців, таких як «маркетплейс», «прайсагрегатор» та передбачає дієві санкції за ненадання інформації, яка б дозволила ідентифікувати того чи іншого онлайн продавця як суб'єкта підприємницької діяльності. Також проєкт Закону враховує ряд пропозицій Асоціації щодо розмежування вимог до надання інформації про продукт чи послугу споживачу, зокрема, яка інформація має зазначатись безпосередньо на товарі, а яку інформацію можна надати у супроводжуючій документації, або іншим чином.

Компанії-члени Асоціації проаналізували запропоновані проєктом Закону № 6134 положення та надали до нього цілий ряд пропозицій.

Вирішення:

Прийняття проєкту Закону «Про захисту прав споживачів» № 6134 з урахуванням додаткових пропозицій Асоціації, які були надіслані офіційним листом на адресу ВРУ.

Необхідність внесення змін до Закону України «Про електронну комерцію»

Чинна редакція Закону України «Про електронну комерцію» № 675-VIII від 3 вересня 2015 року (далі – Закон № 675-VIII) має, на думку представників бізнесу, фактично декларативний характер та не передбачає дієвих санкцій за порушення його положень.

Вирішення:

Необхідно внести зміни до Закону № 675-VIII, в тому числі, передбачити механізми призупинення доступу до сайтів, які, з одного боку, порушують законодавство і реалізують небезпечну або контрафактну продукцію, а з іншого, порушують вимоги Закону № 675-VIII та не надають інформацію, яка б дозволила їх ідентифікувати як суб'єктів підприємницької діяльності, а відтак перевірити та в разі необхідності притягнути до відповідальності.

Необхідність внесення змін до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»

Частина 2 статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» №2704-VIII від 25 квітня 2019 року (далі – Закон №2704-VIII) встановлює, що техніка, яка реалізується в Україні, повинна мати користувацький інтерфейс державною мовою, який за обсягом та змістом має містити не менше інформації, ніж іншомовні версії такого інтерфейсу. У той же час, в деяких випадках дану вимогу технічно неможливо виконати, наприклад, коли йдеться про встановлені сегментні дисплеї або матричні індикатори, за допомогою яких відображається виключно сегментна передналаштована інформація латинськими літерами, як то «ON», «OFF» та інші.

Окрім цього, обов'язкове застосування положення цієї статті потенційно обумовить неможливість легального придбання українськими споживачами найбільш сучасних моделей товару, які не користуються великим попитом, та, відповідно, до зростання кількості нелегального імпорту таких товарів в Україну.

Вирішення:

Необхідно внести зміни до частини 2 статті 27 Закону № 2704-VIII, зокрема, виклавши її в такій редакції: *«Комп'ютерна програма з користувацьким інтерфейсом, встановлена на товарах, що реалізуються в Україні, повинна мати користувацький інтерфейс державною мовою та/або англійською мовою, або іншими офіційними мовами Європейського Союзу»*. На наше переконання, наявність користувацького інтерфейсу державною мовою на товарах, що реалізуються в Україні, має бути конкурентною перевагою таких товарів, а не обов'язковою передумовою для його легального ввезення та реалізації в Україні.

Внесення змін до Порядку гарантійного ремонту (обслуговування) або гарантійної заміни технічно складних побутових товарів, затвердженого постановою КМУ №506 від 11 квітня 2002 року (далі – Порядок №506)

Вирішення:

Необхідно внести зміни до застарілого Порядку № 506, зокрема, його необхідно адаптувати до сучасних бізнес-процесів, скасувати застарілі форми, передбачити можливість видачі гарантій в електронному вигляді тощо.

ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА

Спрощення процедури отримання ліцензій на імпорт/експорт товарів, що містять фторовані парникові гази

На практиці, як повідомляють компанії-члени Асоціації, процес отримання ліцензій на імпорт/експорт товарів, які містять фторовані парникові гази, суттєво ускладнений необхідністю додавання до заявки на отримання відповідної ліцензії зовнішньоекономічного договору та всіх додатків до нього, включаючи рахунки (інвойси), по яким здійснювалася торговельно-економічна діяльність в рамках такого договору. У той же час, міжнародні компанії, створені в Україні, зазвичай співпрацюють зі своїми материнськими компаніями на основі багаторічних контрактів, що у свою чергу змушує представників бізнесу або перепідписувати зовнішньоекономічні контракти, або додавати до заявки на отримання ліцензії копії всіх рахунків, які використовувались згідно з умовами такого договору протягом років (на практиці це можуть бути тисячі сторінок).

Вирішення:

Необхідно спростити процедуру подачі заявки на отримання ліцензій на імпорт/експорт товарів, що містять фторовані парникові гази, зокрема, виключити з переліку документів, які необхідно подавати для отримання ліцензії, зовнішньоекономічні договори та інвойси.

Важливо зазначити, що пункт 3 частини 1 статті 5 Закону України «Про адміністративні послуги» №5203-VI від 6 вересня 2012 року встановлює, що перелік та вимоги до документів, необхідних для отримання адміністративних послуг, встановлюється виключно законами, які регулюють суспільні відносини щодо надання адміністративних послуг. При цьому стаття 16 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» №959-XII від 16 квітня 1991 року безпосередньо не встановлює обов'язок суб'єктів господарювання подавати копії зовнішньоекономічних договорів та/або рахунків (інвойсів) для отримання ліцензій на імпорт/експорт товарів, що містять фторовані парникові гази. Щодо вимоги подавати зовнішньоекономічний договір (контракт) та додатки до нього, зазначеної в Митному кодексі України, то згідно з вимогами цього кодексу такі документи подаються суб'єктами господарювання представникам митного органу в разі необхідності підтвердити митну вартість товарів або для інших митних цілей, і не мають відношення до видачі ліцензій суб'єктам господарювання. Більше того, частина 1 статті 1 Угоди про процедури ліцензування імпорту Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 року (далі – Угода СОТ 1994 року) передбачає, що «Для цілей цієї Угоди ліцензування імпорту визначається як адміністративні процедури, що використовуються для здійснення режимів ліцензування імпорту, які вимагають подання до відповідного адміністративного органу заявки або іншої документації (іншої, ніж та, яка вимагається для митних цілей) як попередньої умови для ввезення на митну територію члена, що імпортує». Частина 5 статті 1 Угоди СОТ 1994 року чітко визначає, що «Форми заявок та у відповідних випадках форми заявок про продовження повинні бути якомога простішими. Під час подання заявки можуть вимагатися такі документи й інформація, які вважаються виключно необхідними для належного функціонування режиму ліцензування.»

З огляду на вищезазначене, вимога додавати до заявки на отримання ліцензії на імпорт/експорт товарів, що містять фторовані парникові гази, зовнішньоекономічні договори та всі додатки до них, в тому числі всі рахунки (інвойси), на переконання компаній-членів Асоціації, є не лише обтяжливою для бізнесу, а й не в повній мірі співвідноситься з вимогами чинних нормативно-правових актів та ратифікованих Україною міжнародних угод.

Скасування дублюючої звітності у сфері утворення відходів

Прийнятим Законом України «Про управління відходами» № 2320-IX від 20 червня 2022 року зберігається обов'язок для підприємств за певних умов подавати декларацію про відходи на щорічній основі. Водночас, відповідно до наказу Державної служби статистики України (далі – Держстат) «Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Звіт про утворення та поводження з відходами»^[13] №176 від 10 червня 2022 року (далі – Наказ №176), суб'єкти господарювання зобов'язані щорічно подавати дані про утворені відходи до Держстату. Як зазначають представники бізнесу, така ситуація може призвести до дублювання звітності, що в свою чергу обумовлюватиме додаткові витрати з боку бізнесу, а також адміністрування з боку державних органів.

Вирішення:

Скасувати Наказ №176.

^[13] Наразі також існує наказ Держстату «Про затвердження форми державного статистичного спостереження №1-відходи (річна) «Звіт про утворення та поводження з відходами» №164 від 25 червня 2021 року, втрачає чинність 1 січня 2023 року на підставі Наказу №176.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Необхідність запровадження національного принципу вичерпання прав інтелектуальної власності

Це створить можливість для ефективного захисту торговельних марок, що є важливим питанням з точки зору інвестиційної привабливості України, особливо для тих товарів, де торговельна марка є основним активом, з яким пов'язана репутація, якість та безпечність відповідного товару.

Запровадження національного принципу суттєво розширить права правовласників щодо самостійного контролю ринку товарів та створить додатковий інструментарій для судового та позасудового захисту їх прав і тим самим матиме позитивний ефект на вирішення проблеми реалізації контрабандної та контрафактної продукції в Україні. Також застосування цього принципу дозволить ефективніше захистити український ринок від імпорту неякісної або контрафактної продукції безпосередньо при ввезенні тих чи інших товарів в Україну.

Окрім цього, запровадження національного принципу сприятиме збільшенню обсягів легального імпорту, а відтак зростанню надходжень до Державного бюджету України. Більше того, за оцінками експертів Асоціації, зростання обсягів «офіційного ринку» України дозволить мінімізувати затрати на одиницю продукції та в середньостроковій перспективі сприятиме зменшенню ціни для кінцевого споживача.

Додатково зазначаємо, що ЄС неодноразово рекомендував Україні прийняти національний принцип, оскільки, *«запровадження міжнародного принципу матиме [ряд негативних наслідків для України, зокрема,] негативний вплив на інвестиції, кількість митних та податкових надходжень, локалізацію виробництва, кількість зайнятого населення, якість товарів та послуг, а також останнє, але не менш важливе, на конкуренцію»* (із листа Представництва ЄС в Україні).

Вирішення:

Необхідно закріпити в українському законодавстві національний принцип вичерпання прав інтелектуальної власності. Для цього абзац 3 частини 6 статті 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-XII від 15 грудня 1993 року пропонується викласти в такій редакції: *«використання торговельної марки для товару, введеного під цією торговельною маркою в цивільний оборот в Україні власником свідоцтва чи за його згодою, за умови, що власник свідоцтва не має вагомих підстав забороняти таке використання у зв'язку з подальшим продажем товару, зокрема у разі зміни або погіршення стану товару після введення його в цивільний оборот»*.

Необхідність реформування системи сплати відрахувань за приватне копіювання та репрографічне відтворення

Асоціація неодноразово звертала увагу представників органів державної влади на той факт, що, на переконання представників бізнесу, існуюча сьогодні система сплати відрахувань за приватне копіювання та репрографічне відтворення є застарілою та неефективною. Наявна система збору коштів за приватне копіювання (відтворення) в домашніх умовах розроблялась ще у часи використання аналогових пристроїв. Вказана система не враховує принцип справедливої винагороди, оскільки фізично неможливо визначити кожного суб'єкта такого авторського та (або) суміжного права, результат творчої праці якого було використано шляхом виготовлення «приватної копії», а відтак і неможливо забезпечити сплату справедливої винагороди кожному з таких суб'єктів.

У той же час, за останні 20 років відбулись істотні зміни в суспільстві, в тому числі, пов'язані з розвитком цифрових технологій. У сучасних реаліях укладання ліцензійної угоди між користувачем та правовласником може здійснюватися швидко і зручно, навіть якщо користувач і правовласник знаходяться на значній відстані один від одного, оскільки цифрові технології дозволяють укласти ліцензійну угоду дистанційно. Так само цифрові технології дозволяють захистити будь-який об'єкт від приватного копіювання без згоди автора і, відповідно, без виплати йому справедливої винагороди.

Також сьогодні значна кількість обладнання, яке є предметом для сплати відрахувань, не може використовуватися для відтворення творів і фіксації на певному матеріальному носії, а навіть при фіксації на матеріальному носії такі твори можуть бути повторно відтворені лише на тому обладнанні, на якому вони були записані. Наприклад, за інформацією експертів Асоціації, на даний час більшість виробників телевізорів за допомогою спеціальних технічних засобів обмежують функціональну можливість такого обладнання здійснювати відтворення. В тому числі, виробники можуть застосовувати такий технічний засіб захисту авторських прав як Digital rights management, який не дозволяє створювати неавторизовані цифрові копії контенту і унеможлиблює відтворення та перегляд контенту на іншому обладнанні, зокрема телевізорі чи комп'ютері. Аналогічні механізми захисту можуть встановлюватися виробниками в MP3-плеєри, музичні центри, радіоприймачі, DVD-плеєри, телевізори, монітори, що мають функцію запису на матеріальний носій такий як флеш пам'ять (флеш-карти).

Вирішення:

Прийняття проекту Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення та підвищення прозорості ефективного управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» №4537 від 24 грудня 2020 року, який спрямований на захист правовласників та споживачів від негативних наслідків, пов'язаних з відсутністю ефективного та прозорого механізму розподілу винагороди організаціями колективного управління.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Визначення стратегії розвитку фармацевтичної галузі України як частини європейської спільноти та ринку

Рух до набуття повноправного членства України в Європейському Союзі потребує визначення місця фармацевтичної галузі України на фармацевтичному ринку Європейського Союзу, включаючи прийняття рішень щодо пріоритетних інвестицій у національне виробництво.

Вирішення:

Проведення переговорів з Європейським Союзом щодо визначення України як компоненту та учасника Фармацевтичної стратегії для Європи (Pharmaceutical Strategy for Europe), узгодження спільних проєктів з метою впровадження законодавства та практик Європейського Союзу у регулюванні та функціонуванні фармацевтичної галузі України, в тому числі в рамках проєкту EU4Health, інших проєктів міжнародної технічної допомоги. На цій основі розробка Фармацевтичної стратегії України.

Імплементація Закону України «Про лікарські засоби» №2469-IX від 28 липня 2022 року (далі – Закон №2469-IX)

Закон №2469-IX містить ґрунтовні зміни до чинних положень в сфері створення та обігу лікарських засобів, а також цілу низку новацій, що потребують суттєвого подальшого опрацювання на інших рівнях правового регулювання, зокрема щодо:

- Адаптації законодавства України до положень та практик регулювання ЄС;
- Діджиталізації галузі;
- Створення нового єдиного державного регуляторного та контролюючого органу у сфері;
- Покращення доступу до окремих груп лікарських засобів.

Вирішення:

Асоціацією подано на розгляд Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування, Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками та ДП «Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України» (далі – ДЕЦ) ключові пропозиції, зокрема щодо:

- Вдосконалення механізму спрощеної реєстрації лікарських засобів задля забезпечення ефективного та прискореного доступу на ринок України інноваційного лікування;
- Пріоритетності державної політики щодо залучення клінічних досліджень в Україну, їх процедурного спрощення та усунення бар'єрів;
- Приведення положень щодо ексклюзивності даних реєстраційного дос'є на лікарський засіб у відповідність до вимог Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС;
- Впровадження eCTD формату, переходу до повноцінної електронної взаємодії бізнесу та державних органів як основних компонентів діджиталізації;

Вирішення:

- Переорієнтування контрольної функції держави на боротьбу з фальсифікацією, незаконним чи неконтрольованим обігом лікарських засобів, «сірим» імпортом;
- Забезпечення належного функціонування процедури підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики, в тому числі в рамках процедури «визнання» сертифікатів GMP із країн з суворим регуляторним середовищем;
- Впровадження сучасних вимог щодо підтвердження терапевтичної еквівалентності (біоеквівалентності, якщо застосовно) для усіх генеричних лікарських засобів, які знаходяться в обігу на ринку;
- Побудови нового регуляторного органу на засадах прозорості, фінансової стабільності, конкурсних засадах, повної цифровізації всіх послуг та процесів, визначення механізмів громадського контролю за діяльністю органу (наприклад, через формування ради громадського контролю) та усунення конфлікту інтересів;
- Впровадження сучасної системи запобігання фальсифікації лікарських засобів – системи верифікації лікарських засобів у повній інституційній та технічній відповідності до системи ЄС;
- Поглиблення інтеграції та взаємодії з країнами ЄС і країнами з жорсткою регуляторною політикою (Укладення з ЄС Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Угода АСВА), рух до членства України в Міжнародній раді з гармонізації технічних вимог до фармацевтичної продукції, призначеної для споживання людиною (ICH)).

Повноцінна діджиталізація реєстраційних процедур щодо лікарських засобів та затвердження клінічних досліджень

Наразі в Україні не запроваджено сучасні міжнародні та європейські стандарти цифрової взаємодії (подання та опрацювання документів) суб'єктів фармацевтичного ринку з МОЗ України та ДЕЦ під час процедур державної реєстрації (перереєстрації) лікарських засобів, внесення змін до реєстраційних матеріалів протягом дії реєстраційного посвідчення, а також затвердження клінічних досліджень і суттєвих поправок до протоколів клінічних досліджень. Таким основним сучасним механізмом цифровізації цих процесів є запровадження формату електронного загального технічного документу (eCTD) та системи eSubmission у взаємодії представників фармацевтичного бізнесу з державними регуляторами.

Вирішення:

Підготувати дорожню карту щодо впровадження eCTD формату та системи eSubmission в Україні, фінансування такого проєкту та оновлення нормативно-правового та технічного регулювання, в тому числі з урахуванням положень Закону №2469-IX. Узгодити з Європейським агентством з лікарських засобів (далі – ЕМА) вимоги до eCTD формату та системи eSubmission, з метою їх подальшої інтеграції з системою ЕМА. Провести міжнародну конкурсну закупівельну процедуру щодо створення відповідних систем в Україні.

Підтвердження GMP в Україні – критичні зміни для фармацевтичної спільноти

Представники бізнесу повідомляють про кризову ситуацію, пов'язану із процедурою отримання компаніями висновків щодо підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам GMP, зокрема щодо дотримання Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками строків, визначених галузевим законодавством, а також забезпечення безоплатності здійснення процедури.

Крім того, на переконання експертів Асоціації, чинний Порядок проведення підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України №1130 від 27 грудня 2012 року (далі – Наказ №1130), потребує змін щодо:

- Адаптації до законодавства ЄС, в тому числі щодо прямого застосування документів GMP країн-членів ЄС, без необхідності проведення процедури їх «визнання»/повторного підтвердження в Україні;
- Впровадження подання документів заявниками (представниками заявників) в електронному вигляді, аналогічно до порядку взаємодії заявників із Національною службою здоров'я України;
- Приведення переліку документів, необхідного для здійснення процедури підтвердження GMP, до стану, що відповідатиме практиці ЄС;
- Впровадження європейського підходу щодо відсутності будь-яких негативних наслідків від закінчення терміну дії документів GMP (сертифікатів/висновків) – відсутність впливу на імпорт та обіг лікарського засобу у разі відсутності інформації про невідповідність виробництва вимогам GMP (умовна чинність таких документів GMP до чергової інспекції, незалежно від зазначеного у ньому строку чинності).

Міністерством охорони здоров'я України наказом №152 від 25 січня 2022 року було внесено зміни до Наказу № 1130, в якому лише частково враховано пропозиції Асоціації. Водночас критичні пропозиції не були враховані, проблеми зі строками здійснення процедур та приведення їх до європейських практик не здійснено.

Вирішення:

Міністерству охорони здоров'я України і Державній службі України з лікарських засобів та контролю за наркотиками подано на розгляд таблицю з критичними пропозиціями Асоціації до Порядку проведення підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики, затвердженого Наказом № 1130 ([Додаток 1 до листа Асоціації № 484/2021/13 від 24 травня 2021 року](#)). В подальшому необхідно провести повноцінне оновлення підходів до процедури підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики, з метою її гармонізації із законодавством і практиками Європейського Союзу, а також у рамках підготовки до узгодження взаємного визнання документів GMP між Україною та ЄС.

Запровадження в Україні європейських практик, що застосовуються при реєстрації/перереєстрації лікарських засобів та внесенні змін в реєстраційні матеріали(процедури дублювання змін, «Worksharing», «Do and Tell», скасування надання висновку щодо підтвердження умов виробництва лікарських засобів вимогам належної виробничої практики (GMP))

Вирішення:

Опрацювати та внести зміни до Порядку проведення експертизи реєстраційних матеріалів на лікарські засоби, що подаються на державну реєстрацію (перереєстрацію), а також експертизи матеріалів про внесення змін до реєстраційних матеріалів протягом дії реєстраційного посвідчення, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України № 426 від 26 серпня 2005 року задля гармонізації чинного законодавства України із законодавством ЄС, а також оптимізації діючої процедури. Зміни, розроблені Асоціацією, знаходяться на розгляді в Міністерстві охорони здоров'я України.

Забезпечення відсутності обмежень щодо доступності лікарського засобу, для якого немає підтвердження відхилень якості

До Міністерства охорони здоров'я України передано перелік конкретних випадків, коли чинна норма Порядку встановлення заборони (тимчасової заборони) та поновлення обігу лікарських засобів на території України, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України №809 від 22 листопада 2011 року (далі – Порядок №809), ставала причиною необґрунтованої затримки обігу лікарських засобів.

Вирішення:

Скасувати одну з підстав для заборони обігу серій лікарського засобу, а саме повідомлення про непередбачувані побічні реакції та/або смерть людини внаслідок застосування серії або серій лікарського засобу до розслідування їх причин (підпункт 3.1.3 пункту 3.1 розділу III Порядку №809).

Подальші плани держави щодо підписання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА) у сфері лікарських засобів і медичних виробів

Вирішення:

Звертаємо увагу на значущості та необхідності укладання Угоди АСАА у сфері медичних виробів. Сфера медичних виробів була внесена до переліку продукції третього пріоритету для укладання Угоди АСАА. Водночас однозначного розуміння планів щодо подальшого опрацювання цього питання поки що немає.

На сьогодні українське законодавство не передбачає спрощень при проходженні оцінки відповідності в Україні для виробників тих медичних виробів, що вже підтвердили відповідність вимогам європейського законодавства. Зокрема, це стосується провідних міжнародних виробників медичних виробів. Як наслідок, певна високотехнологічна медична продукція не надходить до населення України.

Крім того, потребує ініціювання внесення до питань Угоди АСАА положень щодо взаємного визнання Україною та ЄС документів щодо підтвердження відповідності умов виробництва лікарських засобів вимогам GMP, що забезпечить взаємне спрощення діяльності фармацевтичних виробників та гарантуватиме стабільність забезпечення пацієнтів в Україні якісними та безпечними лікарськими засобами.

Укладення Україною Угоди АСАА надало б можливість постачати в Україну все більше нових найменувань інноваційної продукції, що могло б позитивно вплинути на якість і тривалість життя наших громадян. Просимо розглянути можливість перенесення медичних виробів до секторів другого пріоритету в рамках майбутнього розширення Угоди АСАА, включення та до угоди питання взаємного визнання документів щодо підтвердження GMP на лікарські засоби, аби сприяти практичному укладанню Угоди АСАА в сфері медичних виробів та лікарських засобів у найшвидші можливі строки.

Впровадження найкращих світових практик у стандартах будівництва медичних закладів

Вирішення:

Розробити та прийняти нові Державні будівельні норми «Заклади охорони здоров'я. Будинки і споруди», а також санітарні правила та норми з врахуванням найкращих міжнародних практик та підходів. Метою є оновлення застарілих підходів до будівництва медичних закладів, які не враховують потреби для використання сучасних технологій.

Врегулювання процедури реєстрації дезінфекційних засобів, які є медичними виробами першого класу

Порядок державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України №908 від 3 липня 2006 року (далі – Порядок №908), за оцінками представників бізнесу, не враховує сучасні реалії відповідного процесу. Наразі виникають питання щодо якості та застарілих механізмів проходження процедури реєстрації дезінфекційних засобів. У 2021 році була створена робоча група в МОЗ України, яка почала роботу щодо оновлення Порядку №908.

Вирішення:

Пропонуємо продовжити роботу робочої групи та здійснити оновлення Порядку №908.

Сприяти розвитку фармацевтичної галузі в Україні, зосереджуючись на заохоченні інвестицій у дослідження та розробки, сприяння залучення міжнародних клінічних досліджень (випробувань) до України

Вирішення:

Розробити та прийняти Закон України «Про клінічні дослідження» для гармонізації вимог щодо клінічних досліджень (далі – КД) лікарських засобів, медичних виробів тощо з міжнародними, зокрема з вимогами ЄС.

Оцінити ефективність запроваджених інструментів для стимулювання інвестицій, зокрема через залучення проведення міжнародних КД в Україні.

Сприяти відновленню сфери КД, яка зазнала критичного впливу під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну, шляхом оновлення чинного законодавства та оптимізації умов затвердження та проведення КД в Україні.

Оновлення чинного законодавства про клінічні дослідження (КД) – зміни до чинного Закону України «Про лікарські засоби» №123/96-ВР (ст. 8) відповідно до положень прийнятого Закону №2469-IX:

- оновити термінологію стосовно КД;
- скоротити строки затвердження інтервенційних КД та встановити загальний строк прийняття рішення МОЗ, яким дозволяється проведення інтервенційних КД, з дня подання до МОЗ заявником/спонсором відповідної заяви і визначеного пакета документів, що додаються до заяви, та включає строк для проведення експертизи таких документів – до 25 календарних днів для міжнародних багатоцентрових КД II-III фаз, протоколи яких погоджено/затверджено у країнах із строгими регуляторними органами (SRAs) або за централізованою процедурою компетентним органом Європейського Союзу для проведення на території таких країн чи держав – членів Європейського Союзу; до 50 календарних днів для інтервенційних КД; до 20 календарних днів для малоінтервенційних КД;

Вирішення:

- оновити вимогу щодо страхування у КД, а саме викласти частину 8 у такій редакції «Спонсор чи уповноважена ним особа зобов'язана перед початком клінічних досліджень, крім неінтервенційних досліджень, укласти договір добровільного страхування відповідальності спонсора на випадок заподіяння шкоди життю та здоров'ю суб'єкта дослідження (пацієнта, здорового добровольця).»
- врегулювати вимоги про залучення до участі у КД осіб віком до 18 років, зокрема малолітніх або неповнолітніх осіб, малолітніх або неповнолітніх осіб, позбавлених батьківського піклування, усиновленої дитини або дитини-сироти, недієздатних чи обмежено дієздатних осіб тощо;
- законодавчо врегулювати можливості впровадження новітніх технологій проведення КД в Україні (застосування телемедицини, проведення процедур та надання послуг у рамках КД за місцем проживання/перебування суб'єктів дослідження, дистанційний моніторинг та перевірка даних тощо).

Прийняти законодавство щодо стимулювання розвитку сфери КД - зміни до Податкового кодексу України: звільнити від оподаткування ПДВ імпорт лікарських засобів, виробів медичного призначення та супутніх матеріалів для проведення КД; звільнити від ПДВ послуги в межах КД (науковці, ЗОЗ, обслуговуючі організації) строком на 10 років; врегулювати оподаткування дослідників (без запровадження додаткових пільг) тощо.

Ввести мораторій на 5 років на вартість експертизи для прийняття рішення про проведення КД та затвердження суттєвих поправок.

Законодавчо врегулювати та запровадити податкові пільги для заявників міжнародних КД в Україні – пропорційність пільг відповідно до рівня інвестицій в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи в Україні. Запровадити податковий калькулятор для інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, зокрема для міжнародних КД.

Розробити та реалізувати план розвитку національної інфраструктури для проведення КД, у тому числі шляхом державно-приватного партнерства.

Забезпечити постійний доступ експертів із КД до підвищення кваліфікації в Україні.

Врегулювати порядок надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття

Верховною Радою України 15 лютого 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття» № 2054-IX (далі – Закон № 2054-IX), який набрав чинності 30 квітня 2022 року. Закон № 2054-IX передбачає створення в Україні умов для доступу пацієнтів до інноваційного лікування та реалізацію програм надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття завдяки врегулюванню правовідносин у цій сфері та врахування в національному законодавстві практик країн-членів Європейського Союзу. Практична реалізація та застосування положень Закону № 2054-IX не є можливою без ухвалення Порядку проведення та затвердження таких програм.

Вирішення:

Прийняття проекту наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку проведення та затвердження програми розширеного доступу пацієнтів до незареєстрованих лікарських засобів та програми доступу суб'єктів дослідження (пацієнтів) до досліджуваного лікарського засобу після завершення клінічного випробування та Змін до Порядку ввезення на територію України незареєстрованих лікарських засобів, стандартних зразків, реагентів» з урахуванням пропозицій експертів Асоціації.

Внесення змін до ПКУ щодо врегулювання питання надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття

Для впровадження можливості для пацієнтів отримувати інноваційні лікарські засоби, що надаються безоплатно, виключно із міркувань гуманності, необхідно передбачити звільнення від оподаткування ПДВ операцій із ввезення на митну територію України та/або операцій з постачання на митній території України незареєстрованих лікарських засобів для клінічних випробувань та програм надання лікарських засобів зі співчуття. Такі програми широко діють у світі, зокрема в Сполучених Штатах Америки (далі – США), європейських державах тощо.

Верховною Радою України 15 лютого 2022 року було прийнято Закон №2054-IX, який набрав чинності 30 квітня 2022 року. Закон № 2054-IX передбачає створення в Україні умов для доступу пацієнтів до інноваційного лікування та реалізацію програм надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття завдяки врегулюванню правовідносин у цій сфері та врахування в національному законодавстві практик країн-членів Європейського Союзу. Активний розвиток таких програм в Україні можливий лише з ухваленням проєкту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо врегулювання питання надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття» №5737 від 6 липня 2021 року (далі – Проєкт Закону №5737), адже він врегульовує питання оподаткування відповідних операцій суб'єктів господарювання, що братимуть участь у програмах надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття.

Експерти Асоціації переконані, що ухвалення Проєкту Закону №5737 є невід'ємною частиною функціонування програм зі співчуття в Україні. Його ухвалення продемонструвало б розуміння державою важливості програм надання ліків зі співчуття та показало б повну підтримку таких програм з боку держави – зниження податкового навантаження при ввезенні лікарських засобів, які надаються пацієнтам на безоплатній основі, буде потужним сигналом для початку таких програм в Україні. Дані програми підвищать доступність інноваційних лікарських засобів для тяжкохворих пацієнтів, а також знизять вартість лікування тяжкохворих пацієнтів для держави. Проєкт Закону № 5737, який був розроблений за участю експертів Асоціації, прийнятий 15.08.2022 у першому читанні за основу із скороч. строку підготовки.

Експерти Асоціації наголошують, що навіть в такі тяжкі для нашої країни часи законодавчий процес у сфері клінічних досліджень має не зупинятися, а навпаки – вирішувати такі нагальні питання для частини українського населення та забезпечувати розширення інструментів доступу пацієнтів до інноваційного лікування, враховуючи, що програми надання пацієнтам лікарських засобів зі співчуття передбачають безоплатний доступ до такого лікування.

Вирішення:

Прийняття Проєкту Закону № 5737 з урахуванням пропозицій експертів Асоціації дозволить надати можливість фармацевтичним виробникам впроваджувати такі програми і в Україні, ввозити і безкоштовно надавати лікарські засоби тяжкохворим пацієнтам, що суттєво покращить ситуацію з лікуванням таких пацієнтів інноваційними препаратами, та сприятиме зменшенню фінансового навантаження на систему охорони здоров'я щодо забезпечення тяжкохворих пацієнтів лікуванням.

Стаття 321² Кримінального кодексу України «Порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації лікарських засобів» фактично встановлює однакову кримінальну відповідальність за правопорушення з різним ступенем суспільної небезпеки.

На переконання представників бізнесу, такий підхід не відповідає принципу справедливості як складової конституційного принципу верховенства права. Крім того, запроваджена статтею 321² ККУ кримінальна відповідальність, в тому числі, за процедурні порушення, за даними експертів Асоціації, не має аналогів у європейському законодавстві та міжнародній практиці. Крім цього, наявність відповідної статті ККУ створює можливості для зловживань з боку правоохоронних органів та в комплексі з іншими бар'єрами значно погіршує інвестиційну привабливість України на міжнародному ринку клінічних досліджень.

Вирішення:

Прийняття зареєстрованого у Верховній Раді України проєкту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо удосконалення відповідальності за порушення встановленого порядку доклінічного вивчення, клінічних випробувань і державної реєстрації/перереєстрації лікарських засобів» №5815 від 21 липня 2021 року, який був розроблений за участю експертів Асоціації.

Врегулювання вимог щодо страхування в клінічних випробуваннях

Відсутність чітко врегульованих положень щодо страхування в клінічних випробуваннях впливає на сферу клінічних досліджень та знижує привабливість України для спонсорів клінічних досліджень.

Вирішення:

Внесення змін до чинного Закону України «Про лікарські засоби» №123/96-ВР від 4 квітня 1996 року відповідно до положень прийнятого Закону України «Про страхування» №1909-IX від 18 листопада 2021 року, а саме викладення частини 8 статті 8 у такій редакції «Спонсор чи уповноважена ним особа зобов'язана перед початком клінічних досліджень, крім неінтервенційних досліджень, укласти договір добровільного страхування відповідальності спонсора на випадок заподіяння шкоди життю та здоров'ю суб'єкта дослідження (пацієнта, здорового добровольця)»

Впровадження цифровізації в сфері клінічних випробувань

Вже відбулися перші позитивні зміни щодо цифровізації в сфері КД, зокрема зміни відповідно до Наказу МОЗ України «Про затвердження Змін до Порядку проведення клінічних випробувань лікарських засобів та експертизи матеріалів клінічних випробувань» № 538 від 28 березня 2022 року. Подальше впровадження цифровізації може суттєво покращити умови проведення КВ та покращити привабливість України для залучення міжнародних клінічних досліджень, зважаючи на критичний вплив воєнного стану та активних воєнних дій на території України. Як повідомляють представники бізнесу, недостатньо або взагалі не впроваджено елементи цифровізації в сфері клінічних випробувань, які б охоплювали відповідні активності в процесі проведення КВ і напряду пов'язано з цифровізацією сфери охорони здоров'я, а саме впровадження eHealth.

Вирішення:

Підготувати пропозиції для включення в програму розвитку eHealth в системі охорони здоров'я України елементів цифровізації для проведення КД, а саме впровадження для цілей проведення КД застосування електронної форми первинної медичної документації, включаючи повідомлення про побічні реакції та інших повідомлень з безпеки лікарських засобів, зокрема доступ до первинної медичної документації у електронних інформаційних системах системі охорони здоров'я України представникам спонсорів КД, регуляторним органам інших країн для проведення аудитів та інспекцій КД, зберігання матеріалів/документів КД у архівах у електронних інформаційних системах на визначений міжнародними вимогами та законодавством України час, а також впровадження можливостей телемедицини тощо, що відповідатиме загальним процесам цифровізації як у світі, так і у сфері охорони здоров'я.

ТРУДОВІ

РЕСУРСИ

На сьогодні основу трудового законодавства складає Кодекс законів про працю України, прийнятий ще у 1971 році. Базисом цього документу була адміністративно-командна система, що на практиці означало достатньо обмежені можливості для зміни місць роботи працівника. У зв'язку із цим, від початку не були збалансовано врегульовані такі аспекти як: звільнення, відрядження працівника, система відпусток тощо.

Вирішення:

Внесення змін до трудового законодавства, шляхом його доопрацювання та оновлення. Ключовими питаннями, регулювання яких в трудовому законодавстві потребує удосконалення є: спрощення отримання дозволів на працевлаштування, укладення трудових договорів та збільшення їх ролі в процесі регулювання трудових відносин, дерегуляція повноважень профспілок, вдосконалення системи наглядових та контролюючих органів за дотриманням трудового законодавства.

Приведення законодавства у відповідність із міжнародними стандартами та вимогами ЄС

Після 24 лютого 2022 року вже було прийнято низку актів, направлених на оптимізацію та спрощення регулювання трудових відносин, зокрема на період дії воєнного стану. Водночас, враховуючи набуття Україною статусу кандидата на членство у ЄС, існує нагальна необхідність приведення законодавства у відповідність із міжнародними стандартами та безпосередньо вимогами ЄС. Україна потребує більш динамічного реформування законодавства: (1) про працю, (2) про зайнятість, та (3) про охорону і безпеку праці, яке відповідатиме вимогам часу і завданням по відновленню економіки у післявоєнний час, а також буде зрозумілим для інвесторів. При цьому, має бути збережений основний курс на лібералізацію трудового законодавства.

Вирішення:

Враховуючи потреби часу і завдання для післявоєнного відновлення, подальше реформування повинно включати прийняття законодавчих актів, направлених на:

- надання можливостей для погодження між працівником і роботодавцем зручних для них умов праці в рамках індивідуальних трудових договорів, збільшення ролі таких договорів в процесі регулювання трудових відносин (такі норми мають діяти не лише під час воєнного стану, а і у післявоєнний час, і водночас забезпечувати баланс прав та інтересів працівників та роботодавців);
- розширення сфер застосування строкових трудових договорів;
- забезпечення рівних можливостей жінок та чоловіків у трудових відносинах, в процесі роботи та під час працевлаштування;
- зменшення впливу профспілок на регулювання трудових відносин задля недопущення зловживань з боку профспілок своїми правами та повноваженнями;
- вдосконалення норм щодо отримання дозволів на застосування праці іноземців, створення більш спрощеного механізму для видачі дозволів іноземцям, які направляються в Україну для виконання функцій, важливих для післявоєнного відновлення економіки України;
- більший фокус на виконанні сервісної функції Державної служби з питань праці, ніж на виконанні контрольної функції;
- посилення клієнтоорієнтованого підходу Державної служби зайнятості, з фокусом на підвищення рівня задоволеності послугами служби з боку клієнтів усіх категорій (особливо незахищених/вразливих категорій населення) та на підвищення ефективності роботи служби.

ПЕНСІЙНА

РЕФОРМА

Впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і розвиток системи добровільного недержавного пенсійного забезпечення

Представники бізнесу переконані, що через демографічні тенденції в Україні, на сьогодні лише солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування не в змозі забезпечити прийнятний рівень пенсій літнім людям, і в майбутньому ця ситуація лише погіршуватиметься.

Натомість в більшості країн світу солідарні пенсійні системи доповнені накопичувальними. Окрім додаткових пенсій людям, такий підхід забезпечує економіку довгостроковими інвестиційними ресурсами. З 77 країн, які досліджує Організація економічного співробітництва та розвитку, та які мають накопичувальні пенсійні системи, Україна знаходиться на останньому місці за обсягом активів.

При цьому добровільні накопичення працюють в Україні вже більше 18 років. Як відмічають експерти Асоціації, близько 900 тисяч людей мають більше 3,5 мільярдів гривень накопичень в недержавних пенсійних фондах[14] (далі – НПФ). Широкомасштабна війна лише підкреслила, наскільки функціонування НПФ є важливим як для людей, так і для держави. Як повідомляють компанії-члени Асоціації, пенсійні накопичення інвестуються НПФ під час воєнного часу переважно у військові облігації України, що є додатковим вкладом у підтримку економіки держави.

Вирішення:

На переконання компаній-членів Асоціації, план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України має містити впровадження другого рівня пенсійної системи – обов'язкових пенсійних накопичень та розвиток третього рівня – добровільних пенсійних накопичень, збільшення охоплення людей ними за рахунок впровадження державних програм на третьому рівні:

- накопичувальних пенсій працівникам соціально важливих професій (медикам, вчителям, соціальним працівникам, військовим, поліцейським – поетапно з 2024 року);
- накопичувальних пенсій працівникам виробництв із шкідливими та важкими умовами праці (з 2024 року);
- накопичувальних пенсій працівникам державних підприємств, банків, підприємств, що приватизуються.

[14] https://uaapf.com/index.php?option=com_content&view=article&id=474:-1--2021-----100---&catid=1:2009-09-24-10-44-06&Itemid=2

ПОЛІТИКА

РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ
ТА РІЗНОМАНІТТЯ

В рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, Україна має гармонізувати своє законодавство з європейськими вимогами у трудовій сфері, зокрема щодо протидії дискримінації. Мова йде про Директиву Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року про встановлення загальних правил рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності (далі – Директива 2000/78/ЄС). Це рамковий документ, який забороняє дискримінацію у сфері зайнятості та професії за такими чотирма ознаками: релігія або віросповідання, вік, інвалідність та сексуальна орієнтація. Частково окремі положення, що передбачені Директивою 2000/78/ЄС, вже впроваджені в українському законодавстві, але не реалізуються належним чином на практиці. З цієї причини найбільш вразливими категоріями на ринку праці, на думку бізнесу, залишаються особи з інвалідністю. Станом на 31 грудня 2020 року в Україні з 2,7 млн осіб з інвалідністю офіційно працевлаштовано було 417 897 осіб. Водночас на початку 2017 року цей показник дорівнював 666,8 тис. працюючих.

Окрім того, звертаємо увагу, що 14 квітня 2021 року розпорядженням Кабінету Міністрів України №366-р було схвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі – Стратегія №366). Однією зі стратегічних цілей напрямку «Економічна безбар'єрність», визначених Стратегією № 366, є підвищення рівня зайнятості вразливих на ринку праці категорій населення, до яких, зокрема належать і особи з інвалідністю.

Протягом 2021 року на розгляд до комітетів Верховної Ради України було подано щонайменше 5 законопроектів, певним чином спрямованих на реалізацію цілей, передбачених Стратегією №366. Мова йде про проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення сприятливих умов для працевлаштування осіб з інвалідністю» №5344 від 7 квітня 2021 року та альтернативні проєкти Законів «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення сприятливих умов для працевлаштування осіб з інвалідністю» №5344-1 від 15 квітня 2021 року, «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння зайнятості осіб з інвалідністю» №5344-2 від 23 квітня 2021 року, «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю» №5344-3 від 23 квітня 2021 року (далі – Проєкт Закону № 5344-3), а також проєкт Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення законодавства про працевлаштування осіб з інвалідністю» № 5421 від 23 квітня 2021 року і альтернативний йому проєкт Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про працевлаштування осіб з інвалідністю» № 5421-1 від 13 травня 2021 року. Відповідно до Протоколу засідання Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів № 80 від 30 червня 2021 року Комітетом було прийнято рішення створити робочу групу з напрацювання законопроектів на основі Проєкту Закону №5344-3.

Водночас основними викликами на шляху до реалізації політики інклюзивності є недостатній рівень практичних знань бізнесу щодо підбору кандидатів з інвалідністю та їх супроводу на робочому місці, низький рівень кваліфікації та відсутність мотивації працювати у кандидатів з інвалідністю, висока зацікавленість профільних інституцій у зборі санкцій за нестворені робочі місця.

Вирішення:

Доопрацювати Проєкт Закону №5344-3 у сфері стимулювання працевлаштування осіб з інвалідністю, а також внести зміни до підзаконних нормативно-правових актів з урахуванням таких аспектів:

- Можливість зараховувати у якості виконання нормативу робочих місць осіб з інвалідністю, які проходять стажування за професією (спеціальністю) шляхом внесення змін до постанови КМУ «Про затвердження Порядку укладення договору про стажування студентів закладів вищої освіти та учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти на підприємствах, в установах та організаціях і Типової форми договору про стажування студентів закладів вищої освіти та учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти на підприємствах, в установах та організаціях» № 20 від 16 січня 2013 року в частині надання можливості проходження особами з інвалідністю стажування на підприємствах.

Вирішення:

- Можливість зараховувати працівників зі складними нозологіями як 1 працюючу особу з інвалідністю за 2 штатних працівників для виконання нормативу робочих місць.
- Можливість надання особі з інвалідністю, що працевлаштована за направленням центру зайнятості державної служби зайнятості, соціальної послуги соціального супроводу на робочому місці за рахунок коштів Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю.
- Можливість працевлаштування на державну службу осіб з інвалідністю.
- Створити механізм виконання роботодавцями нормативу робочих місць, призначених для працевлаштування осіб з інвалідністю, шляхом замовлення послуг чи товарів у підприємств, власниками та працівниками яких є організації осіб з інвалідністю, а також створити спеціальний реєстр підприємств, що надають соціальні послуги, працевлаштовують осіб з інвалідністю або забезпечують їх зайнятість.
- При розрахунку нормативу робочих місць для працевлаштування людей з інвалідністю доцільно враховувати штатних працівників облікового складу, робота яких не пов'язана з небезпечними чи шкідливими умовами праці, взявши за основу переліки виробництв, робіт, професій, посад і показників на роботах із шкідливими, особливо шкідливими, важкими і особливо важкими умовами праці, зайнятість в яких повний робочий день дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, затверджені постановою КМУ «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах» №461 від 24 червня 2016 року.
- Доцільно передбачити можливість фінансування за рахунок коштів Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю не тільки створення нових робочих місць, але й технічне оснащення вже існуючих робочих місць, у тому числі, для підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців, а також для фізичних осіб-підприємців з інвалідністю.
- Запровадити електронну форму реєстрації роботодавців у територіальних відділеннях Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, а також можливість подачі звітів роботодавцями про працевлаштування осіб з інвалідністю в електронному вигляді.

ФІНАНСОВІ

ПОСЛУГИ

Пришвидшення реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року та прийняття нормативної бази з метою реалізації положень Закону України «Про платіжні послуги» №1591-IX від 30 червня 2021 року

Відповідно до чинного законодавства України на ринку фінансових послуг банки володіють виключним правом на надання таких сервісів як ведення рахунків, еквайринг (інтернет і торговий), випуск дебетових та кредитових карт. За останні 20 років відбулася значна трансформація світового ринку фінансових послуг, нові вимоги з боку бізнесу стали причиною виникнення поняття «фінтех» та створення фінтех-компаній у всьому світі.

У 2020 році Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб було прийнято Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року (далі – Стратегія розвитку фінсектору). 1 серпня 2021 року набув чинності Закон України «Про платіжні послуги» №1591-IX від 30 червня 2021 року (далі – Закон №1591-IX), яким передбачається впровадження стандартів OpenBanking, а саме: чітке регулювання та вимоги до правил зберігання персональних даних, відхід від моделі монополізації банками даних про клієнтів, а також надання можливості клієнту самостійно визначати і дозволяти використовувати свої дані тим сервісам, якими він користується. Закон №1591-IX усуває проблему складності входу на ринок фінансових послуг, однак норми чинного законодавства недостатньо чітко та однозначно регламентують вимоги та критерії доступу на ринок. Також важливу роль відіграють для іноземних компаній умови забезпечення їх захисту та захисту клієнтів з боку регулятора.

За оцінками Асоціації, строки запровадження механізмів, визначених у Законі №1591-IX, можуть становити близько 5 років. Водночас фінансовий ринок розвивається динамічно і запропоновані законодавчі зміни можуть бути вже не актуальними через 5 років. Регуляторне середовище повинно змінюватися швидше. Так, згідно з очікуваннями бізнесу, реакція регулятора на зміни кон'юнктури ринку повинна здійснитися протягом 3 років, що в свою чергу сприятиме пришвидшенню виконання Україною умов щодо членства у ЄС, передбачених статусом країни-кандидата.

Вирішення:

Імплементація затверджених Стратегією розвитку фінсектору цілей та положень Закону №1591-IX повинна бути здійснена вже до 2023 року, щоб в наступні роки можна було вдосконалювати та доповнювати їх, оскільки існуюча редакція не покриває всіх вимог ринку та все ще відрізняється від європейського законодавства.

Розвиток ринку інвестицій

Сьогодні є недостатньо врегульованим питання стосовно фінансових компаній та ресурсів, за рахунок яких можна їх розвивати. У світі існують та успішно використовуються різні інструменти залучення інвестицій у бізнес, які надають можливість одній стороні обирати проєкт, в реалізацію якого інвестувати, а іншій стороні – отримати ці кошти та використати їх для розвитку. Однак рівень довіри потенційних інвесторів у розвиток фінансових компаній в Україні досі низький через недосконалість судової системи.

Вирішення:

Розвиток ринку інвестицій для фінансового сектору економіки шляхом створення нових інвестиційних інструментів, таких як інвестиційні фонди, краудфандингові платформи, а також платформи, завдяки яким компанії зможуть залучати фінансування для реалізації проєктів з впровадження інноваційних технологічних рішень, із одночасним посиленням захисту приватної власності та прав інвесторів.

Забезпечення доступу до ринку цінних паперів

Ще одним напрямком розвитку ринку фінансових послуг України, який потребує уваги, є розширення можливостей для фізичних та юридичних осіб щодо інвестування в цінні папери.

Вирішення:

Створити платформи, які дозволять інвестувати усім зацікавленим сторонам в цінні папери на внутрішньому та міжнародних ринках.

Платформи кредитування

Внаслідок того, що ринок кредитування в Україні має високий рівень зарегульованості та є жорсткі вимоги до ресурсів, за рахунок яких компанії можуть здійснювати кредитування, сегмент альтернативного кредитування, крім банківського, майже не розвивається. В європейських країнах фінансові компанії можуть надавати кредити юридичним особам за рахунок залучених коштів (не депозитів), в Україні ж такий механізм на практиці не реалізовано та фінансові установи не мають права за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик.

Якщо подивитись на досвід європейських та американських фінансових компаній, процес оцінки бізнесу з метою подальшої видачі кредиту займає в декілька разів менше часу порівняно з банками.

Вирішення:

Надання можливості альтернативним платформам щодо кредитування стане поштовхом для розвитку бізнесу, оскільки на ринку з'явиться додаткове джерело кредитування. Для забезпечення реалізації цієї пропозиції необхідно системне оновлення регуляторної бази, яка передбачатиме захист прав інвесторів.

Інфраструктурні проєкти

Обов'язковим кроком має стати стимулювання реалізації інфраструктурних проєктів, зокрема, віддалена ідентифікація, KYC/KYB перевірка, моніторинг та скринінг транзакцій на аутсорсі. Цей вид послуг відсутній на ринку України через те, що віддалена ідентифікація не може застосовуватись в тому вигляді як це можливо в Європі – через мобільні застосунки такі як BankID і Дія. Компанії-члени Асоціації зазначають, що при створенні повноцінних умов, коли доступ до баз даних буде здійснюватися згідно з чіткими вимогами та будуть чітко визначені вимоги до зберігання даних, це сприятиме тому, що учасники ринку будуть ставитись до даних не як до своєї власності, а як до власності клієнта – фізичної особи, яка сама визначає хто і коли може використовувати дані. Такі заходи сприятимуть виникненню нових технологій ідентифікації.

Вирішення:

Внесення відповідних змін до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України №351 від 30 червня 2016 року.

Створення ринку та забезпечення можливості залучення інвестицій для фінансових інститутів, за рахунок яких компанії зможуть розвиватися

Сьогодні фінансові компанії можуть залучати інвестиції лише від професійних організацій та фондів, в той час як приймання коштів від приватних інвесторів заборонено законодавством. Те ж стосується формування статутного капіталу компанії, який не дозволяється формувати за рахунок залучених коштів, тільки за рахунок власних коштів засновників. Це в значній мірі обмежує кількість джерел фінансування для створення та розвитку компаній.

Чинне законодавство України не дозволяє залучати кошти від інвесторів з метою формування статутного капіталу компанії. Зокрема, частина 3 статті 13 Закону України «Про господарські товариства» №1576-XII від 19 вересня 1991 року (далі – Закон № 1576-XII) забороняє використовувати для формування статутного (складеного) капіталу господарського товариства бюджетні кошти, кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі, майно державних (комунальних) підприємств, яке відповідно до закону (рішення органу місцевого самоврядування) не підлягає приватизації, та майно, що перебуває в оперативному управлінні бюджетних установ, якщо інше не передбачено законом. Абзац 2 частини 2 статті 5 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» №2664-III від 12 липня 2001 року (далі – Закон №2664-III) визначає, що фінансовим установам заборонено залучати кошти фізичних осіб (крім учасників такої установи) із зобов'язанням щодо їх повернення, у тому числі шляхом отримання позики, у разі якщо це прямо не передбачено законом про діяльність відповідної фінансової установи. Крім того, згідно з частиною 3 статті 5 Закону №2664-III надавати фінансові кредити за рахунок залучених коштів має право на підставі відповідної ліцензії лише кредитна установа. Частина 4 статті 6 Закону №1591-IX передбачає, що надавачам платіжних послуг (крім банків) забороняється здійснювати діяльність із залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення, крім випадків, визначених законодавчими актами України та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Таким чином, залучення фінансування для реалізації проєктів з впровадження інноваційних технологічних рішень від інвесторів шляхом збільшення статутного капіталу фінансової компанії не передбачено та прямо заборонено чинним законодавством України.

Вирішення:

Необхідно розвивати ринок інвестицій для фінансового сектору економіки шляхом створення нових інвестиційних інструментів, де компанії зможуть залучати фінансування для реалізації проєктів з впровадження інноваційних технологічних рішень.

Водночас використання такого інструменту можливо лише у випадку внесення відповідних змін до чинного законодавства України, зокрема, до Закону №1576-XII та Закону №2664-III, а саме:

- у частині 3 статті 13 Закону №1576-XII виключити слова: «<...> кошти, одержані в кредит та під заставу, векселі <...>».
- у Законі №2664-III:
 - прямо передбачити законом можливість залучати кошти фізичних осіб відповідно до частини 2 статті 5 Закону №2664-III;
 - частину 3 статті 5 Закону №2664-III – виключити.

Розвиток транскордонних платежів

В Україні велика кількість дрібних підприємців продають закордоном. Також Україна є країною з високим рівнем еміграції робітників в країни Європи. Саме тому, на переконання представників бізнесу, в нашій державі має бути здійснена лібералізація транскордонних платежів для іноземних та локальних компаній, а також виведення стосунків з європейськими банками з чітким регулюванням процедур запобігання відмивання доходів, вхідних та вихідних платежів.

Через нестабільність фінансового ринку, високий рівень монополізації та відсутність інструментів додаткового контролю і використання додаткових рішень для контролю за транзакціями, сьогодні існує недовіра до банківського сектору.

Вирішення:

Прозоре регулювання, єдині норми та правила зможуть продемонструвати, що фінансовий ринок України стабільний, відкритий та рівний в своїх вимогах до всіх гравців. Єдність правил і вимог призведе до однакових правил перевірки і контролю операцій та, відповідно, знизить ризик недобросовісних платежів та випадків, які прирівнюються до порушення правил запобігання відмивання доходів.

Спрощення поточного надмірного регулювання діяльності небанківського фінансового сектору

За оцінками представників бізнесу, НБУ проводить політику надмірної зарегульованості в сфері регулювання небанківського фінансового сектору, що спричиняє уповільнення розвитку цього сектору. Доцільність такого надмірного регулювання є дещо неоднозначною, особливо в умовах воєнного стану та з огляду на практику регулювання таких послуг в ЄС. Наприклад, сектор мікрокредитування чи фінансового лізингу в багатьох країнах ЄС є набагато менш зарегульованим, ніж в Україні.

Вирішення:

Комплексна переоцінка необхідного рівня регулювання небанківського фінансового сектору з боку НБУ з урахуванням практики країн ЄС.

Поновлення аудиту та оцінки об'єктів великої приватизації

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» №2468-IX від 28 липня 2022 року (далі – Закон №2468-IX) внесені зміни, зокрема, до абзацу 5 пункту 1 частини 2 статті 14 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» №2269-VIII від 18 січня 2018 року (далі – Закон №2269-VIII), якими скасована вимога щодо підтвердження аудитором фінансової звітності потенційного покупця – юридичної особи об'єктів великої приватизації.

Крім того, Законом №2468-IX розділ V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону №2269-VIII доповнено пунктом 74, яким, зокрема, передбачено, що на період дії правового режиму воєнного стану аудит, екологічний аудит, інвентаризація, оцінка об'єкта приватизації (його складових) не здійснюються.

Разом з тим, представники бізнесу вважають, що скасування вимоги щодо підтвердження аудитором фінансової звітності потенційного покупця об'єктів великої приватизації може обумовити ризик фінансових зловживань, невиконання наданих інвестиційних зобов'язань, порушення інтересів держави та, як наслідок, неефективності приватизації в цілому.

Скасування вимоги щодо аудиту та оцінки об'єкта приватизації (його складових) не в повній мірі співвідноситься з правом покупця на обізнаність щодо об'єкта приватизації та може призвести до відмови потенційних інвесторів від участі у приватизації або продажу таких об'єктів за значно заниженою ціною менш надійним покупцям.

Вирішення:

Скасувати вищенаведені зміни та відновити положення щодо підтвердження аудитором фінансової звітності потенційного покупця – юридичної особи об'єктів великої приватизації, а також щодо здійснення аудиту та оцінки об'єкта приватизації, у тому числі під час дії воєнного стану.

Схвалення електронного формату Таксономії UA XBRL МСФЗ 2021 року

9 квітня 2021 року на засіданні Комітету з управління системою фінансової звітності, створеного відповідно до Меморандуму №102/15 про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності від 18 грудня 2017 року, було схвалено електронний формат Таксономії UA XBRL МСФЗ 2020 року (v.1.2) для використання суб'єктами звітування при складанні фінансової звітності в електронному форматі за 2020 рік та проміжної фінансової звітності в 2021 році.

Мінфін наказом №595 від 12 листопада 2021 року затвердив переклад Таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності 2021, випущеної Фондом міжнародних стандартів фінансової звітності (м. Лондон, Велика Британія).

Відповідно до абзацу 7 пункту 2 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою КМУ №419 від 28 лютого 2000 року, «*фінансова звітність та консолідована фінансова звітність, складена на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності в єдиному електронному форматі, визначеному Мінфіном, подається до центру збору фінансової звітності, операційне управління яким здійснюється НКЦПФР.*».

Разом з тим, станом на сьогодні відсутня інформація щодо схвалення електронного формату Таксономії XBRL МСФЗ 2021 року Комітетом з управління системою фінансової звітності.

Вирішення:

Визначення з боку Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку питання щодо необхідності схвалення електронного формату Таксономії XBRL МСФЗ 2021 року за аналогією з електронним форматом Таксономії UA XBRL МСФЗ 2020 року.

Зниження критеріїв до аудиторів

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» №2285-IX від 31 травня 2022 року, зокрема, зупинено дію абзацу 5 частини 1 статті 23 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» №2258-VIII від 21 грудня 2017 року (далі – Закон № 2258-VIII) в частині залучення до виконання завдань щонайменше двох осіб, які мають підтвердити кваліфікацію відповідно до статті 19 Закону № 2258-VIII або мати чинні сертифікати (дипломи) професійних організацій, що підтверджують високий рівень знань з міжнародних стандартів фінансової звітності, – на період дії воєнного стану, а також протягом двадцяти чотирьох місяців після його припинення або скасування, але не пізніше 31 грудня 2024 року.

Враховуючи необхідність забезпечення достатнього рівня кваліфікації та досвіду аудиторів і персоналу, який залучається до надання послуг відповідно до міжнародних стандартів аудиту, а також з метою виконання вимог Угоди про асоціацію, яка, зокрема, передбачає впровадження на національному рівні міжнародних стандартів у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, вважаємо, що зупинення дії абзацу 5 частини 1 статті 23 Закону № 2258-VIII негативно впливає на кадрове забезпечення аудиторської діяльності та якість аудиторських послуг.

Експерти Асоціації відмічають, що особливого значення вимоги до кваліфікації та досвіду аудиторів мають саме у період воєнного стану та післявоєнного відновлення країни, оскільки в цей період значно зростає потреба в проведенні аудиту у відповідності до міжнародних стандартів, і, на думку бізнесу, якісний аудит не може бути проведений аудиторами, які не мають належної кваліфікації та досвіду і не розуміють на достатньому рівні міжнародних стандартів фінансової звітності.

Вирішення:

Відновити дію абзацу 5 частини 1 статті 23 Закону №2258-VIII в попередній редакції.

Актуалізація строків надання фінансової звітності разом з аудиторським висновком

Як зазначають експерти Асоціації, Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» №2115-IX від 3 березня 2022 року (далі –Закон №2115-IX) в чинній редакції не повною мірою відповідає принципу системності законодавства, а також містить дещо дискримінаційні умови щодо його нерозповсюдження на певних суб'єктів господарювання (банки, фінансові установи, особи, які здійснюють діяльність на ринках фінансових послуг, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює НБУ, зокрема в частині необхідності подання іншої, ніж фінансова звітність та аудиторських звітів за результатами обов'язкового аудиту річної фінансової звітності), та розповсюдження на інших.

Також підпунктом 4¹ пункту 1 Закону № 2115-IX відтерміновано подання та оприлюднення, зокрема, річної фінансової звітності разом з відповідним аудиторським звітом на строк до трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни. Внаслідок чого у бізнесу виникають перестороги, що у деяких суб'єктів господарювання може створитися хибне уявлення про можливість невиконання зобов'язань щодо складання та аудиту фінансової звітності за період дії воєнного стану.

Вирішення:

На думку представників бізнесу, доцільно обговорити можливість внесення змін до цього Закону № 2115-IX з метою врегулювання існуючих проблемних моментів.

Складення звіту з управління малими підприємствами видобувної галузі

Відповідно до чинної редакції частини 3 статті 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 року (далі – Закон № 996-XIV) «<...> суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, зобов'язані не пізніше ніж до 30 квітня року, що настає за звітним періодом, оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з відповідними аудиторськими звітами, звітом про управління, консолідованим звітом про управління, звітом про платежі на користь держави, консолідованим звітом про платежі на користь держави на своїй веб-сторінці або своєму веб-сайті (у повному обсязі).».

Разом з тим, згідно з частиною 7 статті 11 Закону № 996-XIV, «від подання звіту про управління звільняються мікропідприємства та малі підприємства». У зв'язку з цим, у Методичних рекомендаціях зі складання звіту про управління, затверджених наказом Мінфіну № 982 від 7 грудня 2018 року, відсутні рекомендації щодо складання звіту про управління малими підприємствами та мікропідприємствами.

Таким чином, експерти Асоціації доходять висновку, що мікропідприємства та малі підприємства, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, відповідно до чинної редакції частини 3 статті 14 Закону № 996-XIV не звільнені від обов'язку оприлюднювати звіт про управління та, відповідно, повинні його складати.

Вирішення:

Розроблення та прийняття Мінфіном методичних рекомендацій зі складання звіту про управління для мікропідприємств та малих підприємств, які є суб'єктами господарювання та які здійснюють діяльність у видобувних галузях, а також закріплення положення щодо наявності або відсутності у таких суб'єктів господарювання права не відображати у звіті про управління нефінансову інформацію.

Визнання іноземних електронних довірчих послуг

У липні 2022 року НБУ врегулював питання щодо визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг, які надаються в ЄС, у банківській системі України та під час здійснення переказу коштів.

З урахуванням великої кількості зовнішньоекономічних контрактів, для українського бізнесу є вкрай важливим питання поширення визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг, які надаються в ЄС та інших розвинених країнах світу (США, Канада, Великобританія, Австралія тощо), також і на цивільні (договірні) відносини.

Вирішення:

Визнати на рівні законодавства України кваліфіковані електронні довірчі послуги (електронні підписи), які надаються в ЄС та США, Канаді, Великобританії, Австралії. Та з метою загального визнання іноземних кваліфікованих електронних довірчих послуг в Україні при здійсненні господарської діяльності внести відповідні зміни в Господарський кодекс України, Закон України «Про електронні довірчі послуги» №2155-VIII від 5 жовтня 2017 року (далі – Закон №2155-VIII), або прийняти окремий нормативно-правовий акт, яким буде визначено, що при здійсненні господарської діяльності в Україні визнаються та приймаються:

1. Кваліфіковані електронні підписи та/або кваліфіковані електронні печатки відповідно кваліфікованими електронними підписами та/або кваліфікованими електронними печатками відповідно до Закону №2155-VIII, якщо вони створені з дотриманням вимог Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС (далі – Регламент 910/2014), що підтверджено в межах надання кваліфікованої послуги перевірки кваліфікованих електронних підписів та/або кваліфікованих електронних печаток кваліфікованим надавачем електронних довірчих послуг, відомості про якого та про його кваліфіковані електронні довірчі послуги внесені до Довірчого списку держави – члена ЄС і оприлюднені Європейською Комісією на офіційному веб-сайті ЄС;
2. Засоби кваліфікованого електронного підпису чи печатки, які використовуються відповідно до вимог нормативно-правових актів, що регулюють правові відносини у сфері електронних довірчих послуг в іноземних державах (далі – іноземні засоби кваліфікованого електронного підпису чи печатки), засобами кваліфікованого електронного підпису чи печатки відповідно до Закону №2155-VIII, якщо іноземні засоби кваліфікованого електронного підпису чи печатки відповідають вимогам Регламенту 910/2014, що підтверджується документом про сертифікацію, виданим органом, акредитованим Національним органом з акредитації, який входить до складу Європейської кооперації з акредитації.

Підтвердження факту надання послуг без підписання акту

Чинним законодавством України не передбачені типові первинні документи для оформлення операцій з надання (отримання) послуг. Як правило, таким документом є акт наданих послуг. Разом з тим, як повідомляють компанії-члени Асоціації, у міжнародній практиці підписання сторонами контракту акту наданих послуг не вважається обов'язковим для підтвердження факту надання послуг. Зокрема, відповідно до частини 2 статті 6 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» №959-XII від 16 квітня 1991 року (далі – Закон №959-XII) «<...> У разі експорту послуг (крім транспортних) зовнішньоекономічний договір (контракт) може укладатися шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунка (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги <...>». З аналізу цієї норми експерти Асоціації доходять висновку, що виставлення рахунку (інвойсу) після надання послуг є підтвердженням факту укладення зовнішньоекономічного договору, та, відповідно, оплата такого рахунку (інвойса) після повного надання послуг може вважатися підтвердженням виконання договору (надання послуг).

Крім того, відповідно до листа Мінфіну № 31-11410-06-5/4339 від 16 лютого 2017 року, «<...> Оформлений належним чином рахунок-фактура (інвойс) може бути підставою для відображення в бухгалтерському обліку господарської операції з постачання товарів, робіт (послуг) без складання акту приймання-передачі тільки у разі його оплати, що підтверджується відповідними документами <...>».

Вирішення:

Доповнити статтю 6 Закону №959-XII положенням, яким буде передбачено, що оформлений належним чином рахунок-фактура (інвойс) за надані за зовнішньоекономічним договором (контрактом) послуги, на підставі якого була здійснена оплата, що підтверджується відповідними документами, може бути підставою для відображення в бухгалтерському обліку господарської операції з постачання товарів, робіт (послуг) без складання акту приймання-передачі, якщо інше не передбачено зовнішньоекономічним договором (контрактом).

Удосконалення системи фінансового моніторингу

В цілому, основні проблеми поточної системи фінансового моніторингу та шляхи їх вирішення викладені в Основних напрямках розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та Плану заходів щодо їх реалізації, затверджених розпорядженням КМУ №435-р від 12 травня 2021 року.

Серед ключових проблем компанії-члени Асоціації вважають необхідним виділити такі:

1. Низька ефективність розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму (відповідно до річних звітів Державної служби фінансового моніторингу України в середньому із 10 справ, по яким матеріали направляються до правоохоронних органів, лише по 1 справі виносяться судові рішення);
2. Недостатня ефективність фінансового моніторингу внаслідок недостатнього впровадження ризик-орієнтованого підходу (як на рівні суб'єктів первинного, так і державного фінансового моніторингу);
3. Недостатня якість нормативно-правових актів деяких суб'єктів державного фінансового моніторингу. Наприклад, Мінфін все ще не затвердив оновлене Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство фінансів України відповідно до положень нового Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX від 6 грудня 2019 року в частині приведення нормативно-правових актів у відповідність із його положеннями, що було встановлено зробити більш ніж два роки тому (до 28 липня 2020 року).

Представники бізнесу розуміють, що однією з основних причин таких проблем є обмеженість ресурсів (недостатність фінансування та кваліфікованих людських кадрів) для забезпечення належної імплементації законодавства про фінансовий моніторинг.

Вирішення:

Комплексний перегляд нормативно-правової бази в сфері фінансового моніторингу з метою посилення фокусу на ризик-орієнтованому підході в правовому регулюванні та нагляді за дотриманням законодавства про фінансовий моніторинг.

Валютна лібералізація

Компанії-члени Асоціації відмічають, що після завершення війни та помірної стабілізації платіжного балансу України, НБУ має продовжити курс на відновлення валютної лібералізації, закладеної Законом України «Про валюту і валютні операції» №2473-VIII від 21 червня 2018 року (далі – Закон №2473-VIII). Окрім того, навіть під час війни важливим є слідування основним засадам, закладеним в Законі №2473-VIII.

Так, слід зазначити, що частиною 5 статті 3 Закону №2473-VIII передбачено таке: *«У разі якщо норма цього Закону чи нормативно-правового акта Національного банку України, виданого на підставі цього Закону, або норми інших нормативно-правових актів Національного банку України допускають неоднозначне (множинне) трактування прав і обов'язків резидентів та нерезидентів у сфері здійснення валютних операцій або повноважень органів валютного нагляду, така норма трактується в інтересах резидентів та нерезидентів»*. Водночас, як зазначають представники бізнесу, на практиці обслуговуючі банки притримуються протилежної позиції, а НБУ в свою чергу не здійснює функцію досудового врегулювання спорів з питань валютного нагляду, що часто призводить до неоднозначного розуміння деяких норм обслуговуючими банками, та, як наслідок, призводить до порушення прав та інтересів бізнесу.

Вирішення:

Наділити НБУ повноваженнями/функцією досудового вирішення спорів з питань валютного нагляду між обслуговуючими банками та їх клієнтами.

Відновлення інфраструктури міста, села, селища, соціальних об'єктів на їх території за рахунок впровадження цільових облігацій

На жаль, внаслідок повномасштабної збройної агресії РФ проти України багато міст, сіл та селищ нашої країни зруйновані, понівечені і потребують великої фінансової підтримки вже сьогодні. Одним із уже працюючих механізмів залучення фінансових ресурсів є випуск муніципальних облігацій місцевих громад (облігацій внутрішніх місцевих позик), зокрема це можуть бути цільові облігації на відновлення інфраструктури міста, села, селища, соціальних об'єктів на їх території. Такі проєкти потребують залучення коштів на довгий період: 5-10 років. Як зазначають компанії-члени Асоціації, в Україні є потенційні інституційні інвестори – НПФ, які можуть надати такі кошти, адже активи НПФ можуть використовуватись як довгострокові інвестиції. Разом з тим, як зазначають експерти Асоціації, досить складна процедура реєстрації випуску муніципальних облігацій стає перепорою для використання цього механізму.

Вирішення:

Спрощення процедури реєстрації випуску муніципальних облігацій, скорочення строків реєстрації посприяли б більш швидкому надходженню необхідних ресурсів для фінансування таких проєктів. Для більшого захисту інвесторів додатковими гарантіями мала б стати підтримка таких проєктів державою, не тільки місцевими органами влади, але й Мінфіном.

Додатковий захист від держави, зменшення ризиків та збільшення гарантій повернення коштів інвесторам

Для підтримки та відновлення певних галузей економіки емітентами цінних паперів можуть стати і державні інститути. Наприклад, держава в особі Державної іпотечної установи чи спеціально створеного для таких потреб Фонду відновлення України може емітувати «зелені», «енергетичні», «іпотечні» облігації тощо. Такий механізм, за оцінками представників бізнесу, дозволить отримати додатковий захист від держави, зменшення ризиків та збільшення гарантій повернення коштів інвесторам. Державні гарантії є одним з важливих критеріїв вибору інструментів для інвестування.

Вирішення:

Спрощення процедури реєстрації випуску облігацій, скорочення строків реєстрації «зелених», «енергетичних», «іпотечних» облігації тощо, з додатковими державними гарантіями.

ЕЛЕКТРОННІ ПЛАТЕЖІ

Оновлення законодавства у сфері регулювання електронних платежів з метою забезпечення справедливих конкурентних умов для усіх учасників ринку електронних платежів

Наявні недоліки, а також неузгодженості та неоднозначності окремих норм законодавства уповільнюють процес досягнення пріоритетних цілей бізнесу.

Вирішення:

- Внести зміни до Порядку відбору банків, через які здійснюється виплата пенсій, грошової допомоги, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та заробітної плати працівникам бюджетних установ, затвердженого постановою КМУ №1231 від 26 вересня 2001 року, з метою скасування обов'язку безкоштовного обслуговування уповноваженими банками бюджетних виплат;
- Внести зміни до Закону України «Про оплату праці» №108/95-ВР від 24 березня 1995 року, згідно з якими зафіксувати за працівником право обирати банк для отримання заробітної плати та водночас передбачити заборону для роботодавця обмежувати працівника у такому праві;
- Забезпечити повноцінне запровадження умов для дистанційного укладення договорів між банками та клієнтами з використанням інноваційних технологічних рішень;
- Внести зміни до законодавства, що регулює використання корпоративних платіжних карток, зокрема, в контексті закріплення права підзвітним особам надавати в електронній формі документи, що підтверджують витрати коштів, виданих на відрядження або під звіт, здійснені в безготівковій формі, а також збільшення строків подання звітності про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, з використанням корпоративної платіжної картки.

Здійснення заходів задля зростання обізнаності і загального рівня фінансової грамотності населення

Підвищення рівня фінансової грамотності необхідне як для забезпечення стабільності фінансового сектору, так і для належного інформування споживачів (фізичних та юридичних осіб), підвищення їхньої безпеки. Тому дуже важливо забезпечити належну законодавчу та регуляторну базу, яка б підтримувала споживачів, коли вони прийматимуть фінансові рішення, спираючись на нові знання. В Україні існує потреба у кращих стандартах розкриття інформації та реалізації фінансових послуг для споживачів. Це пов'язано із тим, що велика кількість громадян (зважаючи на особливості історичного розвитку держави) мають розмиті уявлення щодо засадничих принципів функціонування фінансового ринку та потенційних можливостей інвестування. Крім того, представники бізнесу спостерігають недовіру до вітчизняних фінансових інституцій серед населення. В той же час, перед запровадженням на ринку фінансових послуг концепції Open Banking надзвичайно важливо підготувати населення до змін у процедурах отримання фінансових послуг, детально проінформувавши про нові можливості та переваги, права та відповідальність.

Вирішення:

Розробити Національну стратегію підвищення фінансової грамотності і передбачити в ній заходи, спрямовані на покращення обізнаності населення та працівників фінансових установ щодо принципів роботи фінансового ринку, в тому числі, за концепцією Open Banking.

Також це питання повинно бути враховано під час розробки проєктів підзаконних нормативно-правових актів, за допомогою яких будуть реалізовані положення Закону №1591-ІХ.

Врахування пропозицій бізнесу та населення під час подальшої реалізації концепції «Держава у смартфоні»

Бізнес готовий брати участь у реалізації проєктів щодо інтеграції додаткових сервісів до веб-порталу державних послуг та застосунку «Дія» (далі – веб-портал «Дія»), зокрема, у сфері громадського транспорту, муніципальних послуг, упорядкування паркувального простору тощо. Так, компанії-члени Асоціації пропонують запровадити через веб-портал «Дія» можливість дистанційного оформлення погодинної оплати місця для паркування або ж можливість оформлення електронного абонементу на паркування.

Також, у зв'язку із постійно зростаючим попитом серед населення на послуги, до яких забезпечено доступ на веб-порталі «Дія», доцільно розглянути можливість інтеграції до нього відповідного інформаційного блоку з метою підвищення фінансової грамотності населення.

Вирішення:

Проведення регулярних зустрічей Міністерства цифрової трансформації з представниками бізнес-спільноти, з метою отримання пропозицій від бізнесу щодо інтеграції додаткових сервісів до веб-порталу та застосунку «Дія», та обговорення питань щодо можливості та перспектив цієї інтеграції, а також термінів реалізації відповідних ініціатив.

Перегляд та оновлення регулювання щодо визначення поняття «суб'єкт господарювання»

Наразі відбувається активне використання мережі Інтернет фізичними особами для здійснення продажу результатів своєї творчої праці або розпродажу власного майна та отримання такими особами відповідних грошових коштів за товари та послуги на особисті банківські картки (картковий рахунок).

Разом з тим, законодавством та правилами платіжних систем не визначено критеріїв, за якими така фізична особа (торговець) буде вважатися суб'єктом господарювання і повинна перераховувати отримані на банківську картку кошти на поточний рахунок, а коли такі кошти можна залишити на банківській картці. Ця невизначеність призводить до певних зловживань фізичними особами та до блокування безготівкових переказів на користь таких фізичних осіб. На переконання експертів Асоціації, така ситуація стримує економічну ініціативність населення та можливості для розвитку підприємництва з використанням прозорих банківських інструментів.

Таким чином, на думку бізнесу, необхідно закріпити на законодавчому рівні, що певна кількість операцій на відповідну суму, проведена за картковими рахунками в банківських установах України, не розцінюється як господарська діяльність і не вимагає відповідної реєстрації фізичної особи, як суб'єкта господарювання.

Вирішення:

З метою врегулювання окресленої ситуації варто передбачити відповідні положення в законодавстві, наприклад, ввести окрему категорію підприємців – самозайнятих осіб (по аналогії з gig-economies) та запровадити окремі звіти фізичних осіб, які банки передаватимуть податковій службі. Разом з цим контроль за реєстрацією та сплатою податків для самозайнятих осіб у випадках, коли обіг переказів по їхніх картках у гривні перевищує суму еквівалентну 1000 дол. США за календарний місяць, покласти на податкову службу, а не банки та фінансові компанії.

ПРОПОЗИЦІЇ

ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БІЗНЕС АСОЦІАЦІЇ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ